

กลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วม
โครงการในเขตกรุงเทพมหานคร

นางสาวชิวาพรรณ เลิศมงคลโรจน์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMUNICATION STRATEGY AND EFFECTIVENESS OF THE TRASH BANK
CAMPAIGN IN THE PARTICIPATING SCHOOLS IN BANGKOK

Miss Wachirapan Leardmongkollot

คุณัชฎิทธิพิชญ์พัชร์
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Development Communication

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Department of Public Relations
Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์โครงการ
ธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขต
กรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวชिरาพรรณ เลิศมงคลโรจน์

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ พัทณี เขยจรรยา

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อุดลววรรณ เปรมศรีรัตน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ พัทณี เขยจรรยา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

508 49046 28 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEYWORDS : COMMUNICATION STRATEGY / TRASH BANK CAMPAIGN

WACHIRAPAN LEARDMONGKOLLOT : COMMUNICATION STRATEGY AND EFFECTIVENESS OF THE TRASH BANK CAMPAIGN IN THE PARTICIPATING SCHOOLS IN BANGKOK. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. PATCHANEE CHEYJUNYA, 171 pp.

The main objectives of this research were to study the communication strategies used in the campaign of trash bank held by schools in Bangkok and their effectiveness. 400 samples were selected. The analyses focused on samples' exposure to this campaign, their consciousness toward the trash sorting, and their disposing behavior. The study of communication strategies was done through interviews and campaign's documents. And the effectiveness of the campaign was examined through questionnaires. Data was analyzed in terms of percentage, average, and Pearson correlation coefficient, processed by the program SPSS WINDOWS.

The result of the study revealed that the principal strategies were to publicize the information through the personal media, and the specialized media such as campaign board, billboard, loudspeaker, poster, brochure, periodical, local radio, and drama. Those strategies are used to conduct the consciousness in trash sorting and participation in trash sorting behavior to the intended receivers.

The result of the study also revealed about the effectiveness of the campaign that the samples' exposure to the campaign's spot and information is at medium level, their consciousness of trash sorting behavior is at high level, and their trash sorting behavior is at medium level.

The results of the hypothesis testing were as follows:

1. Exposure to the campaign's spot and information correlated with the consciousness of trash sorting behavior.
2. Exposure to the campaign's spot and information correlated with the trash sorting behavior.
3. The consciousness of trash sorting correlated with the trash sorting behavior.

Department : ..... Public Relations .....

Student's Signature : ..... *กัญญาพรรณ เลิศมงคลวัฒน์* .....

Field of Study : ..... Development Communication .....

Advisor's Signature : ..... *Patchanee* .....

Academic Year : ..... 2008 .....

วชิราพรณ เลิศมงคลโรจน์ : กลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์โครงการธนาคารขยะ
ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร. (COMMUNICATION STRATEGY AND
EFFECTIVENESS OF THE TRASH BANK CAMPAIGN IN THE PARTICIPATING SCHOOLS
IN BANGKOK) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.พัชนี เขยจรรยา, 171 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของ
โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร และประสิทธิผลของโครงการดังกล่าว โดยการศึกษาจากการ
เปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน
400 คน โดยแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือ การศึกษากลยุทธ์การสื่อสาร โดยใช้การสัมภาษณ์
เจาะลึก และการศึกษาจากเอกสารโครงการ และส่วนที่สองคือ การศึกษาประสิทธิผลโครงการรณรงค์ โดยใช้
แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์หา
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for WINDOWS ในการ
ประมวลผล

ผลการศึกษาในส่วนกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการนั้น พบว่า กลยุทธ์หลักคือ การใช้สื่อบุคคลเป็น
ช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสาร รองลงมาคือ สื่อเฉพาะกิจประเภทบอร์ดประชาสัมพันธ์ ป้ายประชาสัมพันธ์
เสียงตามสาย แผ่นพับ/โปสเตอร์ วารสาร วิทยุชุมชน และละครรณรงค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกใน
การคัดแยกขยะ และการมีการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

สำหรับผลการศึกษาในส่วนประสิทธิผลของโครงการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสาร
โครงการรณรงค์อยู่ในระดับปานกลาง มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะในระดับสูง แต่มีพฤติกรรมในการแยกขยะ
ในระดับปานกลาง

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า

1. การเปิดรับข่าวสารโครงการธนาคารขยะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ
2. การเปิดรับข่าวสารโครงการธนาคารขยะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยก
ขยะ
3. จิตสำนึกในการคัดแยกขยะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

ภาควิชา..... การประชาสัมพันธ์..... ลายมือชื่อนิสิต..... (วิราพรณ เลิศมงคลโรจน์)
สาขาวิชา..... นิเทศศาสตร์พัฒนาการ..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา..... 2551.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รองศาสตราจารย์พัชณี เขยจรรยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งให้คำแนะนำในการทำงานวิจัย มาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์ ประธานกรรมการ วิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร. ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว ที่ให้เกียรติมาเป็นกรรมการสอบในครั้งนี้

ขอขอบคุณคุณพ่อ คุณแม่ ที่น่ารัก ที่คอยให้โอกาสทางการศึกษา ให้คำแนะนำ และกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ดูแลรายชื่อข้อมูลทุกท่าน

ขอบคุณเพื่อน ๆ Dev Com. ที่คอยให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอดระยะเวลาการทำวิจัย ทำกันไปโทรคุยกันไป ทำให้รู้สึกมีเพื่อนคอยนั่งทำด้วยตลอดเวลา

ขอบคุณเพื่อนที่ SASSY ที่คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลือทุกอย่างที่ทำได้

และสุดท้ายขอบคุณตัวเองที่ไม่ท้อใจ เรียนจบจนได้.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	9
ปัญหาคำถามการวิจัย.....	9
สมมติฐานการวิจัย.....	10
ขอบเขตการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
บทที่ 2 กรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารรณรงค์.....	13
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกและพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร.....	20
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชน และสื่อบุคคล.....	25
แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ.....	31
แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก.....	44
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	46
แนวคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการขยะมูลฝอย.....	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	63

	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	70
แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	70
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	71
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	73
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	74
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
ประชากร.....	75
กลุ่มตัวอย่าง.....	75
ตัวแปรในการวิจัย.....	76
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	77
เกณฑ์การวัดและให้คะแนน.....	78
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	80
การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล.....	81
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	82
ส่วนที่ 1 การศึกษากลยุทธ์การสื่อสาร.....	82
ส่วนที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของโครงการรณรงค์.....	105
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น.....	106
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน.....	128
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	138
สรุปผลการวิจัย.....	140
อภิปรายผล.....	148
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	156
ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป.....	157
รายการอ้างอิง.....	159
ภาคผนวก.....	163
ประวัติผู้เขียน.....	171

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียนจำแนกตามเพศ	106
2	แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียนจำแนกตามผล การเรียน.....	107
3	แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียนจำแนกตาม..... อาชีพบิดา.....	108
4	แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียนจำแนกตาม..... อาชีพมารดา.....	109
5	แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียนจำแนกตาม.... การศึกษาของบิดา.....	110
6	แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียนจำแนกตาม..... การศึกษาของมารดา.....	111
7	แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียนจำแนกตาม..... ลักษณะการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ.....	112
8	แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียนจำแนกตาม..... ระยะเวลาการร่วมโครงการธนาคารขยะ.....	113
9	แสดงระดับความถี่นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อ..... บุคคล.....	114
10	แสดงระดับความถี่นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อ..... เฉพาะกิจ.....	116
11	แสดงจำนวนและร้อยละของสื่อที่นักเรียนต้องการให้มีข่าวสารณรงค์ของ..... โครงการธนาคารขยะ.....	119
12	แสดงจำนวนและร้อยละของนักเรียนได้นำข่าวสารณรงค์โครงการธนาคารขยะ ไปใช้ประโยชน์ในการแยกขยะ.....	120
13	แสดงจำนวนและร้อยละของนักเรียนต้องการให้มีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารใน การณรงค์โครงการธนาคารขยะ.....	121
14	แสดงระดับความคิดเห็นจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ.....	122
15	แสดงระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ.....	125

ตารางที่		หน้า
16	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ.....	128
17	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ.....	132
18	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างจิตสำนึกกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ...	136
19	ตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน.....	137

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แบบจำลองการสื่อสารองค์กร.....	16
2	การเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ.....	84
3	การเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่ลูกหวาดจวน.... อุปลัถัมภ์”.....	87
4	คู่มือการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย.....	97
5	คู่มือดำเนินการธนาคารขยะรีไซเคิล.....	98
6	แผ่นพับโครงการธนาคารขยะ.....	98
7	แผ่นพับรณรงค์การแยกขยะ.....	99
8	แผ่นพับโครงการธนาคารขยะ.....	99
9	วารสาร “ข่าวสารน่ารู้...โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล”.....	99
10	โปสเตอร์รณรงค์เกี่ยวกับปัญหาขยะ.....	100
11	การเดินทางรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ.....	102

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่คนทั่วโลกยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างเด็ดขาด การกำจัดขยะในหลายประเทศ อาทิ ขาวขยะล้นเมืองในเนเธอร์แลนด์ ประเทศอิตาลี ในช่วงปีที่ผ่านมา นับเป็นตัวอย่างที่ดีถึงการจัดการปัญหาขยะที่ขาดประสิทธิภาพแม้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว

ในสหภาพยุโรป (EU) เองให้ความสำคัญกับปัญหาเรื่องขยะเป็นอย่างมาก ถือได้ว่าเป็นประเทศแนวหน้าให้ความสำคัญกับการป้องกันการเกิดขยะและรีไซเคิลขยะอย่างจริงจัง เนื่องจากแต่ละปีสหภาพยุโรปผลิตขยะมากถึง 1.3 พันล้านตันต่อปี หรือ 3.5 ตันต่อประชากรหนึ่งคน และในจำนวนนี้เป็นขยะมีพิษมากถึง 40-45 ล้านตัน สหภาพยุโรปมีการคาดการณ์ว่าอนาคตข้างหน้าขยะจะเพิ่มขึ้นจากปัจจุบันอีกหลายเท่าตัว การกำจัดขยะที่จะเกิดเพิ่มขึ้นในอนาคตข้างหน้าจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่สหภาพยุโรปให้ความสนใจ

สำหรับประเทศไทยเรา ปัญหาเรื่องขยะถือเป็นปัญหาที่ดำรงต่อเนื่องมายาวนาน โครงการรณรงค์เพื่อลดขยะทั้งหลายปรากฏขึ้นมากมาย แต่ก็ไม่สามารถบรรเทาปัญหาไปได้มากนัก มีหน้าที่สำนักงานการณัขยะมูลฝอยของบ้านเราในปัจจุบันมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ จากสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประจำปี พ.ศ.2550 พบว่าในปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีขยะมูลฝอยทั่วประเทศประมาณ 14.72 ล้านตัน (หรือหากคิดเป็นปริมาณขยะต่อวันแล้ว พวกเราผลิตขยะกันถึงวันละ 40,332 ตันต่อวัน หรือ 0.65 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน) เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร มีขยะมูลฝอยที่เก็บขนได้ 8,532 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 21 ของปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศ ในขณะที่ในเขตเทศบาลและเมืองพัทยา มีขยะมูลฝอยประมาณ 13,600 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 35 และนอกเขตเทศบาลซึ่งครอบคลุมพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดประมาณ 18,200 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 45 หากเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาพบว่า ขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 1 (0.12 ล้านตัน)

ตารางที่ 1 ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2549-2550

พื้นที่	ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น (ตันต่อวัน)	
	พ.ศ. 2549	พ.ศ.2550
1. กรุงเทพมหานคร	8,473	8,532
2. เขตเทศบาล	12,912	13,600
2.1 ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (363 แห่งและเมือง พัทยา)		
2.2 ภาคเหนือ (249 แห่ง)		
2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (345 แห่ง)		
2.4 ภาคใต้ (172 แห่ง)		
3. นอกเขตเทศบาล	18,697	18,200
รวมทั้งประเทศ	40,082	38,643

(รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ. 2550 กรมควบคุมมลพิษ: 15)

สำหรับการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า มีขยะมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการประมาณ 14,432 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 36 ของปริมาณที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ โดยกรุงเทพมหานครได้ว่าจ้างบริษัทเอกชนเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด โดยประมาณร้อยละ 70 ของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร จะถูกนำไปกำจัดยังสถานที่ฝังกลบ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และอีกประมาณร้อยละ 30 จะถูกนำไปกำจัดยังสถานที่ฝังกลบ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ในเขตเทศบาลและเมืองพัทยา มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ได้รับการออกแบบก่อสร้างอย่างถูกหลักวิชาการ และสามารถเดินระบบได้แล้วทั้งสิ้น 96 แห่ง แบ่งเป็นสถานที่ฝังกลบแบบถูกหลักสุขาภิบาล 90 แห่ง ระบบผสมผสาน 3 แห่ง (เทศบาลตำบลเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลเมืองระยอง องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี) และระบบเตาเผา 3 แห่ง (เทศบาลเมืองลำพูน เทศบาลเมืองภูเก็ต และเทศบาลตำบลเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี) สามารถกำจัดขยะมูลฝอยได้ประมาณ 4,810 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 37 ของปริมาณที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาล ส่วนที่เหลือยังคงใช้วิธีการกำจัดที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเทกองบนพื้น การเผากลางแจ้ง ส่วนนอกเขตเทศบาลองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นผู้รับผิดชอบ

เก็บรวบรวมนำไปกำจัด ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาลรวมกับเทศบาลใกล้เคียง โดยกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาลได้เพียง 1,090 ต่อดังนั้น คิดเป็นร้อยละ 6 ของปริมาณที่เกิดขึ้นนอกเขตเทศบาล ส่วนชุมชนที่อยู่ห่างไกลประชาชนจะนำขยะมูลฝอยไปกำจัดกันเอง

ตารางที่ 2 ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการในปี 2550

พื้นที่	ปริมาณขยะมูลฝอย (ตันต่อวัน)	
	เกิดขึ้น	กำจัด
1. กรุงเทพมหานคร	8,532	8,532
2. เขตเทศบาล	13,600	4,810
2.1 ภาคกลางและภาคตะวันออก (363 แห่ง และเมืองพัทยา)		
2.2 ภาคเหนือ (249 แห่ง)		
2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (345 แห่ง)		
2.4 ภาคใต้ (172 แห่ง)		
3. นอกเขตเทศบาล	18,200	1,090
รวมทั้งประเทศ	40,332	14,432

(รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ. 2550 กรมควบคุมมลพิษ: 16)

ปัญหาขยะมูลฝอยมิได้มีเฉพาะเรื่องของปริมาณเท่านั้น แต่ยังรวมถึงปัญหาจากองค์ประกอบของขยะที่มีความเป็นพิษภัยต่อมนุษย์อีกด้วย ผลเสียหายจากขยะนั้นโดยทั่วไปคนส่วนใหญ่อาจนึกถึงแต่เรื่องของกลิ่นเหม็น หรือกองขยะที่มีจำนวนมากสุ่มรวมกันจนล้นถังออกมาโดยที่ไม่มีการนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง ผลเสียจากขยะมูลฝอยก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพของมนุษย์หลายประการ พอสรุปเป็นตัวอย่างได้ดังนี้

1. เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลง และพาหะของโรค เนื่องจากเชื้อจุลินทรีย์ที่ปนเปื้อนมากับขยะมูลฝอยมีโอกาสที่จะขยายพันธุ์เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นได้ เพราะขยะมูลฝอยมีทั้งความชื้น

และสารอินทรีย์ที่จุลินทรีย์ใช้เป็นอาหาร ขยะพวกอินทรีย์สารที่ทิ้งค้างไว้ จะเกิดการเน่าเปื่อย กลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงวัน นอกจากนั้นพวกขยะที่ปล่อยทิ้งไว้นาน ๆ จะเป็นที่อยู่อาศัยของหนู โดยหนูจะเข้ามาทำรังขยายพันธุ์ เพราะมีทั้งอาหารและที่หลบซ่อน ดังนั้นขยะที่ขาดการเก็บรวบรวม และการกำจัด จึงทำให้เกิดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ที่สำคัญของเชื้อโรค แมลงวัน หนู แมลงสาบ ซึ่งเป็นพาหะนำโรคมาสู่คน

2. เป็นบ่อเกิดของโรค เนื่องจากการเก็บรวบรวมและการกำจัดขยะมูลฝอยไม่ดี หรือปล่อยให้ปลดละเลยทำให้มีขยะมูลฝอยเหลือทิ้งค้างไว้ในชุมชน จะเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคต่าง ๆ เช่น ดับ อักเสบ เชื้อไทฟอยด์ เชื้อโรคเอดส์ ฯลฯ เป็นแหล่งกำเนิดและอาหารของสัตว์ต่าง ๆ ที่เป็นพาหะนำโรคมาสู่คน เช่น แมลงวัน แมลงสาบ และหนู เป็นต้น

3. ก่อให้เกิดความรำคาญ ขยะมูลฝอย การเก็บรวบรวมได้ไม่หมดก็จะเกิดเป็นกลิ่นรบกวน กระจายอยู่ทั่วไปในชุมชน นอกจากนั้นฝุ่นละอองที่เกิดจากการเก็บรวบรวมการขนถ่าย และการกำจัดขยะก็ยังคงเป็นเหตุรำคาญที่มักจะได้รับการร้องเรียนจากประชาชนในชุมชนอยู่เสมอ อีกทั้ง อุดจาดตายน่าขยะแขยง

4. ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ขยะมูลฝอยเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดมลพิษของน้ำ มลพิษของดิน และมลพิษของอากาศ เนื่องจากขยะส่วนที่ขาดการเก็บรวบรวม หรือไม่นำมากำจัด ให้ถูกวิธี ปล่อยทิ้งค้างไว้ในพื้นที่ของชุมชน เมื่อมีฝนตกลงมาจะไหลชะนำความสกปรก เชื้อโรค สารพิษจากขยะไหลลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้แหล่งน้ำเกิดเน่าเสียได้ และนอกจากนี้ขยะมูลฝอยยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพดิน ซึ่งจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของขยะมูลฝอย ถ้าขยะมีซาก ถ่านไฟฉาย ซากแบตเตอรี่ ซากหลอดฟลูออเรสเซนต์มาก ก็จะส่งผลกระทบต่อปริมาณโลหะหนักพวกปรอท แคดเมียม ตะกั่ว ในดินมาก ซึ่งจะส่งผลเสียต่อระบบนิเวศในดิน และสารอินทรีย์ในขยะมูลฝอยเมื่อมีการย่อยสลาย จะทำให้เกิดสภาพความเป็นกรดในดิน และเมื่อฝนตกมาชะกองขยะมูลฝอยจะทำให้น้ำเสียจากกองขยะมูลฝอยไหลปนเปื้อนดินบริเวณรอบ ๆ ทำให้เกิดมลพิษของดินได้ การปนเปื้อนของดิน ยังเกิดจากการนำมูลฝอยไปฝังกลบ หรือการยกยกออกไปทิ้งทำให้ของเสียอันตรายปนเปื้อนในดิน ถ้ามีการเผาขยะมูลฝอยกลางแจ้งทำให้เกิดควันมีสารพิษทำให้คุณภาพของอากาศเสีย ส่วนมลพิษทางอากาศจากขยะมูลฝอยนั้น อาจเกิดขึ้นได้ทั้งจากมลสารที่มีอยู่ในขยะและพวกแก๊สหรือไอระเหย ที่สำคัญก็คือ กลิ่นเหม็นที่เกิดจากการเน่าเปื่อย และสลายตัวของอินทรีย์สารเป็นส่วนใหญ่

5. ทำให้เกิดการเสี่ยงต่อสุขภาพ ขยะมูลฝอยที่ทิ้งและรวบรวมโดยขาดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะมูลฝอยพวกของเสียอันตราย ถ้าขาดการจัดการที่เหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนได้ง่าย เช่น โรคทางเดินอาหารที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรียที่มีแมลงวันเป็นพาหะหรือได้รับสารพิษที่มากับของเสียอันตราย

6. เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ ขยะมูลฝอยปริมาณมาก ๆ ย่อมต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดการเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผลกระทบจากขยะมูลฝอยไม่ว่าจะเป็นน้ำเสีย อากาศเสียดินปนเปื้อนเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ

7. ทำให้ขาดความสง่างาม การเก็บขนและกำจัดที่ดีจะช่วยให้ชุมชนเกิดความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยอันสื่อแสดงถึงความเจริญและวัฒนธรรมของชุมชน ฉะนั้นหากเก็บขนไม่ดี ไม่หมด กำจัดไม่ดี ย่อมก่อให้เกิดความไม่น่าดู ขาดความสวยงาม บ้านเมืองสกปรก และไม่เป็นระเบียบซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก (www.tungsong.com : 2549)

ดังนั้น กรุงเทพมหานครจึงได้พยายามที่จะลดปริมาณการเกิดมูลฝอยขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเสนอแนะให้เร่งรัดการออกกฎหมายควบคุม เพื่อจัดการปัญหามูลฝอยให้ได้ผล อาทิเช่น กฎหมายรีไซเคิล กฎหมายส่งเสริมการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ กำหนดระเบียบควบคุมกลไกการเรียกคืนการออกกฎหมายห้ามนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้หรือผลิตภัณฑ์ที่มีการบรรจุหีบห่อมากเกินความจำเป็น แต่อย่างไรก็ตามการลดปริมาณมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด ก็เป็นการจัดการปัญหามูลฝอยที่ได้ผลดีกว่าการออกกฎหมายควบคุม ดังนั้นเป้าหมายที่สำคัญคือ “ประชาชน” ว่า จะทำอย่างไรที่จะทำให้ประชาชนมีความตระหนักและปลุกจิตสำนึกถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมร่วมกันในการลดจำนวนขยะมูลฝอย ไม่เห็นแก่ความสะดวกสบายของตัวเอง การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชนเอง รวมทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะต้องประสานพลังและประโยชน์ร่วมกันในการแก้ไขและป้องกัน ซึ่งถ้ายังละเลยที่จะช่วยกันลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอยก็จะกลายเป็นปัญหาวิกฤตที่แก้ไขได้ยาก (พิมพ์ใจ ปัทมสันติวงศ์, 2542: 3)

การแก้ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยจะสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของ “เยาวชน” เพราะกลุ่มเยาวชนหรือนักเรียนเปรียบเสมือนเป็นหัวใจสำคัญของแนวทางการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม การที่ให้กลุ่มเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมุ่งหวังเพื่อสร้างค่านิยมและปลูกฝังให้เยาวชนได้รู้จักภูมิใจ และหวงแหนสิ่งแวดล้อมของชาติที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ให้คงอยู่ในสภาพที่ดีตลอดไปได้ในอนาคต ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกลุ่มเยาวชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะปัญหาของขยะมูลฝอย จึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการดำเนินการ เพื่อพัฒนาสังคมได้ในอนาคต (กรรณาภรณ์ สามงามนิม ,2548 : 3)

ปัญหาขยะถือเป็นปัญหาที่เร่งด่วนและควรได้รับการแก้ไขอย่างถูกวิธี ดังนั้นจึงมีนโยบายบริหารจัดการขยะมูลฝอยขึ้น โดยให้ความสำคัญในเรื่องของการลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ตามแนวคิด5Rซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

R.1 (Reduce) หมายถึง การลดการใช้ ตัดปัญหาต้นทางด้วยการเลือกซื้อสินค้าหรือสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นจริง ๆ เป็นการลดปริมาณมูลฝอยที่อาจเกิดขึ้น เช่น ใช้ตะกร้าใส่ของแทนถุงพลาสติก การลดปริมาณวัสดุ (Reduce material volume) เป็นการพยายามเลือกใช้สินค้าที่บรรจุในบรรจุภัณฑ์ขนาดใหญ่แทนบรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดเล็ก เพื่อลดปริมาณของบรรจุภัณฑ์ที่จะกลายเป็นขยะมูลฝอย การลดความเป็นพิษ (Reduced toxin) เป็นการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

R.2 (Reuse) หมายถึง การนำขยะมูลฝอยเศษวัสดุมาใช้ใหม่หรือเป็นการใช้ซ้ำ ใช้แล้วใช้อีก ๆ เช่น ขวดน้ำหวาน นำมาบรรจุน้ำดื่ม ขวดกาแฟที่หมดแล้ว นำมาใส่น้ำตาล การนำผลิตภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่ (Product reuse) เป็นการพยายามใช้สิ่งของต่าง ๆ หลาย ๆ ครั้ง ก่อนที่จะทิ้งหรือเลือกซื้อของใหม่

R.3 (Repair) ได้แก่ การซ่อมแซมหรือแก้ไขด้วยการนำวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย ซึ่งจะทิ้งเป็นมูลฝอยมาซ่อมแซมหรือแก้ไขให้อยู่ในสภาพที่ใช้ต่อไปได้

R.4 (Recycle) หมายถึง การนำเอาวัสดุที่ใช้แล้วกลับไปเข้ากระบวนการผลิตใหม่ให้กลายเป็นวัสดุใหม่ ที่อาจเหมือนเดิมหรือไม่เหมือนเดิมก็ได้ การรีไซเคิลนั้นมีกระบวนการอยู่ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเก็บรวบรวม การแยกประเภทวัสดุ การผลิตหรือปรับปรุง และการนำมาใช้ประโยชน์ ขยะเมื่อผ่านการรีไซเคิลแล้วจะอยู่ในรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ โดยผลิตภัณฑ์รีไซเคิลจะมีเครื่องหมายลูกศรสี่เหลี่ยมจัตุรัสไว้บนผลิตภัณฑ์ให้สังเกตกันได้

R. 5 (Reject) หรือการหลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่ทำลายยาก หรือวัสดุที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เช่น โฟม ปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายยาก หลีกเลี่ยงการใช้ที่ผิดวัตถุประสงค์
(www.tungsong.com : 2549)

จากแนวคิด 5R พบว่า การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือแนวคิด R-Recycle เป็นแนวคิดหนึ่งที่สามารถลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากความสำคัญและประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของแนวคิด R-Recycle ดังกล่าวทำให้หน่วยงานภาครัฐโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานของรัฐอีกหน่วยงานหนึ่งซึ่งให้ความสำคัญกับปัญหาขยะมูลฝอยมาโดยตลอด และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น โดยร่วมมือกับสถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม สภาอุตสาหกรรม จัดทำโครงการธนาคารขยะในสถานศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 330 แห่ง และทำการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ผ่านโรงเรียนให้ทำหน้าที่ จัดตั้งโครงการธนาคารขยะในโรงเรียนเพื่อสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการลดและคัดแยกขยะของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

ธนาคารขยะรีไซเคิล เป็นรูปแบบหนึ่งในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยเริ่มต้นที่เยาวชนและชุมชนเป็นหลัก และใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ดำเนินการ เพื่อให้เยาวชนและชุมชนเกิดความเข้าใจในการคัดแยกขยะมูลฝอย หลักการของธนาคารขยะคือ ให้นักเรียนสมัครเป็นสมาชิกของธนาคารขยะและนำขยะรีไซเคิลมาฝากไว้ที่ธนาคาร โดยมีเจ้าหน้าที่ธนาคารทำการคัดแยก ชั่งน้ำหนัก คำนวณเป็นจำนวนเงินและบันทึกลงในสมุดคู่ฝาก โดยใช้ราคาที่ทางโรงเรียนประสานกับร้านรับซื้อของเก่าเป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคา รายได้ของกิจกรรมมาจากผลต่างของราคาที่คุณะทำงานของโรงเรียนกำหนดกับราคาที่สามารถขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า ซึ่งต้องมีการหักค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ ติดต่อประสานงาน ซึ่งรายได้สามารถใช้เป็นทุนหมุนเวียนและจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อใช้ในการศึกษา (กรมควบคุมมลพิษ. คู่มือการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยสำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ, 2551: 13)

โดยปัจจุบันมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลแล้วกว่า 493 โรงเรียนทั่วประเทศ สำหรับเขตกรุงเทพมหานครมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวน 15 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนศรีนวลธรรมวิมล โรงเรียนแยมจาดวิชชานุสรณ์ โรงเรียนวัดม่วงแค โรงเรียนวัดราชบุรุษ บำรุง (งามศิริวิทยาคาร) โรงเรียนพิชัยพัฒนา โรงเรียนเพ็ญพินอนุสรณ์ โรงเรียนอุดมศึกษา

โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร โรงเรียนปทุมวัน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” โรงเรียนบ้านขุนประเทศ โรงเรียนทวิวัฒนา โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี และโรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย

จากความสำเร็จของจำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการที่เพิ่มมากขึ้นนั้น ทำให้กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดการประกวดโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลขึ้นในปี 2550 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมอบรางวัลให้แก่โรงเรียนที่ดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะรีไซเคิลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมควรได้รับการยกย่อง ชื่นชม เป็นขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน ตลอดจนเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่น ๆ ในการดำเนินงานพัฒนาโครงการธนาคารขยะ โดยแบ่งการประกวดออกเป็นระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา สำหรับการประกวดโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในปี 2551 นี้ มีรายชื่อโรงเรียนที่ได้รับรางวัลดังนี้

ระดับประถมศึกษา

รางวัลชนะเลิศ	โรงเรียนอุดมศึกษา เขตวังทองหลาง
รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1	โรงเรียนแย้มจาดวิซชานุสรณ์ เขตบึงกุ่ม
รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2	โรงเรียนวัดศรีนวลธรรมวิมล เขตหนองแขม

ระดับมัธยมศึกษา

รางวัลชนะเลิศ	โรงเรียนบ้านขุนประเทศ เขตหนองแขม
รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2	โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” เขตจอมทอง

ผู้วิจัยเห็นว่าโครงการ ธนาคารขยะเป็นโครงการที่น่าสนใจ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ และกระตุ้นให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะเพื่อเป็นการช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยและปัญหาจากขยะมูลฝอยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลกระทบการสื่อสารรณรงค์และประสิทธิผลโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตามเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนที่จะต้องการเข้าร่วมโครงการในอนาคต ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาโดยเลือกจากโรงเรียนที่ชนะการประกวดโครงการประกวดธนาคารขยะรีไซเคิลปี 2 ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ

และโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุกหวาดจวนอุปลัมภ” เพื่อจะเป็นประโยชน์สำหรับโรงเรียนที่จะเข้าร่วมโครงการต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงการใช้กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ปัญหานำการวิจัย

1. โครงการธนาคารขยะมีกลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการอย่างไร
2. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะเป็นอย่างไร
3. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะหรือไม่
4. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะหรือไม่
5. จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะหรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

1. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
2. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
3. จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาเฉพาะกลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
2. ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร โดยมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
3. การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะในเขตกรุงเทพมหานคร และเป็นโรงเรียนที่ชนะการประกวดโครงการประกวดธนาคารขยะรีไซเคิลปี 2 ระดับมัธยมศึกษา ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ และโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปลัมภ” โดยทำการศึกษาเฉพาะระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (อายุระหว่าง 13-18 ปี)

นิยามศัพท์

กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง วิธีการที่ใช้เพื่อนำเสนอสาร หรือเนื้อหา ที่เกี่ยวกับโครงการธนาคารขยะจากผู้จัดทำโครงการหรือผู้ส่งสาร ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

การรณรงค์ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมของการโน้มน้าวใจเข้าไปเกี่ยวข้อง มีจุดประสงค์เพื่อจูงใจให้ผู้รับสารเปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติหรือพฤติกรรม

ประสิทธิผล หมายถึง ผลที่ได้รับจากโครงการที่หมายถึงความรู้ จิตสำนึกเชิง รวมทั้ง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการคัดแยกขยะจากโครงการธนาคารขยะ

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร หมายถึง ความถี่หรือความบ่อยครั้งที่นักเรียนในโรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ ในเขตกรุงเทพมหานคร เปิดรับสื่อและเลือกใช้สื่อเพื่อรับรู้ข่าวสาร จากสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งสื่อบุคคล ได้แก่ ครูในโรงเรียน

จิตสำนึก หมายถึง การเล็งเห็นความสำคัญและต้องการจะมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ โดยการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่นักเรียนมีความสนใจและตระหนักในกระบวนการ ตัดสินใจ กระบวนการดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ในการรวมกลุ่มเพื่อ จัดตั้งและบริหารจัดการธนาคารขยะ การแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมดังกล่าวอาจจะผ่านช่องทาง อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ธนาคารขยะ หมายถึง รูปแบบหนึ่งในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยเริ่มต้นที่เยาวชนและชุมชนเป็นหลัก และใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ดำเนินการเพื่อให้เยาวชนและ ชุมชนเกิดความเข้าใจในการคัดแยกขยะมูลฝอย หลักการของธนาคารขยะคือ ให้นักเรียนสมัคร เป็นสมาชิกของธนาคารขยะและนำขยะมารีไซเคิลมาฝากที่ธนาคาร โดยมีเจ้าหน้าที่ธนาคารทำ การคัดแยก ชั่งน้ำหนัก และคำนวณเป็นจำนวนเงิน และบันทึกลงสมุดคู่ฝาก โดยใช้ราคาที่ทาง โรงเรียนประสานกับร้านรับซื้อของเก่า เป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคา รายได้ของกิจกรรมมาจาก ผลลัพธ์ของราคาทีคณะทำงานของโรงเรียนกำหนด กับราคาที่สามารขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า รับซื้อ ซึ่งต้องมีการหักค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น การใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ ติดต่อประสานงาน ซึ่ง รายได้สามารถใช้เป็นทุนหมุนเวียนและจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อใช้ในการศึกษา

ขยะรีไซเคิล หมายถึง ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ โดยนำไปผ่านกระบวนการแปร รูปในระบบอุตสาหกรรม ซึ่งอยู่ปะปนกับขยะมูลฝอยที่เราสร้างขึ้น สามารถแบ่งประเภทได้เป็น กระดาษ แก้ว พลาสติก โลหะ และอโลหะ ซึ่งเราสามารถคัดแยกและนำกลับมาใช้ได้อีกครั้งหนึ่ง โดยขยะแต่ละประเภทสามารถแยกย่อยได้มากมาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการสื่อสาร เพื่อเผยแพร่ความรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการร่วมมือแก้ปัญหาขยะมูลฝอย
2. สามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ประชาชนในเรื่องอื่นๆ ต่อไป
3. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาสื่อมวลชนเพื่อให้ข้อมูลในการรณรงค์ให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกที่ดีในการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาเรื่องอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษา เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารรณรงค์
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชน และสื่อบุคคล
4. แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ
5. แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก
6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
7. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการขยะมูลฝอย
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารรณรงค์

การรณรงค์จัดอยู่ในประเภทการสื่อสารแบบวางแผน (Planned Communication) โดยเป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายของการสื่อสารตั้งแต่บุคคล 2 คนไปจนถึงการรณรงค์ในหมู่สาธารณชนและบางครั้งการรณรงค์อาจกำหนดเป้าหมายเป็นประชาชนจำนวนมากก็ได้โดยอาศัยการใช้ช่องทางการสื่อสารหลายๆ ช่องทางและใช้สารอย่างหลากหลาย ทั้งนี้มีนักวิชาการและนักสื่อสารให้ความหมายของการรณรงค์ไว้หลายท่าน

Paisley (1984 อ้างถึงใน กิตติ กันภัย, 2543: 229) ให้นิยามการรณรงค์เผยแพร่ข่าวสารสาธารณะ (Public Information Campaign) ว่าเป็นเครื่องแสดงความตั้งใจของใครบางคนที่ต้องการจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อและพฤติกรรมของผู้อื่น โดยใช้การสื่อสารเป็นจุดสนใจ (Communicated Appeals)

Rice and Atkins (2001 อ้างถึงใน วิวัฒน์ เหลืองสมานกุล, 2549: 9) ได้ให้คำจำกัดความของการรณรงค์ว่า การรณรงค์เป็นความพยายามอย่างมีเป้าหมายเพื่อชี้แจงโน้มน้าวใจหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ไปในทิศทางที่ดีขึ้นโดยมุ่งที่ผู้รับสารกลุ่มใหญ่ ผลประโยชน์ที่ไม่แสวงหากำไรของการรณรงค์จะตกอยู่กับปัจเจกบุคคลและ สังคมโดยรวม การรณรงค์มักจะดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดผ่านกิจกรรมการสื่อสารที่เป็นระบบ โดยอาศัยสื่อมวลชนและการสนับสนุนระหว่างบุคคลซึ่งทำให้การรณรงค์นั้นสมบูรณ์

บุษบา สุธีธร และ วรณี ลีลาเวชบุตร (2548: 328) ให้ความหมายของการรณรงค์ว่า การรณรงค์ คือ โครงการที่จัดทำขึ้นโดยใช้การสื่อสารในลักษณะของการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดสาร ผ่านสื่อหรือกิจกรรมรูปแบบต่างๆพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง โดยทุกสื่อหรือกิจกรรมจะเน้นไปที่ประเด็นสำคัญในการรณรงค์ประเด็นเดียวกัน โดยต้องการให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรับรู้ (Awareness) ในประเด็นที่ต้องการนำเสนอหรือต้องการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจ (Interest) หรือต้องการสร้างความปรารถนา (Desire) ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและตัดสินใจเข้าร่วม (Action)

Rogers และ คณะ (1979 อ้างถึงใน พรดี สะสมบัติ, 2548: 50) กล่าวว่า “การสื่อสารรณรงค์” (Communication Campaign) คือ ชุดของกิจกรรมการสื่อสารที่ถูกวางแผนไว้ล่วงหน้าได้รับการออกแบบขึ้นมาเพื่อเข้าถึงและจูงใจประชาชน โดยการใช้สารที่มีความหมายเฉพาะ การรณรงค์ทำในช่วงเวลาสั้นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เชิงทัศนคติและพฤติกรรม โดยการรณรงค์มักจะใช้สื่อที่หลากหลาย (Multi-media Approach) ทั้งนี้ Rogers และ Storey (1987 อ้างถึงใน Windhal, Signitzer and Olson, 1992: 101) กล่าวถึงลักษณะของการรณรงค์ไว้ดังนี้

1. การรณรงค์เป็นการกระทำที่มีเป้าหมาย (A Campaign is Purposive) ผู้ทำการรณรงค์ต้องมีเป้าหมายที่จะคาดหวังผลตอบกลับที่เกิดจากการสื่อสารซึ่งผลตอบรับดังกล่าวครอบคลุมตั้งแต่ระดับความคิดของปัจเจกบุคคล (Individual-level Cognitive Effects) ไปจนกระทั่งถึงระดับเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมส่วนรวม (Society-Level Structural Changes) ผลตอบรับดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อผู้รับหรือผู้ส่งในกระบวนการรณรงค์

2. การรณรงค์เจาะเป้าหมายไปยังชนกลุ่มใหญ่ (A Campaign is Aimed at a Large Audience) ซึ่งคำว่าการรณรงค์นั้น การสื่อสารจะเป็นการสื่อสารกับกลุ่มใหญ่ เป็นการแยกการ

รณรงค์ออกมาจากการสื่อสารโน้มน้าวใจระหว่างบุคคล อย่างไรก็ตาม กลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์จะถูกกำหนดโดยจุดประสงค์หรือเป้าหมายของการรณรงค์นั้นๆ โดยกลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์ก็อาจเป็นไปได้ตั้งแต่กลุ่มพนักงานไม่กี่ร้อยคนในองค์กรหนึ่งไปจนถึงกลุ่มประชากรทั้งหมดของประเทศ

3. การรณรงค์นั้นจะต้องมีการกำหนดช่วงเวลาไว้แน่นอน (A Campaign Occur During the Time Period) ซึ่งช่วงเวลาในการรณรงค์นั้นจะเริ่มตั้งแต่การรณรงค์จนถึงการประเมินผล เช่น อยากรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา หรือการรณรงค์ป้องกันอุบัติเหตุในช่วงเทศกาลวันเข้าปีใหม่ จะเห็นได้ว่ามีเวลาที่กำหนดไว้ชัดเจน คือ หมดช่วงสงกรานต์หรือหมดช่วงการเข้าปีใหม่ จากนั้นจะทำการวัดประสิทธิผลของการรณรงค์ต่างๆ ซึ่งเป็นการวัดว่าการสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มและสิ้นสุดของโครงการรณรงค์อาจจะไม่ชัดเจน หากมีการวางแผนและประเมินสถานการณ์ที่ละเอียดและใช้เวลามาก (Extensive Formative Research) หรือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายเป็นผลต่อเนื่องระยะยาวที่ต้องใช้เวลาสังเกต (กิตติกานภัย, 2543: 232) การรณรงค์นั้นถ้าเป็นลักษณะของโครงการที่ต่อเนื่อง ช่วงเวลาของการรณรงค์นั้นยากที่จะกำหนดลงไปตายตัว ซึ่งข้อความ หรือสื่อที่ใช้ในการสื่อสารจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นระยะ แต่เป้าหมาย แก่นหลักของโครงการก็ยังคงเป็นลักษณะเดิม

4. การรณรงค์นั้นเกี่ยวข้องกับสื่อสารกับกลุ่มองค์กรและกิจกรรมการสื่อสารต่างๆ (A Campaign Involves an Organization Set of Communication Activities) การรณรงค์ต้องมีลักษณะที่เป็นชุดของกิจกรรมการสื่อสาร ซึ่งโยงไปตั้งแต่ตัวผลิตภัณฑ์ สารที่เผยแพร่ตามสื่อต่าง กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการรวมกลุ่มกันขององค์กรด้วย เช่น การแถลงข่าว การจัดการรณรงค์เคลื่อนที่ในภูมิภาค การประสานงานกับบริษัทโฆษณา องค์กรต้องอาศัยการจัดกิจกรรมทางการสื่อสารร่วมกับองค์กรอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

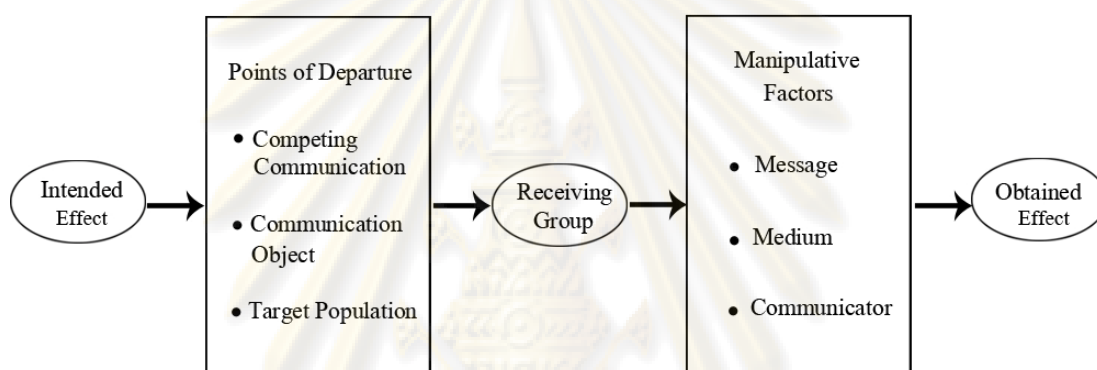
แบบจำลองการสื่อสารการรณรงค์

Nowak แล Warneryd (1968 อ้างใน Windhal, Signitzer and Olson, 1992: 105-110) ได้อธิบายถึงกระบวนการการรณรงค์จากแบบจำลองที่เริ่มต้นด้วยการตั้งเป้าหมาย โดยจะพิจารณาถึงการสื่อสารของคู่แข่ง และประชากรเป้าหมายเพื่อที่จะกำหนดวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร หลังจากนั้นจะไปยังกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งจะมีปัจจัยในเรื่องของสาร การใช้สื่อ และผู้ส่งสารที่ใช้

และสิ้นสุดกระบวนการที่การประเมินประสิทธิผลของโครงการรณรงค์ พิจารณาว่าการสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่

ในแบบจำลองนี้ทุกองค์ประกอบในแบบจำลองมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อนักรณรงค์เปลี่ยนเป้าหมาย องค์ประกอบทั้งหมดหรือบางส่วนของโครงการรณรงค์อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยมีองค์ประกอบต่างๆในแบบจำลองต่อไปนี้

ภาพที่ 1: แบบจำลองการสื่อสารรณรงค์

1. ผลที่พึงประสงค์ (The Intended Effect)

การกำหนดเป้าหมายเป็นส่วนสำคัญในทุกๆ การรณรงค์ ปัญหาประการสำคัญในการรณรงค์ทางการสื่อสารหลายโครงการ คือ เป้าหมายของการรณรงค์ และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องไม่ได้ถูกนิยามไว้อย่างเหมาะสม การนิยามเป้าหมายที่ไม่ดีทำให้ยากที่จะบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ แม้ว่าการรณรงค์จะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ตาม การกระทำที่ผิดพลาดและพบเป็นประจำของนักรณรงค์มีอะไรบ้าง คือ การตั้งเป้าหมายของการรณรงค์ไว้สูงเกินไป (นัฐวิภา สินสุวรรณ, 2548)

Bonfadelli (อ้างถึงใน Windahl และคณะ, 1992: 106) ให้ความสำคัญกับการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย โดยเป้าหมายนั้นอาจแยกเป็นการให้ความรู้ การให้เกิดผลกับการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระดับปัจเจกบุคคลหรือในระดับสังคม หรือเพื่อสร้างความรู้สึกต้องการเปลี่ยนแปลงโดยสมัครใจ โดยช่วงเวลาในการกำหนดเป้าหมายนั้นมีทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. ประเด็นที่ต้องคำนึงถึงในการรณรงค์ (Point of Departure)

2.1 การสื่อสารจากฝ่ายตรงข้ามหรือคู่แข่ง (Competing Communication)

การสื่อสารของฝ่ายตรงข้ามมีผลกระทบต่อสารที่นำเสนอในงานรณรงค์ การรณรงค์จะต้องไม่ถูกรบกวนจากการสื่อสารหรือถูกขัดขวางจากการโต้แย้งของฝ่ายตรงข้าม ทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ว่าการรณรงค์จะไม่มีลักษณะของคู่แข่งเหมือนอย่างการตลาดเชิงพาณิชย์ (Commercial Marketing) ที่มีการแข่งขันกันทั้งเรื่องของกลยุทธ์ต่างๆ เช่น การออกสื่อ กลยุทธ์ด้านราคา แต่การรณรงค์ก็ยังคงระมัดระวังสารจากฝ่ายตรงข้ามเพื่อหาทางจัดการกับสารนั้น รวมถึงดูช่วงเวลาให้เหมาะสม อย่างไรก็ตามภายในช่วงระยะเวลาที่โครงการรณรงค์นั้น ถ้ามีโครงการที่รณรงค์ในลักษณะคล้ายกัน หรือใกล้เคียงซึ่งอาจมีผลทำให้โครงการสื่อสารได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ กลุ่มเป้าหมายอาจให้ความสนใจกับโครงการอื่น หรือใส่ใจในประเด็นสังคมอื่นที่เกิดขึ้นมากกว่า ทั้งนี้โครงการอื่นที่เกี่ยวข้องอาจเป็นการสร้างกระแสร่วมกันในสังคมได้เช่นกัน

2.2 วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร (The Communication Object)

นักวางแผนทางการสื่อสารต้องพิจารณาว่าจะทำการกำหนดวัตถุประสงค์อย่างไร ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันย่อมต้องการรูปแบบการสื่อสารที่แตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้บทบาทที่สำคัญของนักสื่อสารจะต้องนิยามวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนเพื่อที่จะทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการรณรงค์ตระหนักและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงได้ เช่น โครงการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนว่าต้องการยับยั้งการแพร่กระจายของจำนวนผู้ที่ติดเชื้อ และทำให้ผู้ติดเชื้อลดจำนวนลง

2.3 ประชากรเป้าหมาย (The Target Population)

บุคคลที่การรณรงค์นั้นต้องการปรับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ไม่จำเป็นที่ว่าจะต้องได้รับสารที่ส่งออกมาโดยตรง สิ่งที่สำคัญคือเรื่องของวัตถุประสงค์ของโครงการที่มีผลต่อส่วนกลุ่มผู้รับสารนี้อาจจะจำแนกให้เป็นกลุ่มเดียวกับประชากรเป้าหมาย หรืออาจจะเป็นกลุ่มที่เล็กกว่าที่อยู่ภายในหรือภายนอกของประชากรเป้าหมายได้เช่นกัน

ตัวอย่างเช่น ผู้ส่งสาร (Sender) ตั้งใจส่งสารไปยังกลุ่มผู้รับสาร (Receiving Group) ของผู้นำทางความคิด (Opinion Leaders) ซึ่งอยู่ในกลุ่มเป้าหมาย (Target Population) กลุ่มที่ยากที่สุดในการเข้าถึง คือ กลุ่มคนที่ไม่ต้องการรับข่าวสารและไม่เปิดรับช่องทางการสื่อสาร (นัฐวิภา สินสุวรรณ, 2548: 42)

3. กลุ่มผู้รับสาร (Receiving group)

กลุ่มผู้รับสารกับประชากรเป้าหมายอาจมีความใกล้เคียงกันหรือมีความแตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มเป้าหมายของโครงการเป็นเด็กและเยาวชนอายุ 14-25 ปี แต่กลุ่มผู้รับสารอาจเป็นเด็กที่อายุต่ำกว่า หรือเป็นผู้ใหญ่ทั่วไปที่ได้รับข่าวสารจากโครงการ โดยสรุป กลุ่มผู้รับสารนี้ เป็นได้ทั้งกลุ่มที่เล็กกว่าหรือใหญ่กว่าประชากรเป้าหมาย

4. ปัจจัยที่ควบคุมได้ (Manipulate Factor)

4.1 สาร (Message)

ผู้รับสารเป้าหมายที่ต่างกันนั้น สารก็ต้องมีลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วย เช่น ถ้าเป้าหมายในการวางกลยุทธ์ในการรณรงค์ต้องการให้ผู้รับสารเป้าหมายสื่อสารไปยังกลุ่มบุคคลอื่นด้วย เช่น คนใกล้ชิด ครอบครัว หรือเพื่อน สารที่ออกไปต้องมีลักษณะที่ส่งเสริมเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเน้นการกระจายข่าวสารออกไปในวงกว้าง และลดการสร้างสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด หรือสับสนในการสื่อสารกับคนกลุ่มอื่นได้ง่ายออกไป อย่างไรก็ตามนี้มีปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงในการนำเสนอสารไปยังกลุ่มเป้าหมายดังนี้

- 1) สารต้องเข้าได้กับค่านิยมและความเชื่อของกลุ่มผู้รับสาร
- 2) สารต้องสามารถแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของโครงการได้อย่างดี
- 3) สารต้องสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงให้ผู้รับสารคาดหวัง เห็นผล ของเป้าหมายที่จะได้รับ

4.2 สื่อ (The Medium)

ช่องทางการสื่อสารอาจมีหลายช่องทางขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสารและกลุ่มเป้าหมาย สื่อและช่องทางการสื่อสารแตกต่างกันในรูปแบบทางกายภาพ ซึ่งมีผลต่อสภาพทางจิตวิทยาเช่น ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การเข้าถึง และยังมีองค์ประกอบอื่นอีกมาก ขึ้นอยู่กับลักษณะของสื่อต่างๆและบุคคลที่เป็นผู้รับ กล่าวได้สื่อทุกประเภทนั้นมีจุดแข็งและข้อจำกัดในตัวของมันเอง

Hornik (อ้างถึงใน Windahl และคณะ, 1992: 109) ได้ทำการเปรียบเทียบการใช้สื่อหลายอย่างเปรียบเทียบกับการใช้สื่อเดียวในการณรงค์ไว้ว่า การใช้สื่อที่หลากหลายทำให้เข้าถึงผู้รับสารได้ดี ซึ่งการใช้สื่อเดียวทำไม่ได้ เกิดการถกเถียงโต้แย้งในสังคมน้อยกว่า ซึ่งสารเดียวกันนั้นสามารถแพร่กระจายไปยังคนจำนวนมาก เช่น ในโครงการ คุยเปิดใจรักปลอดภัย มีการใช้สื่อที่หลากหลายเพื่อต้องการให้กลุ่มเป้าหมายสามารถรับสารได้จากหลายช่องทางตามลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ

4.3 ผู้สื่อสาร (Communicator)

ผู้สื่อสาร หรือ ผู้ส่งสารนั้นเป็นองค์ประกอบที่จะต้องพิจารณาร่วมกับวัตถุประสงค์ สาร ช่องทาง ผู้รับสาร เพื่อให้โครงการประสบความสำเร็จ จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสารนั้น ได้แก่ ความน่าไว้วางใจ ความชำนาญ และความตั้งใจ ทั้งนี้ ลักษณะไหนที่มีความสำคัญมากที่สุดขึ้นอยู่กับกิจกรรมรณรงค์นั้นด้วย

Rogers (1983 อ้างถึงใน Windahl, และคณะ, 1992: 109) ยังได้อธิบายถึงหลักเกี่ยวกับผู้สื่อสารว่ามี 2 ประเภทในการเผยแพร่ข่าวสารว่า ประเภทแรกหลักความคล้ายกันของผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Homophily) ผู้ส่งสารที่มีลักษณะที่คล้ายกันกับกลุ่มเป้าหมายจะได้ผลที่ดีกว่า ดังนั้นจึงต้องอาศัยการใช้บทบาทของผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาเข้ามาช่วยในการเผยแพร่ข่าวสาร ส่วน Heterophily หรือ ผู้สื่อสารมีความแตกต่างจะใช้ในลักษณะการรับนวัตกรรมใหม่เข้ามาจากภายนอกสังคม บางครั้งนั้น การรณรงค์ในหลายโครงการอาจใช้บุคคลที่เรียกว่า “นักสื่อสารเทียม” (Pseudo-Communicator) เนื่องจากบางกรณีผู้รับสารจะเชื่อในผู้ส่งสารเทียมมากกว่าผู้ส่งสารที่แท้จริง เช่น การใช้ นักดนตรีที่เป็นที่รู้จักดีในงานคอนเสิร์ตเพื่อรณรงค์เรื่องยาเสพติด

5. ผลที่ได้รับ (Effect Obtain)

ในขั้นตอนนี้วางแผนการสื่อสารจะเปรียบเทียบว่าเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่ต้องการในขั้นแรกกับผลที่ออกมาเป็นอย่างไรในความเป็นจริง ซึ่งวิธีการวัดผลควรจะต้องคล้องกับเป้าหมายที่ได้วางไว้ด้วย เช่น ถ้าการรณรงค์เป็นลักษณะต่อเนื่องหวังผลระยะยาว การศึกษาพฤติกรรมของ

กลุ่มเป้าหมายก็จะต้องยาวตามไปด้วยการประเมินผลเป็นขั้นตอนการตรวจสอบการดำเนินงานใน
 ชั้นวางแผนและการปฏิบัติ ผลจากการประเมินจะถูกนำไปใช้ในชั้นวางแผนการรณรงค์ครั้งต่อไป
 การประเมินผลการรณรงค์ทั้งหมดไม่ใช่แค่การประเมินผลเบื้องต้นหรือเพียงบางส่วนอย่างใน
 ขั้นตอนการปฏิบัติ

การรณรงค์ทางการสื่อสารจำเป็นต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ก่อนการ
 เริ่มทำการรณรงค์ ในระหว่างทำการรณรงค์และหลังจากการดำเนินการรณรงค์เสร็จสิ้นไปแล้ว
 เพื่อให้สามารถประเมินความสำเร็จหรือค้นหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ ได้ผลของการ
 รณรงค์อาจเป็นได้ทั้งผลที่พึงประสงค์ (Intended Effect) และผลที่ไม่พึงประสงค์ (Unintended
 Effect) หรืออาจเป็นผลทางลบหรือผลทางบวก

2. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกและพฤติกรรม的开รับข่าวสาร

ข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม
 จึงต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน ข่าวสารนี้จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดการตัดสินใจ
 ของมนุษย์ในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะเมื่อเกิดความไม่แน่ใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ข่าวสารจะมีความสำคัญ
 เพิ่มมากขึ้น บุคคลจะไม่รับข่าวสารทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาสู่ตนเองทั้งหมดแต่จะเลือกรับรู้เพียง
 บางส่วนที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อตน เพราะข่าวสารมีที่มาจากหลากหลายแหล่งด้วยกัน แรงผลักดันที่ทำให้
 บุคคลหนึ่ง ๆ มีการเลือกรับสื่อ นั้นเกิดจากคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รับสารในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. องค์ประกอบทางด้านจิตใจ เช่น กระบวนการเลือกรับข่าวสาร การเลือกรับรู้ตามทัศนคติ
 และประสบการณ์เดิมของตน

2. องค์ประกอบทางด้านสังคม เช่น ครอบครัว วัฒนธรรม ประเพณี ลักษณะทางประชากร
 เช่น อายุ ภูมิภาค การศึกษา ตลอดจนสถานภาพทางสังคม

Samuel L. Becker (1972) ให้ความหมายของการเปิดรับข่าวสาร โดยจำแนกตาม
 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารว่า คือ

1. การแสวงหาข้อมูล (information seeking) กล่าวคือ บุคคลจะแสวงหาข้อมูลเมื่อ
 ต้องการให้มีความคล้ายคลึงกับบุคคลอื่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเรื่องทั่ว ๆ ไป

2. การเปิดรับข้อมูล (information receptivity) กล่าวคือ บุคคลจะเปิดรับข่าวสารเพื่อ
 ต้องการทราบข้อมูลที่ตนเองสนใจอยากรู้ เช่น เปิดดูโทรทัศน์เฉพาะรายการที่สนใจ หรือมีผู้แนะนำ

หรือขณะอ่านหนังสือพิมพ์หรือชมโทรทัศน์ หากมีข้อมูลข่าวสารที่มีความสำคัญเกี่ยวกับตนเอง ก็ จะให้ความเอาใจใส่อ่านหรือเปิดดูเป็นพิเศษ

3.การเปิดรับประสบการณ์ (experience receptivity) กล่าวคือ บุคคลจะเปิดรับข่าวสาร เพราะต้องการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเพื่อผ่อนคลายอารมณ์

ในการเปิดรับข่าวสารต่าง ๆ ผู้รับสารย่อมมีกระบวนการเลือกสรร (Selective processes) ซึ่งแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความต้องการ ความเชื่อ ทศนคติ ความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ ที่ไม่ เหมือนกันของแต่ละบุคคล พีระ จิรโสภณ (2549) ได้แบ่งกระบวนการดังกล่าวไว้ดังนี้

1.การเลือกเปิดรับ หรือเลือกสนใจ (selective exposure or selective attention) หมายถึง การที่บุคคลจะเลือกสนใจหรือเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง โดยบุคคลมักจะ แสวงหาข่าวสารเพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่ และหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับความรู้สึกนึก คิดของตนเอง ทั้งนี้เพราะการได้รับข่าวสารที่ไม่ลงรอยกับความเข้าใจหรือทัศนคติเดิมของตนนั้น จะก่อให้เกิดความไม่สมดุลทางจิตใจหรือความไม่สบายใจที่เรียกว่า ความไม่สอดคล้องกัน ทางด้านความเข้าใจ (cognitive dissonance)

2.การเลือกรับรู้หรือตีความ (selective perception of selective interpretation) คือ เมื่อ บุคคลรับข่าวสารที่สนใจแล้ว จะตีความหมายตามความเข้าใจ ทศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจตามสภาวะร่างกาย สภาวะทางอารมณ์และจิตใจ เป็นต้น

3.การเลือกจดจำ (selective retention) บุคคลจะเลือกจดจำข่าวสารในส่วนที่ตรงกับ ความสนใจ ความต้องการและทัศนคติของตนเอง และจะลืมในสิ่งที่ตนไม่สนใจหรือไม่เห็นด้วยได้ ง่ายกว่า ซึ่งจากการศึกษาของฮอลพอร์ตและโพสท์แมน (Allport, G.W. and Postman, L. 1947) พบว่าผู้รับสารมักจะถ่ายทอดเรื่องราวต่อไปยังคนอื่นไม่ครบถ้วนเหมือนที่ได้รับมา ทั้งนี้เพราะแต่ ละคนเลือกจดจำเฉพาะส่วนที่ตนเองเห็นว่าสนใจเท่านั้น ส่วนที่เหลือมักจะถูกลืมหรือไม่นำไป ถ่ายทอดต่อบุคคลต่าง ๆ จะมีพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารด้วยสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่

- ความเหงา เพราะมนุษย์ต้องการเพื่อน ไม่สามารถอยู่ได้เพียงลำพังต้องหันมาสื่อสารกับผู้อื่น
- ความอยากรู้อยากเห็น เพราะเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ที่ต้องการรับรู้ข่าวสารเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

- ประโยชน์ใช้สอย โดยรับรู้ข่าวสารเพื่อประโยชน์ของตนเอง อาจจะได้รับความรู้ ความสนุกสนาน ความสุขกายสบายใจ
- สาเหตุจากตัวสื่อซึ่งมีลักษณะกระตุ้น ชี้นำ ทำให้ผู้รับข่าวสารต้องการได้รับข่าวนั้น ๆ เช่น คนดูโทรทัศน์แทนการออกนอกบ้าน เป็นต้น

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว นอกจากข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข่าวสารเกี่ยวกับการเรียนการสอน ความบันเทิง เรื่องราวความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเรื่องราวสนุกสนานต่าง ๆ สำหรับเด็กและเยาวชน ตลอดจนการสื่อสารเพื่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เด็กนักเรียนยังมีความต้องการข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมสอดแทรกไปในเนื้อหาในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่ประเทศไทยและทุกประเทศทั่วโลกต่างกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เด็กนักเรียนยังมีความต้องการข้อมูล ข่าวเรื่องสิ่งแวดล้อม เพื่อสามารถนำมาใช้ประโยชน์สำหรับประกอบการดำเนินกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยอาจได้รับการแนะนำและแรงสนับสนุนจากครู อาจารย์ และผู้ปกครอง ทำให้เด็กนักเรียนมีการเปิดรับข่าวสารทั้งจากสื่อบุคคล เช่น ครู อาจารย์ ครอบครัว เพื่อนนักเรียน ครอบครัว และจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เป็นต้น

ในการศึกษาเรื่องการเปิดรับข่าวนั้น จำเป็นต้องเริ่มศึกษาจากแนวคิดเรื่องการเลือกรับสารของบุคคล ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคลที่มีการใช้วิธีการสื่อสารและสารต่างกันไป ทั้งนี้ตัวผู้รับสารถือเป็นตัวแปรสำคัญในการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางประชากร รูปแบบการดำเนินชีวิต ทศนคติ ที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นในด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะการเลือกรับสาร ซึ่งจะส่งผลต่อการแสวงหาข่าวสารของบุคคลต่อไป

นอกจากนี้แล้ว Alkin (อ้างในพีระ จิรโสภณ, 2537) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของการเปิดรับข้อมูลข่าวสารของบุคคลไว้ว่า การแสวงหาข่าวสารของปัจเจกบุคคลนั้น คือความต้องการได้รับข่าวสาร (information) และความบันเทิง (entertainment) โดยความต้องการได้รับข่าวนั้นเกิดจากความไม่รู้หรือไม่แน่ใจของปัจเจกบุคคลที่มีสาเหตุมาจาก

1. การมองไม่เห็นความสอดคล้องต้องกัน ระหว่างระดับความรู้ของปัจเจกบุคคลขณะนั้นกับระดับความต้องการอยากที่จะรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (intrinsic uncertainty) ยิ่งเป็นเรื่องสำคัญก็ยิ่งมีความไม่แน่ใจสูง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Festinger (1957) ที่ว่าตามปกติ

บุคคลจะมีข่าวสารที่สนับสนุนทัศนคติของตนอยู่ แต่เมื่อใดที่บุคคลได้รับข่าวสารใหม่ที่ไม่ลงรอยกับความรู้ความเข้าใจหรือทัศนคติเดิมที่มีอยู่แล้ว ก็จะทำให้เกิดภาวะความไม่สมดุลทางจิตใจ (cognitive dissonance) ซึ่งทำให้เกิดการแสวงหาข่าวสารใหม่ หรือข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติที่มีอยู่เดิม

2. การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างความรู้ที่ปัจเจกบุคคลมีอยู่ขณะนั้นกับความรู้ เป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งกำหนดโดยระดับความสนใจส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (intrinsic uncertainty) สำหรับความต้องการได้รับความบันเทิงของปัจเจกบุคคล มาจากการกระตุ้นอารมณ์แห่งความรื่นเริง อันเกิดจากความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างสภาวะที่เป็นอยู่ของปัจเจกบุคคลในขณะนั้น กับระดับความสนุกสนานที่คาดหวังไว้ (intrinsic desire)

ชาลส์ เค แอตคิน (Charles K. Atkin, 1973) ได้กล่าวถึงความต้องการในการรับข่าวสารของมนุษย์ว่า ในกรณีที่มนุษย์เกิดความไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเท่าไร ความต้องการในการรับข่าวสารของมนุษย์ก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น โดยการแสวงหาข่าวสารเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. ต้องการรู้ในเหตุการณ์
2. ต้องการคำแนะนำในการปฏิบัติให้ถูกต้อง
3. ต้องการข่าวสารเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง
4. ต้องการข่าวสารเพื่อนำไปใช้ในการสนทนากับผู้อื่น

นอกจากนี้แล้ว Schramm (1973) ได้กล่าวถึง การเลือกรับข่าวสารว่า ยังขึ้นกับปัจจัยอื่น ๆ ด้วยคือ

1. ประสบการณ์ ประสบการณ์ทำให้ผู้รับสารแสวงหาข่าวสารแตกต่างกัน
2. การประเมินสารประโยชน์ของข่าวสาร ผู้รับสารจะแสวงหาข่าวสารเพื่อสนองจุดประสงค์ของตนอย่างใดอย่างหนึ่ง
3. ภูมิหลังที่แตกต่างกัน ทำให้มีความสนใจต่างกัน
4. การศึกษา และสภาพแวดล้อม ทำให้มีความแตกต่างกันในพฤติกรรมการเลือกเปิดรับสื่อและเนื้อหาข่าวสาร
5. บุคลิกภาพ ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติ การโน้มน้าวใจ และพฤติกรรมของผู้รับสาร

6. ความสามารถในการรับสาร เกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจ ที่ทำให้พฤติกรรมกา
เปิดรับสารแตกต่างกัน
7. อารมณ์ สภาพอารมณ์ของผู้รับสาร จะทำให้ผู้รับเข้าใจความหมายของข่าวสารหรือ
อาจเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจความหมายของข่าวสารก็ได้
8. ทักษะคติ จะเป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับ และการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือข่าวสารที่
ได้พบ

จากองค์ประกอบที่กล่าวมานี้ จะพบว่า การเลือกเปิดรับข่าวสารจะมีปัจจัยทั้งในส่วนของ
บุคคล ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ ความรู้ ความสนใจ หรืออื่น ๆ รวมไปถึงปัจจัยภายนอก ได้แก่
ความสัมพันธ์ทางสังคมกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อันทำให้เกิดการเปิดรับข่าวสารของบุคคลมีความ
แตกต่างกัน

พฤติกรรมกาเลือกสรรข่าวสารดังกล่าวนี้ มีหลายทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เป็นเหตุผลว่า การ
ที่คนเราจะรับรู้ข่าวสารบางอย่าง และเพิกเฉยต่อข่าวสารบางอย่าง ได้แก่

1. ทฤษฎีความไม่ลงรอยของความรู้ ความเข้าใจ (cognitive dissonance theory)
festinger (1975) กล่าวว่า บุคคลมักจะแสวงหาข่าวสารเพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่และ
หลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับความรู้สึกนึกคิดเดิมของตนเอง ทั้งนี้เพราะการได้รับข่าวสารใหม่ที่ไม่
ลงรอยกับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคติที่มีอยู่เดิม จะทำให้เกิดภาวะทางจิตใจไม่สมดุล หรือมีความ
ไม่สบายใจ เรียกว่า (cognitive dissonance) ดังนั้น การที่จะหลีกเลี่ยงภาวะดังกล่าวได้ ก็ต้อง
แสวงหาข่าวสารหรือเลือกสรรข่าวสารที่ลงรอยกับความคิดเดิมของตน เช่น ผู้ที่มีความตระหนัก
เห็นความสำคัญของการอ่านฉลากสินค้าก่อนซื้อ ก็จะได้รับข่าวสารที่สนับสนุนการกระทำ
ดังกล่าว ดังนั้นข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับการส่งสารจะไม่มีผลในทางบวกเป็นแรงเสริมหรือการ
สนับสนุนมากกว่า คุณสมบัติต่าง ๆ ของตัวผู้รับสารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะกำหนดรูปแบบ
ของปฏิกิริยาตอบโต้ เมื่อผู้รับสารได้รับข่าวสารต่าง ๆ ถ้าหากว่าข่าวสารไม่สอดคล้องกับความรู้
ความเชื่อ ทักษะคติเดิมของตนเองหรือปทัสถานของกลุ่มแล้ว ข่าวสารนั้นจะไม่ได้ได้รับความสนใจเลย

2. ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual difference theory) เดอเฟลล ได้
พัฒนาจากหลักการเชิงกลไกของสิ่งเร้าการตอบสนอง โดยเห็นว่า ผู้รับสารแต่ละคนมีความ
แตกต่างกันในทางจิตวิทยา เช่น ทักษะคติ ค่านิยม ความเชื่อ ทำให้ความสนใจในการเปิดรับ

ข่าวสาร การตีความหมายข่าวสารจากสื่อแตกต่างกัน โดยให้หลักฐานพื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนี้

- บุคคลมีความแตกต่างกันในบุคลิกภาพ และสภาพจิตวิทยา
- ความแตกต่างดังกล่าว เกิดจากบุคคลมีการเรียนรู้จากสังคมที่แตกต่างกัน
- บุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน จะได้เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน
- การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ทำให้มีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ บุคลิกภาพแตกต่างกัน

โดยสรุปแล้ว การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมการเลือกเปิดรับข่าวสาร ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับความคิด ทัศนคติเดิมที่มีอยู่ หลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับความรู้สึกเดิมของตนเอง รวมถึงการตีความและการจดจำได้ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ และจิตวิทยาส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม และปัจจัยสภาพแวดล้อมนอกระบบการสื่อสารซึ่งมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมดังกล่าว

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชน และสื่อบุคคล

ในกระบวนการสื่อสารประกอบไปด้วยองค์ประกอบของการสื่อสารที่สำคัญ ได้แก่ 1) ผู้ส่งสาร (Source) 2) สาร (Message) 3) สื่อ (Media) 4) ผู้รับสาร (Receiver)

องค์ประกอบทั้ง 4 นี้ จะมีความสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของการสื่อสารที่ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมไปในแนวทางที่ผู้ส่งสารปรารถนา

1. **สื่อมวลชน** หมายถึง สื่อที่ทำให้ผู้ส่งสาร ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลเดียวหรือกลุ่มบุคคลที่สามารถส่งข่าวสารข้อมูลไปยังผู้รับเป้าหมายจำนวนมาก และอยู่กันอย่างกระจัดกระจายได้ในเวลาอันรวดเร็ว สื่อมวลชนใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารมวลชน เป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารซึ่งมีลักษณะโดยทั่วไปที่แตกต่างจากการสื่อสารในรูปแบบอื่น ๆ 2 ประการ คือ

- 1) กลุ่มผู้รับสารจะต้องเป็นกลุ่มชนขนาดใหญ่ ซึ่งไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในสังคมหรือมีประสบการณ์ร่วมกัน แต่เป็นกลุ่มชนที่มีความหลากหลาย และมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ไม่จำเป็นต้องเป็นรู้จักหรือมีประสบการณ์คล้ายคลึงกันมาก่อน

2) สื่อที่ใช้ในการสื่อสารมวลชนจะเป็นประเภทสื่อที่สัมผัสได้ด้วยการมองเห็น (Visual Transmitter หรือ Visual Media) เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สื่อที่สัมผัสได้ด้วยการฟัง (Audio Transmitter) เช่น วิทยุ และสื่อสัมผัสได้ด้วยการมองเห็นและการฟัง ได้แก่ (Audio- Visual Transmitter) ได้แก่ โทรทัศน์ เป็นต้น

อิทธิพลของสื่อมวลชน

โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Joseph T. Klapper อ้างใน ประมะ สตะเวทิน 2533: 142) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของประชาชนไว้ดังนี้

1. อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนนั้น ไม่ใช่อิทธิพลโดยตรง แต่เป็นอิทธิพลโดยอ้อม เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่อันอิทธิพลของสื่อมวลชน ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่

1.1 ความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสาร (Predispositions) ของประชาชนจะมีความคิดเห็น ค่านิยม และมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ก่อน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการคบหาสมาคมกับคนอื่น และสถาบันสังคมที่ตนเป็นสมาชิก เมื่อบุคคลผู้นั้นสัมผัสกับสื่อมวลชน ก็จะนำเอาทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมเหล่านี้ติดตัวมาด้วย

1.2 การเลือกของผู้รับสาร (Selective Process) ประชาชนจะเลือกรับสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นและความสนใจของตน และจะหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับสารที่ไม่สอดคล้องหรือที่ขัดแย้งกับความคิดเห็นและความสนใจของตน ประชาชนจะพยายามตีความสารตามความเชื่อ และค่านิยมที่ตนมีอยู่เดิม และจะเลือกจดจำเฉพาะสิ่งที่สนับสนุน ความคิด และความเชื่อของตน

1.3 อิทธิพลของบุคคล (Personal Influence) ข่าวสารจากสื่อมวลชนอาจไม่ได้ไปถึงประชาชนทั่วไปในทันที แต่จะผ่านสื่อบุคคลหรือผู้นำความคิดของตนเข้าไปด้วย ผู้นำความคิดเห็นมักจะเป็นคนที่ได้รับความเชื่อถือถ้อยคำ และไว้วางใจจากประชาชนทั่วไป จึงเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและการตัดสินใจของประชาชน

1.4 ลักษณะของธุรกิจด้านสื่อมวลชน (Economic Aspects) การดำเนินธุรกิจด้านสื่อมวลชน ในสังคมเสรีนิยมซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น สื่อมวลชนสามารถแข่งขันกันได้โดยเสรี ต่างฝ่ายต่างเสนอความคิดและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป และประชาชนก็มีเสรีภาพในการเลือกเชื่อถือความคิดเห็นใดความคิดเห็นหนึ่งได้ และตัดสินใจว่าจะเชื่อสื่อมวลชนไหนดี

2. อิทธิที่มีสื่อมวลชนมีต่อประชาชน เป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น คือสื่อมวลชนจะสนับสนุนทัศนคติ รสนิยม ความมีใจโน้มเอียง ตลอดจนแนวโน้มด้านพฤติกรรมของประชาชนให้มีความเข้มแข็งและพร้อมที่จะแสดงให้ปรากฏออกมาเมื่อมีแรงจูงใจเพียงพอหรือเมื่อมีโอกาสเหมาะสม

3. สื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นผู้เปลี่ยนแปลงประชาชนได้เช่นกัน จะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ก่อนแล้ว จากสื่อมวลชนสามารถเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของเขา เขาก็จะเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมได้ สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้เสนอหนทางในการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมเท่านั้น

4. สื่อมวลชนสามารถสร้างทัศนคติ และค่านิยมใหม่ให้เกิดแก่ประชาชนได้ในกรณีทีบุคคลนั้น ๆ ไม่เคยมีความรู้สึกหรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน ทัศนคติและค่านิยมใหม่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นรับสารที่เสนอเรื่องราวในแนวเดียวกันบ่อย ๆ เป็นอิทธิพลในลักษณะสะสมมีอิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลในทันทีทันใด หรือในระยะเวลายาวอันสั้น

เมลวิน แอล เดอเฟลอร์ (De Fleur, 1970) ให้แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลไว้ 4 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีความแตกต่างของแต่ละบุคคล กล่าวคือ โครงสร้างทางบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ จะมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดแบบการรับรู้หรือการเรียนรู้ของมนุษย์เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และข่าวสารต่าง ๆ ที่แตกต่างกันตามทฤษฎีนี้ สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลในแง่สร้างการเรียนรู้ หรือการย้ำในสิ่งที่เขาารู้อยู่แล้ว

2. ทฤษฎีการจัดประเภททางสังคม กล่าวว่า บุคคลในกลุ่มเดียวกันย่อมจะเปิดรับสารและมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อเนื้อหาของข่าวสารที่คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความใกล้ชิดสนิทสนมผูกพันของกลุ่ม ฉะนั้น สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อกลุ่มคนเหล่านี้ ก็ต่อเมื่อส่งมาในลักษณะที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของกลุ่ม

3. ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในกลุ่มแบบไม่เป็นทางการมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร นักสังคมวิทยาชนบทเชื่อว่าเครือข่ายของชาวนามีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจยอมรับหรือไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และชาวชนบทมีความผูกพันทางสังคมอย่างแน่นแฟ้นกับเพื่อนบ้าน ผู้นำความคิดเห็นในสังคมจะเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ข่าวสาร และการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของบุคคลในสังคมนั้น ในกรณีเช่นนี้สื่อมวลชนจะ

มีอิทธิพลต่อคนในลักษณะ ทฤษฎีการสื่อสารสองขั้นตอน (Two-Step Flow Theory) ซึ่งต้องอาศัยอิทธิพลของบุคคล (Person Influence) เข้าร่วมด้วย

4. ทฤษฎีบรรทัดฐานทางสังคม กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลอาจขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานและสภาพแวดล้อมทางสังคม ถ้าสื่อมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม สื่อมวลชนอาจเพียงย้ำบรรทัดฐานเดิม และสร้างบรรทัดฐานใหม่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนทำหน้าที่ทางอ้อม 3 ประการคือ 1) สื่อมวลชนจะส่งเสริมสนับสนุนหรือย้ำบรรทัดฐานทางสังคมให้ดำรงอยู่ตลอดไป 2) สื่อมวลชนจะสามารถสร้างความรับผิดชอบร่วมกันให้เกิดขึ้นในสังคม 3) สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงแบบอย่างการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของบุคคลโดยช่วยให้เกิดพฤติกรรมใหม่แต่ต้องใช้ระยะเวลา

เออร์วิน พี เบททิงฮอส (Bettinghaus, 1968) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในสังคมไว้ว่า สื่อมวลชนเป็นเพียงตัวเสริมความเชื่อ ทศนคติที่มีอยู่เดิมให้ฝังแน่นมากกว่าจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างสิ้นเชิง แต่อาจเปลี่ยนแปลงการรับรู้ได้บ้าง ในขอบเขตจำกัดของประสบการณ์ สิ่งที่สื่อมวลชนเปลี่ยนแปลงได้มากที่สุด คือ อารมณ์ ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมยังไม่ปรากฏผลการวิจัยแน่นอนว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแต่อย่างใด กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นผลมากจากการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งสิ้น

วินเบอร์ ชรามม์ (Schramm, 1973) ได้กล่าวว่า การสื่อสารเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาได้สามลักษณะ ลักษณะที่หนึ่ง ประชาชนต้องได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนา ลักษณะที่สอง ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลง ลักษณะที่สาม ทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสอน เด็กต้องได้รับการศึกษา ผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ต้องได้รับการเรียนรู้ในการปรับปรุงอาชีพของตนให้ก้าวหน้า

2. **สื่อบุคคล** (Personal Media) สื่อบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลผู้ให้นำข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัวระหว่างบุคคลสองคน หรือมากกว่าสองคนขึ้นไป สื่อบุคคลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ญาติ พี่น้อง สามีหรือภรรยา เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน นิสิต นักศึกษา

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล Rogers และ Shoemaker ได้กล่าวไว้ในกรณีที่ต้องการให้บุคคลใด ๆ เกิดการยอมรับในสารที่เสนอไปหรือการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดที่ใช้ในการกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจยอมรับสารนั้น ควรใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อบุคคลเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสาร สื่อบุคคลนั้นจะเป็นประโยชน์มากในกรณีที่ผู้ส่งสารหวังผลให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมในการยอมรับสารนั้น นอกจากนี้ยังเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้รับสารมีความเข้าใจกระจ่างชัดต่อสาร และตัดสินใจรับสารได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้นด้วย

ประสิทธิภาพของสื่อบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารแบบสองทาง ผู้ส่งสาร และผู้รับสารสามารถซักถามทำความเข้าใจ และมีปฏิกิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันได้โดยทันที จัดเป็นลักษณะที่เป็นประโยชน์มากในการใช้เครื่องมือชักจูงใจโน้มน้าวใจผู้รับสาร ดังที่ เสถียร เชนประทับ(2525) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของสื่อบุคคลไว้ดังนี้

1. สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบบุคคลวิधि ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจก็สามารถโต้ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากผู้ส่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ออกไปให้เข้ากับความต้องการและเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน ก่อนที่ช่องสารที่เป็นสื่อระหว่างบุคคลมีระดับปฏิกิริยาสะท้อนกลับสูงสามารถทำให้ลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดจากการเลือกรับสาร การเลือกแปลหรือตีความสาร และเลือกจำสารได้

2. สามารถจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้

การสื่อสารระหว่างบุคคลนี้แบ่งออกเป็น การสื่อสารโดยตรง และต่อสื่อสารโดยกลุ่มดังนี้ (เสถียร เชนประทับ, 2525)

- การติดต่อโดยตรง (Direct Contact) การติดต่อโดยตรงนี้ใช้สื่อบุคคลในการเผยแพร่ข่าวสารโดย วิธีเยี่ยมบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน วิธีนี้หากประชาชนหรือผู้รับสารสงสัยไม่เข้าใจ ก็สามารถซักถามทำความเข้าใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผู้เผยแพร่ข่าวสารยังสามารถสำรวจ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้รับสารได้ด้วย ฉะนั้นในกิจการเผยแพร่ข่าวสารสร้างความเข้าใจ หรือชักจูงโน้มน้าวใจจึงนิยมใช้การติดต่อสื่อสารโดยตรง แต่มีข้อจำกัดคือ การสื่อสารประเภทนี้ต้องใช้สื่อบุคคล เป็นจำนวนมาก ล้มเปลืองเวลา และแรงงานในการเผยแพร่ข่าวสาร

- การติดต่อโดยกลุ่ม (Group contact of community public) คือ การติดต่อโดยผ่านกลุ่ม กลุ่มจะมี

อิทธิพลต่อบุคคลส่วนรวม กลุ่มต่าง ๆ ช่วยให้การสื่อสารของบุคคลบรรลุเป้าหมายได้ ดังที่ Blumer (1969) กล่าวไว้ว่า “สังคมมนุษย์ประกอบด้วยกลุ่มที่ต่างชนิดกัน ส่วนใหญ่ชีวิตที่ร่วมกันอยู่ทั้งหมด จะประกอบกันเป็นแบบแผนปฏิบัติ และมีพฤติกรรมร่วมของบุคคล เมื่อกลุ่มมีความสนใจมุ่งไปสู่ ทิศทางใด บุคคลส่วนใหญ่ในกลุ่มก็จะมี ความสนใจไปในทางนั้นด้วย” การติดต่อโดยกลุ่มนี้ อาจทำได้โดยการประชุม อภิปราย และสนทนาภายในกลุ่ม คือจัดกลุ่มคนที่มีความสนใจตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ให้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีปฏิริยาโต้ตอบกัน ซึ่งจะมีส่วนในการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธข่าวสาร

สำหรับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลนั้น นักวิชาการทางการสื่อสารส่วนใหญ่ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า สื่อมวลชนจะมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อบุคคล ในการให้ข่าวสารแก่คนจำนวนมาก เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง ส่วนสื่อบุคคลจะมีประสิทธิภาพมากกว่าในการชักจูงใจให้บุคคลมีทัศนคติต่อเรื่องนั้น ๆ ตามแนวทางที่มุ่งหวัง ดังเช่น

โรเจอร์ส (Rogers, 1978 : 291) ได้กล่าวเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสื่อมวลชน และสื่อบุคคลไว้ว่า จากผลการวิจัยต่าง ๆ พบว่า สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงการรับรู้ ซึ่งหมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมีประสิทธิภาพมากกว่าเมื่อวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เพราะข่าวสารที่ถ่ายทอดออกจากสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังแน่น หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเบตทิงฮอส (Bettinghaus, 1968 : 180) ที่ว่า สื่อมวลชนเป็นเพียงตัวเสริมความเชื่อและทัศนคติที่มีอยู่เดิม ให้ฝังแน่นมากกว่าจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างสิ้นเชิง แต่อาจเปลี่ยนแปลงการรับรู้ได้บ้างในขอบเขตจำกัดของประสบการณ์ ฉะนั้น สื่อมวลชนจึงเป็นเพียงแหล่งความคิด และเป็นผู้วางแนวทางในการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์นั้นเป็นผลจากการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเห็นหน้าเห็นตากันทั้งสิ้น

แคทซ์ และ ลาซาเฟล (Kate and Lazarfeld, 1955 : 27) ก็เห็นพ้องต้องกันว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อการทำให้ผู้รับสารยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและยอมรับที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มากที่สุด ดังนั้นสื่อบุคคลจึงมีความสำคัญมากกว่าสื่อมวลชนในชั้นจูงใจ ส่วนสื่อมวลชนมีความสำคัญในชั้นของการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และอาจมีผลบ้างในการสร้างทัศนคติในเรื่องบุคคลยังไม่เคยรับรู้มาก่อน

สำหรับปัจจัยที่ทำให้การติดต่อสื่อสารโดยผ่านสื่อบุคคลมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลมากกว่า การติดต่อสื่อสารโดยผ่านสื่อมวลชน ตามแนวความคิดของลาซาร์เฟลด์และคณะมี 5 ประการ คือ (Lazarsfeld and Menzel, 1968 : 97)

1. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลสามารถจัดการเลือกรับสารของผู้ฟังได้ เนื่องจากการหลีกเลี่ยงการสนทนาหรือรับฟังเป็นไปได้อย่างกว่าการรับข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้น ผู้รับสารอาจหลีกเลี่ยงไม่รับฟังเนื้อหาที่ขัดแย้งกับทัศนคติ และความเชื่อของตนหรือเรื่องที่ตนไม่สนใจได้ง่าย
2. การติดต่อสื่อสารแบบเผชิญหน้า เปิดโอกาสให้ผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่ใช้ในการสนทนากันได้ในเวลาอันรวดเร็ว ถ้าหากเนื้อหาที่สนทนานั้นได้รับการต่อต้านจากผู้สนทนา
3. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น จะมีลักษณะง่าย ๆ เป็นกันเองจึงง่ายต่อการชักจูงใจให้คล้อยตาม
4. ผู้รับสารส่วนใหญ่มักจะเชื่อถือในข้อตัดสินใจ และความคิดเห็นของผู้ที่เขารู้จักและนับถือมากกว่าบุคคลที่เขาไม่เคยรู้จักมาก่อน แล้วมาติดต่อสื่อสารด้วย

นอกจากนี้ทฤษฎีสื่อสารแบบหลายขั้นตอน (Multi-Step Flow of Communication) ยังได้กล่าวไว้ว่า ข่าวสารส่วนใหญ่ที่เผยแพร่จากสื่อมวลชนไปยังประชาชนเป้าหมายนั้น มักจะผ่านผู้นำความคิดเห็น (Opinion Leader) หรือผู้ที่เข้าถึงสื่อมากกว่าเสียก่อน และบุคคลเหล่านี้จะนำเอาข่าวสารข้อมูลที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ประชาชนเป้าหมายคนอื่นต่อไป ซึ่งในการถ่ายทอดข่าวสารแต่ละครั้ง ผู้ถ่ายทอดมักจะสอดแทรกทัศนคติหรือความคิดเห็นของตนลงไป ทำให้ผู้รับสารคนต่าง ๆ ได้รับข่าวสารที่มีทัศนคติของผู้สนทนาแทรกมาด้วย ซึ่งมีผลไม่น้อยที่จะทำให้ผู้รับสารคล้อยตาม (Katz, 1955 : 377-452)

4. แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่บุคคล ๆ หนึ่งถ่ายทอดสารไปยังอีกบุคคลหนึ่งหลังมีปฏิกริยาตอบโต้ ปรัชญาการณนี้ เป็นเรื่องของสัญลักษณ์ (คือการใช้เครื่องหมายทั้งที่เป็นภาษา คำพูดและภาษาไม่ใช่คำพูด) และการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) นั่นคือการมีปฏิกริยาตอบโต้ระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร องค์ประกอบทั้ง 5 อย่างคือ แหล่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร และปฏิกริยาตอบกลับจะปรากฏอยู่ในทุกสภาพการณ์ที่มีการสื่อสาร แม้ว่าบางครั้ง

สภาพการณ์จะสลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น เรามีผู้ส่งสารหรือแหล่งสารมากกว่า 1 แห่ง มีผู้รับสารจำนวนมาก มีสารหลายชิ้น หรือมีช่องทางหลายช่องทาง โดยพื้นฐานแล้วองค์ประกอบของการสื่อสารก็ยังหนีไม่พ้นองค์ประกอบ 5 อย่างนี้เอง มีอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ได้รับคามสนใจน้อยเมื่อเทียบกับองค์ประกอบทั้ง 5 อย่างดังกล่าวมาแล้ว แต่ก็มีความสำคัญในการเข้าใจกระบวนการสื่อสารนั่นคือ บริบทของการสื่อสารหรือสภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ที่มีการสื่อสาร (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2549: 4)

สำหรับการโน้มน้าวใจนั้น ในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา มีหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของการโน้มน้าวใจที่แตกต่างกัน อาทิ

ไซมอนส์ (Simons: 1976) สรุปความหมายของการโน้มน้าวใจว่า การสื่อสารของมนุษย์ที่สร้างขึ้นเพื่อให้มีอิทธิพลเหนือผู้อื่นโดยการเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยม หรือทัศนคติ

คัทลิน และเซ็นเตอร์ (Cutlip and Center, 1964 อ้างถึงใน อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2549: 5) ได้กล่าวถึงการโน้มน้าวใจว่า เป็นรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลคน) ได้เสนอความคิดว่า การโน้มน้าวใจทางด้านประชาสัมพันธ์มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเปลี่ยนแปลง (Change) ความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน หรือทำให้ความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกันนั้นสลายไป (Neutralize) เพื่อก่อให้เกิด (Crystallize) ความคิดเห็นในทางที่เป็นประโยชน์ต่อเราหรือต่อหน่วยงานของเราหรือเพื่อรักษา (Conserve) ความคิดเห็นที่ดีอยู่แล้วให้คงอยู่ตลอดไป

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การโน้มน้าวใจ เป็นกระบวนการสื่อสารประเภทหนึ่ง โดยผู้โน้มน้าวใจมีความตั้งใจที่จะมีอิทธิพลบางประการเหนือผู้ถูกโน้มน้าวใจ โดยปกติผู้ถูกโน้มน้าวใจจะมีทางเลือกมากกว่าหนึ่งทางและผู้โน้มน้าวใจจะพยายามชักจูงผู้ถูกโน้มน้าวใจให้ยอมรับทางเลือกที่ตนเสนอ สิ่งที่ผู้โน้มน้าวใจต้องการคือ การเปลี่ยนแปลง การสร้าง หรือ การดำรงไว้ซึ่งความคิดเห็น ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อถือของผู้ถูกโน้มน้าวใจ ซึ่งจะส่งผลต่อปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ อารมณ์ พฤติกรรม เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการโน้มน้าวใจ

วิชญ์ สุวรรณเพิ่ม (2529) ยังกล่าวด้วยว่า โดยทั่วไปแล้วสามารถแบ่งจุดมุ่งหมายของการจูงใจได้ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดความเชื่อ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนยอมรับแนวคิด แนวปฏิบัติ หรือหลักการ แก้ไขปัญหาในชุมชน
2. เพื่อให้ลงมือกระทำ โดยพยายามเปลี่ยนแนวคิด ความเชื่อ ทศนคติ สร้างให้เกิดแนวคิดใหม่ แล้วปฏิบัติตามแนวคิดใหม่นี้
3. เพื่อสร้างพลัง โดยพยายามเร้าอารมณ์ให้คนฟังเกิดความเชื่อหรือเห็นคุณค่าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้เกิดความกระตือรือร้น สนใจและเห็นคล้อยตาม

กรรณิการ์ อัสวตรเดชา (2533) ได้กล่าวไว้ว่า การโน้มน้าวใจประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย จำเป็นที่ต้องมีวัตถุประสงค์ ที่ชัดเจน เพราะวัตถุประสงค์จะช่วยกระตุ้นเตือนกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ อริสโตเติล (Aristotle อ่างในลักษณะ สตะเวทิน, 2536: 11) ได้ชี้ให้เห็นว่าการโน้มน้าวใจจะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ

1. Ethos คือ บุคลิกลักษณะของผู้พูด (Character) เป็นการสร้างบุคลิกลักษณะของผู้พูดที่จะทำให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อ ความประทับใจ เบาะมีความศรัทธา ซึ่งเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจจากผู้ฟังว่าจะเห็นด้วยและมีความคิดสอดคล้องหรือไม่ สิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพของผู้พูดให้การพูดมีประสิทธิภาพได้นั้นคือ การมีความรู้จริงในเรื่องที่จะพูด การมีทัศนคติที่ดี ต่อผู้ฟัง การเป็นผู้พูดที่แสดงออกซึ่งความเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นต้น
2. Logos คือ การชี้แจงเหตุผลหรือเนื้อหาสาระ หรือวาทะของผู้พูด (content, arrangement, and delivery) เป็นการแสดงให้เห็นถึงความจริงอันประกอบด้วยเหตุผล (logic) มาเสนอต่อผู้ฟัง ซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง (fact) หลักฐาน (evidence) และเหตุผล (reasoning) อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงและหลักฐานต่าง ๆ นั้นจะต้องสอดคล้องกับทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของผู้ฟัง
3. Pathos คือ การใช้อารมณ์ (emotional) หมายถึงสภาพของอารมณ์ของผู้พูดและผู้ฟังร่วมกัน ซึ่งผู้พูดเป็นฝ่ายสร้างขึ้นเพื่อที่จะโน้มน้าวให้ผู้ฟังเกิดความชอบ ความเกลียด ความเจ็บปวด หรือความสนุกสนานในกรณีใดกรณีหนึ่ง

อริสโตเติลยังได้กล่าวว่า พฤติกรรมในการสื่อสารด้วยการพูดในแต่ละครั้งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ผู้พูด (speaker) เนื้อหาที่พูด (speech) และผู้ฟัง (listener) การพูดโน้มน้าวนั้น กลุ่มของผู้ฟังถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการกำหนดเนื้อหาสาระของการพูดและยิ่งกว่านั้นผู้พูดจะต้องเข้าใจถึงธรรมชาติความต้องการของผู้ฟังอีกด้วย

อรรถรณ ปิลาณโณวาท, 2549: 10-11 กล่าวถึง องค์ประกอบพื้นฐานในการโน้มน้าวใจดังต่อไปนี้

1. มองจากภายนอกของผู้รับสาร องค์ประกอบในการโน้มน้าวใจมีอยู่ 4 ประการ คือ

1.1 ความแตกต่างภายในผู้ส่งสาร ผู้ส่งสารแต่ละคนมีปัจจัยแตกต่างกัน ซึ่งทำให้มีความน่าโน้มน้าวใจไม่เหมือนกัน อาทิ ความน่าเชื่อถือ อำนาจทางสังคม บทบาททางสังคม สัมพันธภาพกับผู้รับสาร และลักษณะทางประชากรอื่น ๆ เช่น อายุ เพศ อาชีพ

1.2 ความแตกต่างภายในสาร สารแต่ละชิ้นจะมีความน่าโน้มน้าวใจแตกต่างกัน การพูดหรือการเขียน มีความน่าโน้มน้าวใจไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในหัวข้อเนื้อหาของสาร ลักษณะของการโน้มน้าวใจที่ใช้ การจัดเรียบเรียงสาร ข้อโต้แย้งภาษา ตลอดจนลักษณะของท่วงทำนองลีลา

1.3 ความแตกต่างของสื่อ ความน่าโน้มน้าวใจของสารจะแตกต่างกัน เมื่อเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลเปรียบเทียบกับสื่อสารโดยผ่านสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

1.4 ความแตกต่างภายในสภาพการณ์ สภาพการณ์ที่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือขาดบุคคลหนึ่งบุคคลใด ความคุ้นเคยหรือไม่คุ้นเคยของผู้รับสารต่อสภาพการณ์หนึ่ง ๆ การมีตัวเร้าบวกหรือลบในสภาพการณ์ เช่น การโน้มน้าวใจให้บริจาคเงิน โดยสื่อมวลชนคอยถ่ายทอดภาพรายละเอียดอยู่อาจจะเป็นตัวเร้าบวกในการโน้มน้าวใจก็ได้

2. สำหรับตัวผู้รับสารเอง การที่ผู้รับสารคนหนึ่ง ๆ จะมีความละเอียดอ่อน (Susceptible) ต่อการถูกโน้มน้าวใจเพียงใด อาจพิจารณาได้จาก

2.1 ลักษณะของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ

2.2 ทรรศนะ และทัศนคติ

2.3 ความรู้ ซึ่งผู้รับสารมีเกี่ยวกับสารนั้น ๆ

2.4 ลักษณะด้านอารมณ์

2.5 ความสำคัญที่ผู้รับสารให้แก่หัวข้อหนึ่ง ๆ

2.6 วิธีการที่ผู้รับสารรับรู้สภาพการณ์หนึ่ง ๆ

มอนโรล (Monroe, 1975) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการโน้มน้าวใจหรือจูงใจนั้นมีอยู่ 5 ขั้นตอน เพื่อให้ผู้รับสารยอมรับในสิ่งที่ผู้ส่งสารเสนอ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสร้างความสนใจ (Attentions) เป็นขั้นการสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นในตัวผู้รับสาร โดยการจัดเตรียมเรียงสารเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้รับสาร
2. ขั้นสร้างความต้องการ เป็นการกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่ผู้ส่งสารโน้มน้าวใจเป็นสิ่งที่เขาต้องการ และอยากกระทำ
3. ขั้นตอบสนองความต้องการ (Satisfaction) เป็นขั้นที่ผู้รับสารรู้สึกว่าจะต้องทำตามตามที่คุณผู้ส่งสารโน้มน้าวใจเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้รับสาร
4. ขั้นบรรยายให้ผู้รับสารเห็นภาพชัดเจน (Visualization) เป็นขั้นที่ผู้ส่งสารใช้สาร หรือลักษณะในการสร้างจินตนาการให้ผู้รับสารเห็นภาพ เป็นการกระตุ้นให้ผู้รับสารตัดสินใจลงมือปฏิบัติ
5. ขั้นกระทำ (Action) ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายที่ผู้รับสารเชื่อหรือลงมือปฏิบัติตามที่คุณผู้ส่งสารโน้มน้าวใจ

ทั้งนี้ผลการโน้มน้าวใจนั้น เราสามารถมองได้จากสภาพของบุคคลเดิมที่ได้เปลี่ยนทัศนคติสามารถสังเกตเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ ความรู้สึก พฤติกรรม โรเซนเบิร์กและโฮฟแลนด์ (Rosenberg and Hovland, 1960) กล่าวว่าผลของการโน้มน้าวใจจะรวมทัศนคติและความเชื่อไว้เมื่อมีการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้รับสารจะเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และจิตสำนึก การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม

1. การเปลี่ยนแปลงความรู้และจิตสำนึก (Concept, Awareness) หรือการเปลี่ยนแปลงความคิดรวบยอด ความเชื่อที่เรามีต่อสิ่งหนึ่ง คุณค่าที่เราให้ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง และโลกทัศน์รอบตัวเรา ปกติการเปลี่ยนแปลงในการรับรู้และจิตสำนึก แสดงออกให้เห็นได้ทางวาจา ซึ่งผู้รับสารแสดงออกมหลังจากที่ได้รับฟังสารโน้มน้าวใจไปแล้ว แต่อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงในการรู้ ความคิดรวบยอด หรือโลกทัศน์อาจจะไม่เกิดขึ้นในทันที แต่จะเกิดเพราะไปได้อข้อมูลเพิ่มขึ้นจากการพูดคุยหลังจากนั้น เราอาจสังเกตได้ว่า

ผู้ส่งสารที่โน้มน้าวใจอาจจะไม่สามารถทำให้ผู้รับสารถึงขั้นลงมือปฏิบัติได้ แต่อาจทำให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ และจิตสำนึก ความคิดรวบยอดหรือการรับรู้ได้ และการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ก็เป็นพื้นฐานในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในภายภาคหน้าเมื่อได้รับสารโน้มน้าวใจต่อ ๆ ไป

2. การเปลี่ยนแปลงอารมณ์ความรู้สึก (Affection) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่แสดงออกได้ โดยการหัวเราะ ร้องไห้ ขนหัวลุก ฯลฯ ซึ่งสังเกตและวัดการตอบโต้จากวาจาหรืออากัปกิริยาของผู้รับสารด้วยตนเอง

3. การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการกระทำที่สามารถเห็นได้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นไปได้ค่อนข้างยาก ในการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมจะสังเกตได้จากวาจา และการกระทำของผู้รับสาร

อย่างไรก็ตามไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นการรับรู้ อิทธิพลเหนือความชอบ หรือการเปลี่ยนแปลงการกระทำที่ดีทั้งหมดนี้ไม่สามารถจะแยกแยะออกจากกันได้อย่างชัดเจนนัก คือในบางครั้งคนเราก็อาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ แต่สิ่งที่แน่นอนก็คือการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายนั้น มีจุดเริ่มมาจากการเปลี่ยนทัศนคติของผู้รับสารในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและความยากง่ายของเรื่องที่ต้องการสื่อสารก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน นอกจากนี้ในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงก็อาจไม่เกิดขึ้นในทันทีทันใด ต้องอาศัยระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้สื่อสารที่จะต้องวางแผนการโน้มน้าวใจอย่างรอบคอบเพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการ

กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ

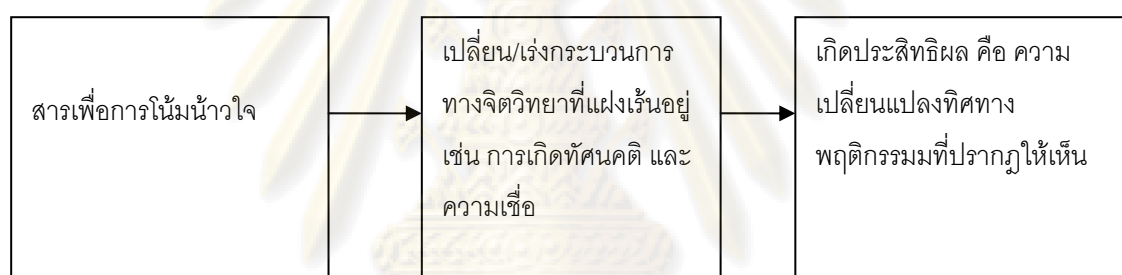
มิลเลอร์ และเบอร์กูล (อ้างถึงใน อรวรรณ ปีลันธนโอบาท, 2537: 132-133) ได้พูดถึงกลยุทธ์ของการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจที่สำคัญ มี 2 วิธี คือ

1. วิธีแรก เรียกว่า "เท้าค้อย่างเข้าประตู" (Foot in the door) หมายความว่า ผู้ส่งสารพยายามโน้มน้าวใจผู้รับสารด้วยการขอร้องที่ละเล็กทีละน้อยไปจนมาก ข้อสมมติฐานคือ การขอร้องในตอนแรกจะฟังดูมีเหตุผลมากจนไม่ค่อยปฏิเสธ และคำขอร้องที่มากขึ้น ๆ จะตามมา จนผู้ส่งสารประสบความสำเร็จในการโน้มน้าวใจได้ไม่ยาก

2. วิธีที่สอง เรียกว่า "ประตูใส่หน้า" (Door in the face Technique) วิธีนี้ตรงข้ามกับวิธีแรก คือ ผู้ส่งสารขอร้องในปริมาณมากที่สุดจนเชื่อแน่ว่าจะถูกปฏิเสธ เมื่อได้รับการปฏิเสธผู้ส่งสารจะ

ค้อยลดปริมาณการขอลง ซึ่งคือจำนวนการขอร้องที่ต้องการ สมมติฐานของกลยุทธ์นี้คือ ผู้รับสาร ภายหลังจากที่ถูกรีบคั้นจากการขอครั้งแรกมีแนวโน้มที่จะยอมตามในการขอครั้งที่ 2 ตัวอย่างของการขอครั้งนี้คือ การขอจากอิรักเพื่อยุติสงครามอ่าวเปอร์เซีย อิรักขอให้ฝ่ายพันธมิตรยกเลิกหนี้สงครามทั้งหมด ให้ฝ่ายพันธมิตรบูรณะประเทศอิรักและให้คูเวตเป็นมณฑลหนึ่งของอิรัก ซึ่งเมื่อในที่สุดแล้ว อิรักรู้ดีว่า ฝ่ายพันธมิตรจะไม่ยอมตามคำร้องนั้น และต้องมีการเจรจาต่อรองซึ่งอาจจะ เป็นระดับที่อิรักต้องการ (คือมีสมมติฐานเล็ก ๆ ในใจว่าได้มากกว่านั้นก็ดี) จึงเรียกร้องสูงมากในขั้นแรก ๆ

DeFleur (1970) กล่าวว่า ประสิทธิภาพการโน้มน้าวใจขึ้นอยู่กับ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางจิตวิทยาภายในบุคคล และการปรับเปลี่ยนนี้จะส่งผลให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ได้แก่ การตอบสนองทางพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ดังแบบจำลองต่อไปนี้

สรุปได้ว่า สารเพื่อการโน้มน้าวใจจะทำปฏิกริยากับทัศนคติและความเชื่อก่อน แล้วจึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้เชิงแนวคิด อารมณ์ความรู้สึก และพฤติกรรม ด้วยเหตุนี้ ทัศนคติ และความเชื่อ จึงเป็นสะพานเชื่อมระหว่างพฤติกรรมและการรับรู้เชิงแนวคิดของบุคคล

การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ จึงเป็นการสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสร้างหรือการดำรงไว้ซึ่งทัศนคติ และความเชื่อของผู้รับสาร ซึ่งจะส่งผลต่อปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ อารมณ์ พฤติกรรม เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ทัศนคติ และความเชื่อ จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น โดย Rokeach (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2537) กล่าวว่า ทัศนคติมีความสัมพันธ์กับความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ที่ปลูกฝังก่อนอยู่แล้ว ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบที่มีอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของความเชื่อ หรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในเรื่องความเชื่อบางประการ ซึ่งจะกลายเป็นทัศนคติต่อไป

อนึ่ง การโน้มน้าวใจให้ผู้ที่ถูกโน้มน้าวปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้โน้มน้าวใจต้องการนั้น ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการทำให้ผู้ที่ถูกโน้มน้าวใจปฏิบัติตาม

แนวคิดเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

ในการโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น พบว่าบุคคลยังมีความน่าเชื่อถือมากเท่าใด การจูงใจก็ยิ่งมีประสิทธิภาพขึ้นเท่านั้น (Oppenheimer and Pravda, 1968) กล่าวคือ ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูงจะมีความสามารถในการชักจูงใจมากกว่าผู้ที่มีความน่าเชื่อถือต่ำ หรืออีกนัยหนึ่ง การใช้ผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือสูงในสายตาของผู้รับสารจะบรรลุผลในการสื่อสารมากกว่าการใช้ผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือต่ำ เช่น ในการโฆษณายาสี่พันยี่ห้าใหม่ ถ้าผู้วางแผนโฆษณาใช้ทันตแพทย์เป็นผู้นำยอมได้ผลในการชักชวนให้ใช้สินค้ามากกว่าแม่บ้านทั่วไป ขณะเดียวกัน ในการโฆษณาผงซักฟอกยี่ห้าใหม่ ถ้าใช้แม่บ้านเป็นผู้แนะนำก็มักจะมี ความน่าเชื่อถือสูงกว่าการใช้ทันตแพทย์แนะนำ เป็นต้น (พีระ จิระโสภณ, 2529)

แอปเฟิลบอม (Applbaum, 1973) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า คุณลักษณะหรือบุคลิกลักษณะของผู้ส่งสารก็มีส่วนสำคัญในการที่จะให้การให้ข่าวสารของเขาเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับของผู้รับสาร นอกจากนี้ McGuire (1973) ยังกล่าวได้ด้วยว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารเกิดขึ้นจากการที่ผู้รับสารยอมรับในเนื้อหาซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ปรากฏเป็นจริง ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารจะอยู่ที่การยอมรับของผู้รับสารต่อผู้ส่งสารว่ารู้สิ่งใดที่ถูกและมีสิ่งใดที่เป็นสิ่งโน้มน้าวใจให้รับรู้

ดังนั้น การสื่อสารจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับบรรยากาศแห่งความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารเป็นสำคัญ ด้วยการแสดงออกถึงความตั้งใจจริงที่จะตอบสนองความต้องการของผู้รับสาร จำต้องให้ผู้รับสารมีความมั่นใจในตัวผู้ส่งสาร เหมือนดังที่ อริสโตเติลได้กล่าวไว้ว่า บุคลิกของผู้พูดเป็นสาเหตุของการโน้มน้าวใจที่สำคัญ

ในขณะที่อริสโตเติลมองว่าความน่าเชื่อถือนั้น เกิดจากบุคลิกของผู้ส่งสาร แต่นักวิชาการสมัยใหม่กลับมองว่า ความน่าเชื่อถือนั้นขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้รับสาร ไม่ใช่บุคลิกของผู้ส่งสารเป็นอย่างเดียว (Bettinghaus, 1973)

องค์ประกอบความน่าเชื่อถือ

ในด้านความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร (Source Credibility) อรวรรณ ปิลาภนิโอวาท (2537) กล่าวว่า ความน่าเชื่อถือเป็นคุณลักษณะภายนอกของผู้ส่งสารซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้รับสาร ความน่าเชื่อถือขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ ความสามารถหรือความชำนาญ (Competence or Expertness) และความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) ปัจจัยทั้ง 2 ประการนี้ ผู้รับสารต้องรับรู้ (Perceive) ว่ามีอยู่ในตัวผู้ส่งสาร ความน่าเชื่อถือไม่ใช่สิ่งที่ผู้ส่งสารจะประกาศให้ผู้อื่นทราบแล้วได้รับการยอมรับ หากแต่เป็นสิ่งที่ผู้รับสารมองเห็น รับรู้ และเชื่อ

ในส่วนของความไว้วางใจนี้ Aronson and Golden (1962) พบว่า การยอมรับในผู้ส่งสารที่ขึ้นกับความชำนาญเฉพาะด้านนั้น มักมีที่มาจากประสบการณ์มากกว่าการศึกษา ทั้งนี้ นอกเหนือจากปัจจัยด้านอายุ เพศ สีผิว น้ำเสียง การแต่งตัว ตลอดจนบุคลิกการแสดงออกและฐานะทางสังคมหรือการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารยังขึ้นกับไหวพริบ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจและความใจกว้างอีกด้วย ขณะที่วอลเตอร์ และเฟสติงเจอร์ (Walster and Festinger, 1962) มีความเห็นว่าความน่าเชื่อถือนั้นมาจากอิทธิพลของตัวผู้ส่งสารเอง

นอกจากนี้ ยังเชื่อกันว่าเรื่องที่ผู้ส่งสารพูดจะมีความสำคัญน้อยกว่าบุคลิกภาพของตัวผู้ส่งสารเอง ซึ่งจะมีพลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติผู้รับสารได้มากกว่า หรืออีกนัยหนึ่งถ้าผู้ฟังเห็นว่าผู้พูดเป็นผู้ที่ไม่น่าเชื่อถือแล้ว ไม่ว่าจะเรื่องที่ถูกเป็นเรื่องอะไรก็ย่อมไม่น่าเชื่อถือไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนต่างก็มีความน่าเชื่อถือแตกต่างกันไป เบอร์โกล และคณะ ได้แนะนำว่าผู้ส่งสารที่ได้รับการยอมรับต้องคำนึงถึงว่าเรื่องที่จะพูดย่อมมีความสำคัญต่อความสำคัญต่อความน่าเชื่อถือของเขาด้วย

ต่อมานักวิจัยหลายคนได้พัฒนาแนวคิดความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารโดยนำไปเชื่อมโยงกับองค์ประกอบอื่นอีกด้วย James McCroskey (1972) เห็นว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารหมายถึง การรับรู้ของผู้รับสารเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้ส่งสารนั้น ๆ และได้สรุปว่า มีคุณสมบัติอย่างน้อยที่สุด 5 ประการ ที่เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือ ได้แก่

1. ความสามารถ (competence) อันได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ในข้อมูลข่าวสารหรือเรื่องที่จะสื่อสาร และการส่งสารของผู้ส่งสาร รวมทั้งความสามารถในการจัดการควบคุมสถานการณ์ในการสื่อสาร เช่น การควบคุมอารมณ์ไม่ให้ตื่นเต้นในขณะที่พูด

2. คุณลักษณะหรือบุคลิกลักษณะ (character or appearance) ผู้ส่งสารจำเป็นต้องมีบุคลิกลักษณะที่แสดงถึงความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบดี ตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม แสดงออกถึงความอบอุ่น น่าไว้วางใจ ถ้าผู้ส่งสารมีบุคลิกลักษณะที่ไม่ดี ไม่น่าไว้วางใจ ผู้รับสารก็จะพยายามหลีกเลี่ยงที่จะรับสาร

3. ความสุขุม เยือกเย็น (composure) และความคล่องแคล่วในการสื่อความ การไม่มีอาการแสดงความตื่นตระหนกกลัว หรือไม่สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกในขณะที่ทำการสื่อสาร ไม่ได้ใช้คำใดคำหนึ่งที่แสดงอาการทางประสาท เช่น อ้อ อ้า อื้อในเวลาพูด เป็นต้น

4. การเป็นคนที่ยอมรับหรือเป็นที่รู้จักทางสังคม (socialability) การเป็นคนที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปนั้น จะทำให้ได้รับความรู้สึกที่ดี ผู้รับสารจะให้นิยาม เชื่อถือ ส่วนใหญ่มักเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการสื่อสาร เป็นความรู้สึกซึ่งจะทำให้ผู้รับสนใจที่จะรับสารอยู่แล้ว แต่ถ้ามีความรู้สึกที่ดีอยู่ก่อนแต่หากสื่อสารไม่ดีก็อาจทำให้เกิดผลในทางลบได้

5. การเป็นคนเปิดเผย (extroversion) การเป็นคนเปิดเผยเป็นสิ่งหนึ่งที่จะสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับผู้รับสาร การให้ข้อมูลและการไม่ปิดบังข้อมูลของผู้ส่งสารจะทำให้ผู้รับสารรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ทราบและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารได้ง่ายยิ่งขึ้น

Bettinghaus (1980) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารมี 3 ประการคือ

1. ความปลอดภัย หรือความน่าไว้วางใจของผู้ส่งสาร ได้แก่ ลักษณะของผู้ส่งสารที่มีความเป็นมิตร ไม่เห็นแก่ตัว มีความยุติธรรม มีความจริงใจ มีจริยธรรม ให้อภัย เป็นต้น

2. คุณลักษณะของผู้ส่งสาร ได้แก่ ความประทับใจของผู้รับสารที่มีต่อความสามารถของผู้ส่งสาร เช่น การมีประสบการณ์ การมีอำนาจ ความฉลาด ความเชี่ยวชาญของผู้ส่งสาร เป็นต้น

3. บุคลิกภาพของผู้ส่งสาร ได้แก่ ความเป็นกันเองกับผู้รับสาร ความคล่องตัวของผู้ส่งสาร ความกระตือรือร้น เป็นต้น

การใช้คุณลักษณะในการสร้างความน่าเชื่อถือ

Applbaum (1973) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารไว้ว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร หมายถึง คุณลักษณะหรือบุคลิกลักษณะ (characteristics) ของผู้ส่งสารที่ทำให้ชาวสารของเขาเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับแก่ผู้ส่งสาร

นอกจากนี้สถานภาพก็เป็นตัวกำหนดความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารด้วย กล่าวคือ

1. บุคคลที่เป็นผู้ส่งสารที่มีสถานภาพสูงกว่าผู้รับสาร สถานภาพจะทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูง

2. บุคคลที่เป็นผู้ส่งสารอาจมีสถานภาพสูง แต่มีความน่าเชื่อถือต่ำ หรือในทางตรงกันข้าม อาจมีสถานภาพต่ำแต่มีความน่าเชื่อถือสูง

ในขณะที่ Berelson, Lazarsfeld และ McPhee (1954) กล่าวว่า ผู้ส่งสารที่มีคุณลักษณะเป็นผู้นำความคิดเห็น จะได้รับความเชื่อถือจากผู้ส่งสาร แม้ผู้ส่งสารจะไม่ได้มาจากสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้รับสารแต่อย่างใด

ส่วน Jacobson (Miller และ Burgoon, 1973) กล่าวว่า อำนาจสามารถมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมเมื่อบุคคลมีการสื่อสารระหว่างกันและกัน ดังนี้

1. จำนวนของการสื่อสารสัมพันธ์กับอำนาจ ในสถานการณ์ที่มีการสื่อสารใด ๆ ก็ตาม หากบุคคลคนหนึ่งสามารถสื่อสารได้มากจนแทบจะผูกขาด กล่าวได้ว่า บุคคลผู้นั้นมีอำนาจมากกว่าผู้อื่นและจะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นด้วย

2. ในสถานการณ์ที่มีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ บุคคลที่มีข้อมูลมากเกี่ยวกับเรื่องนั้นจะเป็นผู้มีอำนาจมากที่สุด

3. ยิ่งผู้ส่งสารสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับสารได้มากเพียงใด ผู้ส่งสารก็ยังมีอิทธิพลมากเพียงนั้น ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ผู้รับสารก่อนเริ่มการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ

4. ยิ่งผู้ส่งสารเคยประสบความสำเร็จมาในอดีตมากเท่าใด และผู้รับสารได้ทราบข้อมูลนี้ ผู้ส่งสารก็จะยิ่งถูกมองว่ามีอำนาจมากขึ้นเท่านั้น แสดงว่าอำนาจเป็นสิ่งที่ได้มาและเพิ่มพูนขึ้นได้เสมอ

Launer F. Carter (1958) (อ้างในอรรถวิทย์ ศิลาคุปต์, 2536) กล่าวว่าแนวคิดที่อธิบายความหมายของภาวะผู้นำ หรือความเป็นผู้นำ 5 ประการ คือ

1. ภาวะผู้นำเกี่ยวข้องกับลักษณะที่เด่นที่สุดของบุคคลในกลุ่ม เป็นศูนย์กลางของพฤติกรรมของสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่ม แต่ต้องพิจารณาว่าคนที่เป็นศูนย์กลางของกลุ่มไม่ใช่ผู้นำทุกคน

2. พิจารณาภาวะผู้นำในความหมายของเป้าหมายของกลุ่ม ซึ่งได้แก่ ความสามารถที่จะนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายได้

3. พิจารณาภาวะผู้นำ ในลักษณะของการเลือกโดยสังคมนิติ คือผู้นำจะเป็นบุคคลที่ถูกเลือกโดยสมาชิกของกลุ่ม
4. พิจารณาภาวะผู้นำเป็นความเข้ม (Degree) ของอิทธิพลในการนำกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน
5. พิจารณาภาวะผู้นำเป็นลักษณะที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ กล่าวคือ บางสถานการณ์ก่อให้เกิดผู้นำที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับสถานการณ์ผู้นำ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความเป็นผู้นำจึงเป็นกระบวนการของการที่บุคคลใช้อิทธิพลอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ซึ่งสามารถทำให้บุคคลอื่นยอมรับฟังและปฏิบัติตามเพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ต้องการได้ ดังนั้น จึงเป็นคุณสมบัติหรือความสามารถในการแสดงออกถึงความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้นำถูกกำหนดโดยผลรวมของทัศนคติความต้องการของกลุ่มมากกว่าบุคลิกภาพของบุคคลเพียงคนเดียว ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มหรือชุมชนนั้น ๆ

Remond J. Burby (1972) (อ้างในอรรถวิทย์ ศิลาคุปต์, 2536) กล่าวว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่สามารถช่วยเหลือบุคคลอื่นและยังปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเขา สามารถช่วยคลี่คลายความตึงเครียดต่าง ๆ ลงได้ และสามารถนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม หรือมีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มไปสู่จุดประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นผู้ที่สมาชิกยอมรับนับถือ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม สามารถให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ผู้อื่นร้องขอ รวมทั้งเป็นจุดรวมของแนวความคิดและมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของสมาชิกในกลุ่ม องค์การต่าง ๆ หรือชุมชน

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ความสำเร็จของการโน้มน้าวใจจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความคล้ายคลึงกันหรือความแตกต่างกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร
หมายถึง กรอบอ้างอิงร่วม (frame of reference) ของผู้รับสารและผู้ส่งสาร การสื่อสารที่จะมีผลต่อความเชื่อ ทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมของผู้รับสารในลักษณะต่าง ๆ กันไป ขึ้นอยู่กับ

ลักษณะของสารซึ่งเป็นสิ่งเร้า และสภาพของกรอบอ้างอิง ความเข้าใจในความหมายของสาร ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารจะตรงกันก็ต่อเมื่อทั้ง 2 ฝ่ายมีประสบการณ์ หรือความรู้บางประการ ที่เหมือนกัน ทำให้เกิดสภาพของกรอบอ้างอิงร่วมกัน (common frame of reference) ซึ่ง ประสบการณ์ของผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีร่วมกันย่อมทำให้ผู้รับสารมีการรับรู้ร่วมกันกับผู้ส่งสาร และทำให้การสื่อสารบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้มากที่สุด นอกจากนี้คุณสมบัติทางกายภาพ ต่างกัน อาทิ เพศ อายุ การศึกษา เชื้อชาติ และอาชีพของผู้รับสารและผู้ส่งสารก็เป็นองค์ประกอบ หนึ่งที่ทำให้เกิดปัจจัยทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลต่างกันไป เป็นเหตุให้ผู้ส่งสารคนเดียวกันส่ง สารที่มีเนื้อหาเดียวกันไปยังเป็นผู้รับสารที่ต่างกัน ก็อาจทำให้เกิดผลในการโน้มน้าวใจที่แตกต่าง กัน

2. ความแตกต่างของเนื้อหาสาระ

เมื่อบุคคลได้รับข่าวสาร บุคคลจะเกิดความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจกับหัวข้อหรือ เนื้อหาสาระของสารที่นำเสนอ ก่อน ในขณะที่การจัดโครงสร้างของเนื้อหา การใช้ภาษา รวมไปถึง รูปแบบของสารจะมีผลต่อการดึงดูดใจให้ผู้รับสารเปิดรับสารได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบได้

3. ความแตกต่างของช่องทางที่ใช้ในการสื่อสาร

ในการวิจัยของ Berlo (1980) ช่องทางที่นำสารไปสู่ประสาทรับความรู้สึกมี 5 ช่องทาง ได้แก่ ทางการเห็น โดยประสาทตา, ทางการได้ยิน โดยประสาทหู, ทางการได้กลิ่น โดยประสาท จมูก, ทางการลิ้มรส โดยประสาทลิ้น การสื่อสารแบบต่อหน้าจะใช้ช่องทางการสื่อสารทั้ง 5 นี้มา ประกอบกัน

4. ความแตกต่างในสถานการณ์ของการโน้มน้าวใจ

ในแต่ละสถานการณ์ที่มีการโน้มน้าวใจเกิดขึ้น ความสำเร็จจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทาง สังคมนั้น ๆ ด้วย เช่น การโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารที่คุ้นเคยหรือไม่คุ้นเคย หรือสถานการณ์นั้นสร้าง ความพอใจหรือไม่พอใจแก่ผู้รับสาร เหล่านี้จะทำให้เกิดการตอบสนองจากผู้รับสารแต่ละคน แตกต่างกันไป

5. แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก

ความหมายของจิตสำนึก

จิตสำนึก (Consciousness) เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปทางจิตวิทยาและสังคมศาสตร์ว่า จิตสำนึกมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องพฤติกรรมเลย

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าเป็นการยากที่จะให้คำอธิบายอย่างแน่นอนลงไปได้ว่า ความสำนึกหรือที่ในทางจิตวิทยาเรียกว่า “จิตสำนึก” นี้คืออะไรแน่ เพียงแต่อธิบายแบบทั่ว ๆ ไปหรือกล่าวจำแนกออกไปเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ของแต่ละนักวิชาการที่ให้ความสนใจในเรื่องนี้เท่านั้น

โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึง จิตสำนึก ก็ยอมรับกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของจิตใจ มีความสัมพันธ์กับระบบประสาทกลาง กล่าวคือ เมื่อระบบประสาทกลางสร้างวิถีประสาทที่เกิดความซับซ้อนเพิ่มขึ้นเมื่อใดนั้นย่อมหมายถึง จิตสำนึกจึงมักเข้าใจว่าจิตสำนึกเป็นความรู้สำนึกตัวอย่างมีสติหรือรู้สึกมีสติ การที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เป็นปกติ สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยดี เกิดจากการที่มันสมองส่วนสูงเป็นศูนย์กลางบังคับให้ปฏิบัติงานด้วยดี ยิ่งกว่านั้นยังต้องอาศัยความรู้สึกที่เรียกว่า จิตสำนึก เป็นเครื่องมือบังคับให้มนุษย์ทำงานได้ถูกต้องด้วยความมีสติ หากปราศจากจิตสำนึกนี้เสียแล้ว ร่างกายก็จะไม่สามารถทำกิจการไปด้วยดีสมดังมุ่งหมายไว้ จริงอยู่จิตสำนึกแม้ไม่มีตัวตน ผู้รู้ในเรื่องนี้โดยทั่วไปก็ได้ให้ความหมายสำคัญว่า เป็นสิ่งที่มนุษย์และสัตว์จะต้องมีอยู่เสมอขาดเสียมิได้ โดยเฉพาะในทางสังคมศาสตร์ มีผู้รู้ในเรื่องนี้เคยกล่าวไว้ว่า จิตสำนึกนี้เป็นสมบัติที่เกิดมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ แต่สามารถพัฒนาและอบรมกล่อมเกล้าได้ด้วยกระบวนการปลูกฝังทวารวัฒนธรรมหรือผ่านกระบวนการเรียนรู้

มีผู้ให้ความหมาย จิตสำนึก (Consciousness) ไว้แตกต่างกันดังนี้

พรศักดิ์ ฝ่องแผ้ว ได้ให้ความหมายของ จิตสำนึกไว้อย่างกว้างขวางว่าจิตสำนึกเป็นผลที่ได้มาจากการประเมินค่า การเห็นความสำคัญซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากความสนใจ (Interest) ความเห็น (Opinion) ค่านิยม (Values) ความเชื่อ (Beliefs) และทัศนคติ (Attitude) ซึ่งความแตกต่างของสิ่งเหล่านี้อยู่ที่ระดับความรู้สึกเป็นสำคัญ ความสำนึกมีความหมายใกล้เคียงที่สุดกับความเชื่อ (Beliefs) ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการรวบรวมและสัมพันธ์กันของประสบการณ์ของคน ทำหน้าที่ประเมินค่าของจิตใจว่าสิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญ หากปราศจากความเชื่อ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่นั้นก็จะอยู่เพียงในความทรงจำไม่มีส่วนใดมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นมา แต่หากว่าประเมินค่าแล้วตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อตนนั้นแสดงว่าเกิดจิตสำนึกถึงสิ่งนั้น

กาญจนา แก้วเทพ (2527 : 210-211) ได้ให้ความหมายของคำว่าจิตสำนึก (Consciousness) ไว้ว่า คำนี้มีความหมายหลายนัย ในสาขาทางจิตวิทยา หมายถึง สภาวะรู้ตัวทางจิต เช่น คนรู้สึกตัวอยู่ที่กำลังกินข้าว กำลังคิดอะไร เป็นภาวะที่ตรงข้ามกับจิตไร้สำนึก (Unconscious) หรือจิตใต้สำนึก (Subconscious) จิตสำนึกใช้อธิบายลักษณะทางจิตวิทยาของปัจเจกบุคคล

จากคำนิยาม จิตสำนึกดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า จิตสำนึกเป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่รวมตัวกันขึ้นและมีความสัมพันธ์กันระหว่างประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น และประเมินค่าสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นความสำนึก ดังนั้น ความสำนึกจึงเป็นพฤติกรรมภายในอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงออกถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่าง ๆ ในลักษณะที่ตื่นตัวต่อบุคคล ต่อหลักการ หรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเกิดจากการรับรู้

องค์ประกอบของจิตสำนึก

จิตสำนึกมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ดังนี้คือ

1. ส่วนที่เป็นองค์ประกอบด้านความคิด (Cognition) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เป็นส่วนของการรู้ หรือเกิดความรับรู้ของความเป็นหลัก เช่น การรับรู้ (Perception) ความทรงจำ (Memory) ความมีเหตุผล (Reasoning) และการใช้ปัญญา (Intellect) เป็นต้น
2. ส่วนที่เป็นองค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก (Affection) เป็นส่วนประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งจะเป็สิ่งกระตุ้น “ความคิด” อีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของการรู้สึกทางใจของความสำนึกที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ เป็นต้น
3. ส่วนที่เป็นองค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดแนวโน้มในทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Concept) เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ตั้งแต่ระดับองค์การจนถึงระดับประเทศที่ต้องใช้มิติของภาคประชาชนในการจัดการและแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดพลังของทุกฝ่ายในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบต่อผลตอบแทนจากการที่ได้ทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ผลตอบแทนที่ได้จะนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

ชลลดา กิจรีนภิรมย์สุข (2549: 33) กล่าวว่าแนวคิดของการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมกันอย่างแข็งขันของประชาชน ให้ความสำคัญสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์การและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

สหประชาชาติ (UN) โดย UNESCO ได้รวบรวมเอกสารที่มีการศึกษาโดยนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ซึ่งได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้ (ชลลดา กิจรีนภิรมย์สุข, 2549 : 33-34)

1. การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะด้านต่าง ๆ ซึ่งคาดว่าจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศชาติ แต่ไม่ได้คาดหวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ
2. การที่ให้ประชาชนรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือหรือสนองตอบต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น
3. การยอมให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการและร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้กับความพยายามที่จะประเมินผลอีกด้วย
4. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันต่อกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อพวกเขาเหล่านั้น
5. การที่ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรับผิดชอบ โดยมีการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและการดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น

การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาที่สมาชิกมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมของกลุ่ม โดยอาจเกี่ยวข้องในลักษณะของการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายตามที่ต้องการ ซึ่งมองได้ 2 แนวทาง แนวทางแรกมองว่าองค์กรที่มีบทบาทส่วนใหญ่เป็นองค์กรราชการ การจัดทำโครงการจึงมีลักษณะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เป้าหมายคือตอบสนองความต้องการขององค์กร การจัดทำโครงการจึงมีระยะสั้นไม่ถาวรและโครงการล้มเลิกไปได้ง่าย แนวทางที่สองมองว่าประชาชนมีบทบาทเป็นการมองไปที่ความสนใจ และปัญหาความต้องการของประชาชน ดังนั้นแนวทางการจัดทำโครงการจึงต้องคำนึงถึงปัญหาความต้องการ ซึ่งจะต้องเข้าใจพื้นฐานวัฒนธรรมและค่านิยมเป็นองค์ประกอบในการสร้างความร่วมมือ แนวทางนี้จะทำให้ความร่วมมือในแต่ละโครงการถาวร ไม่ขาดหายเฉพาะหน้า เพราะเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชน (ระวีรำไพ ศิริคุปต์ : 2540)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงอาจหมายถึง การกระทำกิจกรรมใด ๆ ร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ ซึ่งจะต้องกระทำโดยอาศัยช่วงระยะเวลาที่ถูกต้องและเหมาะสม และในการกระทำกิจกรรมดังกล่าวจะต้องเกิดความรู้สึกผูกพันของบุคคลนั้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักวิชาการจากภายนอกหรือนักพัฒนาเป็นผู้สนับสนุนในด้านต่าง ๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2548: 199-205)

1. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพแวดล้อม

เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมเรียนรู้ เกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงานและร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุ ตลอดจนช่วยกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผน

โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ต้องใช้

3. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา

โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม

5. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการพัฒนา

เป็นขั้นที่ประชาชนมีการเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด อาจอยู่ในรูปการประเมินย่อยหรือการประเมินผลรวม เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม

การพัฒนาจะต้องเริ่มจากประชาชนและประชาชนต้องช่วยตนเอง ซึ่งก็หมายความว่า การที่ประชาชนจะริเริ่มและช่วยตนเองได้นั้น ประชาชนต้องมีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาเสียก่อน กล่าวคือ ต้องมีเงื่อนไขสำคัญอย่างน้อย 2 ประการดังนี้

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

ซึ่งถ้าหากขาดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะไม่เกิดขึ้นเลย

นอกจากเงื่อนไขทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ประชาชนต้องมีเวลา ที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

2. ประชาชนต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการมีส่วนร่วมมากเกินไปจนกว่าที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารกันรู้เรื่องทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทอบระเทือนต่อตำแหน่ง หน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม หากต้องการจะมีส่วนร่วม

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2549: 220) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation)

เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่าหรือมีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่า เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation)

รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าต้องการอะไร โดยที่รัฐรับรู้ความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมก็เพียงการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation)

เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางแก้ไขปัญหา และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ในลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ประชาชนจะใช้กระบวนการตัดสินใจว่าตนเองจะทำอะไรในขั้นตอนใดและมีการเข้าร่วมในลักษณะใด ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะของการมีส่วนร่วมได้ดังนี้ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2548: 208-209)

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะการสนับสนุนทรัพยากร

ซึ่งอาจเป็นการสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงานหรือช่วยกันทำกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการ การติดตาม และประเมินผล

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะอำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม

โดยอาจทำหน้าที่เป็นผู้นำ กรรมการหรือสมาชิก ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะแสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม ดังนั้นในบางที่อาจเป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมเป็นบางส่วน เพราะประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

7. แนวคิด เกี่ยวกับระบบการจัดการขยะมูลฝอย

“ขยะมูลฝอย” หมายถึง บรรดาสิ่งของที่ไม่ต้องใช้แล้วซึ่งส่วนใหญ่เป็นของแข็งจะเน่าเปื่อยได้หรือไม่ก็ตาม รวมตลอดถึง ถ้ำ ซากสัตว์ มูลสัตว์ ฟันละออง และเศษวัตถุที่ทิ้งแล้วจากบ้านเรือน ที่พักอาศัย สถานที่ต่าง ๆ รวมถึงสถานที่สาธารณะ ตลาด และโรงงานอุตสาหกรรม ยกเว้น อูจจาระ และปัสสาวะของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งปฏิภูลที่ต้องการเก็บและการกำจัดที่แตกต่างไป (เฉลิมชาติ แจ่มจรรยา ศุภมล ศรีสุขวัฒนา และสมชาย ตู่แก้ว, 2541, หน้า 11)

ประเภทของขยะมูลฝอย (รัฐกานต์ สุขสว่าง, 2537, หน้า 22 - 25)

ขยะมูลฝอยอาจมีขนาดต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ใหญ่ขนาดตัวถึงรถยนต์ไปจนถึงขนาดเล็กจำพวกฟันละออง ซึ่งก็เป็นขยะมูลฝอยทั้งสิ้น การแบ่งประเภทของขยะมูลฝอยนั้น เดิมแบ่งเพียง 3 ประเภท คือ ขยะมูลฝอยเปียก ขยะมูลฝอยแห้ง และถ้ำ

1. ขยะมูลฝอยเปียก (garbage) หมายถึง เศษวัสดุต่าง ๆ ที่เหลือจากการประกอบอาหารจากห้องครัว ร้านอาหาร ที่มีความชื้นสูง สามารถนำเป็อยส่งกลืนเหม็นได้

2. ขยะมูลฝอยแห้ง (lubbish) หมายถึง เศษวัสดุต่าง ๆ ที่เหลือใช้ทั่ว ๆ ไปซึ่งมีความชื้นต่ำจำพวกเศษกระดาษ เศษผ้า ฯลฯ

3. ถ้ำ (ashes) หมายถึง สิ่งที่เหลือจากการเผาไหม้

ต่อมาวิชาการทางด้านนี้ก้าวหน้าขึ้นมาก จึงได้แยกประเภทของขยะมูลฝอยตามลักษณะ ออกไปเป็นประเภทต่าง ๆ มากมาย ที่สำคัญ ๆ มี 10 ประเภท คือ

1. เศษอาหาร (garbage) หมายถึง ขยะจำพวกที่ได้จากห้องครัวการประกอบอาหาร รวมถึงพวกเศษใบตอง เศษผลไม้ อาหารที่เหลือทิ้ง ฯลฯ ขยะประเภทนี้มีสารอินทรีย์ซึ่งเป็นอาหารของแบคทีเรีย ทำให้เกิดการย่อยสลาย บูดเน่าส่งกลิ่นเหม็น มีความชื้นสูงเป็นปัญหาในการเก็บรวบรวม รอคการขนถ่าย และก่อเหตุรำคาญในเรื่องกลิ่น การค้ำยเชื้อของสัตว์ เช่น หนู สุนัข

2. ขยะที่ไม่เน่าเหม็น (rubbish) หมายถึง ขยะจำพวกที่ไม่บูดเน่าส่งกลิ่นเหม็นเหมือนอย่างประเภทแรกและมีความชื้นต่ำอาจจะเผาได้ เช่น เศษกระดาษ หรือเผาไม่ได้ เช่น เศษแก้ว ขยะประเภทนี้ อาจจะเรียกว่าขยะแห้งก็ได้ พวกเศษโลหะ กระจก ดังกระดาษ ดังไม้ก็จัดอยู่ใน ขยะประเภทนี้

3. เถ้าถ่าน (ashes) หมายถึง เศษที่เหลือจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิง จำพวกไม้ถ่านหิน ซึ่งในแถบประเทศที่มีอากาศร้อนจะมีปริมาณน้อยมาก ไม่ก่อปัญหาเท่ากับประเทศในแถบที่มี อากาศหนาว ที่ต้องใช้ความร้อนช่วยให้ความอบอุ่น ซึ่งใช้เชื้อเพลิงมาก ทำให้เกิดขยะประเภทนี้ เป็นปัญหาต่อการเก็บขน นอกจากนี้ ถ้าการเก็บรวบรวมไม่ดีแล้วทำให้ฟุ้งกระจาย เกิดปัญหา ตามมาอีกมาก

4. มูลฝอยจากถนน (street sweeping) หมายถึง เศษสิ่งของต่าง ๆ ที่ได้จากการกวาด ถนน ขยะมูลฝอยประเภทนี้ส่วนมากเป็นพวกเศษกระดาษ เศษสินค้า ฝุ่นละออง เศษหิน อาจจะ รวมถึงพวกซากสัตว์ด้วยเป็นบางครั้ง

5. ซากสัตว์ (dead animals) หมายถึง สัตว์ที่ตายตามธรรมชาติ ตายด้วยอุบัติเหตุหรือ ตายด้วยโรคต่าง ๆ แต่ไม่รวมถึงสัตว์หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของสัตว์ที่ทิ้งจากโรงงานฆ่าสัตว์ เนื่องจากเป็นโรคหนองพยาธิ ซากสัตว์เหล่านี้อาจนำไปสกัดเอาไขมันออก และเอาหนังไปฟอกใช้ ประโยชน์

6. ซากรถยนต์ (abandoned vehicles) หมายถึง รถยนต์หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรถยนต์ ที่ไม่ใช้แล้ว ถ้าปล่อยทิ้งไว้ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัย จึงควรต้องนำไปดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ ในประเทศไทยมีปริมาณซากรถยนต์ไม่มากนัก จึงไม่ค่อยเกิดปัญหาจากมูลฝอยประเภทนี้

7. มูลฝอยจากโรงงาน (industrial refuse) หมายถึง มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ รวมทั้งโรงฆ่าสัตว์ด้วย เพราะได้จัดอยู่ในประเภทโรงงานอุตสาหกรรม มูลฝอยประเภทนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของโรงงาน ถ้าโรงงานผลิตสินค้าอาหาร มูลฝอยก็เป็นพวกเศษอาหาร ซึ่งอาจจะ ก่อให้เกิดเหตุรำคาญต่าง ๆ เช่น มีกลิ่นเน่าเหม็นได้

8. เศษวัสดุก่อสร้าง (construction refuse) หมายถึง เศษวัสดุต่าง ๆ ที่ได้จากการก่อสร้าง หรือรื้อถอนอาคารบ้านเรือน รวมถึงสิ่งที่เหลือจากการตกแต่งอาคารบ้านเรือนด้วย เช่น เศษอิฐ เศษปูน เศษกระเบื้อง เศษไม้ หรือเศษวัสดุจากส่วนบ้านเรือน

9. ตะกอนจากน้ำโสโครก (sewage solids) หมายถึง ของแข็งหรือตะกอนที่ได้จากการแยกตะกอนออกจากกระบวนการปรับปรุงสภาพน้ำที่รวมตลอดจนถึงตะกอนที่ได้จากการลอกที่ระบายน้ำสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นพวก เศษหิน ดิน ททราย ไม้ สามารถนำไปถมที่ลุ่มได้ ยกเว้น ตะกอนที่ได้จากถังเกรอะเพราะตะกอนพวกนี้ยังมีแบคทีเรียปะปนอยู่มาก

10. ขยะมูลฝอยที่เป็นอันตราย (hazard or special refuse) อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการเก็บขน การกำจัด ตลอดจนการบำบัด เช่น กระป๋องที่มีอัดลม ไบโอมีดโกน ขยะมูลฝอยที่ได้จากโรงพยาบาลต่าง ๆ สารกัมมันตรังสี เป็นต้น ขยะมูลฝอยประเภทนี้ ต้องได้รับความดูแลระมัดระวังเป็นพิเศษในการเก็บขนและการกำจัด

แหล่งกำเนิดขยะ

ขยะจะแตกต่างกันไปตามแหล่งกำเนิดดังนี้

1. มูลฝอยจากครัวเรือน (domestic wastes) หมายถึง มูลฝอยที่เกิดและได้จากการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน แยกได้เป็น 2 ชนิด คือ

- มูลฝอยธรรมดาทั่วไป (general wastes) ได้แก่ เศษอาหาร พลาสติก ยาง เศษแก้ว ซากสัตว์อื่น เป็นต้น

- มูลฝอยอันตราย (hazardous wastes) พวกนี้จะมีสารพิษอันตรายปะปนอยู่ เช่น หลอดไฟฟ้า ถ่านไฟฉาย น้ำยาฆ่าเชื้อทำความสะอาด เป็นต้น

2. มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรม (industrial wastes) หมายถึง มูลฝอยที่เกิดจากกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งต้องนำวัตถุดิบมาทำการผลิต แยกได้เป็น 2 ชนิด คือ

- มูลฝอยธรรมดาที่ไม่มีสารพิษ (non hazardous wastes) ได้แก่ พวงกระดาศ เศษหนัง เศษไม้ เศษเหล็ก เป็นต้น

- มูลฝอยอันตราย (hazardous wastes) ได้แก่ พวงสารเคมี สีย้อมหมึก เป็นต้น

3. มูลฝอยจากเกษตรกรรม (agricultural wastes) หมายถึง มูลฝอยในรูปของแข็งหรือกึ่งขยะแข็ง (semisolids) ซึ่งเกิดจากกิจกรรมด้านการเกษตร ได้แก่ เศษหญ้า ฟางแกลบ มูลสัตว์ เป็นต้น

ปริมาณและลักษณะของขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยมีหลายชนิดแต่ละชนิดมีแหล่งเกิดแตกต่างกันไปทำให้ลักษณะของขยะมูลฝอยแต่ละชุมชนแตกต่างกันด้วยทั้งส่วนประกอบ ขนาด และความหนาแน่นปริมาณของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น แต่ละชุมชนก็ไม่มีแน่นอนเช่นกัน ทั้งนี้ ปริมาณและลักษณะของขยะมูลฝอยแตกต่างกันเนื่องจากองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 6 ประการ คือ

1. ความหนาแน่นของประชากร (population density) ชุมชนที่มีประชากรมากและอาศัยอยู่กันหนาแน่น ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นจะมีมากกว่าชุมชนที่มีประชากรน้อยและอยู่กันกระจัดกระจาย ทั้งนี้ เพราะขยะมูลฝอยส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์จึงมีผลให้ปริมาณขยะในชุมชนผันแปรไปตามจำนวนประชากรที่อยู่อาศัยในชุมชนด้วย

2. อุปนิสัยของประชาชนในชุมชน (habit or people in community) ชุมชนที่ประชาชนชอบบริโภคผักและผลไม้มาก จะทำให้ชุมชนนั้นมีปริมาณขยะสดสูง ชุมชนที่ประชาชนชอบทิ้งสิ่งของเครื่องใช้ที่เสียแล้ว จะทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนมีมาก ประชาชนที่มีนิสัยไม่รักความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งจะทิ้งขยะมูลฝอยกระจัดกระจายไม่รวบรวมเป็นที่เป็นทาง ปริมาณขยะมูลฝอยที่จะเก็บขนจะน้อยลง แต่ไปมีมากอยู่ตามลำคลอง ถนน ที่สาธารณะ เป็นต้น

3. ฤดูกาล (season) ในแต่ละฤดูกาลจะมีปริมาณขยะมูลฝอยแตกต่างกัน เช่น ฤดูร้อนและฤดูฝน ในประเทศไทยเป็นฤดูที่มีผลไม้มากมายหลายชนิด ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยมีมากกว่าในฤดูหนาว ซึ่งมีผลไม้น้อยกว่า

4. สภาวะทางเศรษฐกิจของชุมชน (economic status) ในชุมชนที่มีสภาวะทางเศรษฐกิจดีประชาชนจะมีการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ ทั้งนี้ เพื่อการอุปโภคและบริโภคได้มากทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยมีมากด้วย ซึ่งตรงกันข้ามกับชุมชนที่มีสภาวะทางเศรษฐกิจไม่ดี

5. การจัดการเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชน (collection management and disposal method) ในชุมชนที่มีการจัดการเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะมูลฝอยได้ดี จะทำให้ได้ปริมาณขยะมูลฝอยมากกว่าชุมชนที่มีการจัดการไม่ดี ดังนั้นปริมาณขยะมูลฝอยที่ตกค้างจึงมีน้อยในชุมชนที่มีการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยได้ดี แต่จะมีตกค้างมากในชุมชนที่มีการจัดการไม่ดี

6. ลักษณะที่ตั้งของชุมชน (geographical location) ชุมชนที่เป็นย่านการค้าจะมีขยะมูลฝอยมากกว่าชุมชนในย่านที่พัก โรงงานอุตสาหกรรมบางชนิดปล่อยขยะมูลฝอยออกมามาก ทำให้ชุมชนที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากมีขยะมูลฝอยมากกว่าชุมชนที่มีโรงงานอุตสาหกรรมน้อย

ปัญหาที่เกิดจากขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากชุมชน หากไม่มีการเก็บและกำจัดอย่างถูกต้อง และเหมาะสมแล้ว จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อชุมชนที่สำคัญ คือ (พิชิต สกุลพรหมณ์, 2525, หน้า 197 - 198)

1. มลพิษ (pollution) มลพิษเป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของชุมชนเกิดมลพิษ เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย การปนเปื้อนของดิน เป็นต้น

2. แหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลงนำโรค (breeding places) ในมูลฝอยอาจจะมีเชื้อที่ทำให้เกิดโรคปะปนมา เช่น มูลฝอยที่เก็บขนจากโรงพยาบาล และการสะสมของมูลฝอยที่เก็บขนมา ถ้ากำจัดไม่ถูกต้องจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและหนู ซึ่งเป็นพาหะนำโรคมารูคนด้วย

3. การเสี่ยงต่อสุขภาพ (health risk) ชุมชนที่ขาดการกำจัดมูลฝอยที่ดีและถูกต้องตามหลักการสุขาภิบาล จะทำให้ประชาชนเสี่ยงต่อการเป็นโรคต่าง ๆ ได้โดยง่าย เช่น โรคทางเดินอาหารที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย และพยาธิต่าง ๆ เนื่องจากมูลฝอยเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลง ฉะนั้น การแพร่ของโรคย่อมเป็นไปได้ง่าย

4. การสูญเสียทางเศรษฐกิจ (economic loss) นอกจากชุมชนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการกำจัดมูลฝอยเป็นประจำอยู่แล้ว และถ้าการกำจัดไม่ถูกต้องหรือขาดความรับผิดชอบย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ ทั้งทางตรง และทางอ้อม เช่น การทิ้งขยะมูลฝอยลงสู่แม่น้ำจะทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ และส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำด้วย เป็นผลทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจอีกด้วย

5. ทำให้ชุมชนขาดความสวยงาม (esthetics) การเก็บรวบรวมและกำจัดมูลฝอยที่ดีจะช่วยให้ชุมชนเกิดความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยอันสื่อแสดงถึงความเจริญและวัฒนธรรมของชุมชน ฉะนั้น ถ้าการเก็บรวบรวมมูลฝอยไม่ดีย่อมทำให้เกิดความไม่น่าดูขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

6. ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ (public nuisances) ความรำคาญนอกจากจะรู้กันในแง่ของการ (unsightly) แล้ว มูลฝอยที่เกิดยังก่อให้เกิดเหตุรำคาญต่อประชาชนได้ เช่น กลิ่นเหม็นจากการนำเปื้อน หรือการสลายตัวของมูลฝอย

วิธีการกำจัดขยะมูลฝอย (methods of refuse disposal)

วิธีการกำจัดขยะมีหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีก็มีความเหมาะสมแตกต่างกันไป การพิจารณาเลือกวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสมสำหรับชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่งนั้น จำเป็นจะต้องนำองค์ประกอบ

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาพิจารณาด้วย เช่น ชนิด และปริมาณขยะที่เกิดขึ้นรูปแบบของการบริหารงานในท้องถิ่น งบประมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและกำจัด สถานที่ที่จะใช้กำจัด ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน ฯลฯ การเลือกวิธีการกำจัดขยะจำเป็นจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเสมอ การกำจัดขยะมีหลายวิธี ดังนี้ คือ

1. การกองบนพื้นดิน (dumping on land)
2. การเผา (incineration)
3. การฝังกลบถูกหลักสุขาภิบาล (sanitary landfill)
4. การหมักขยะเป็นปุ๋ย (composition methods)
5. การนำขยะมูลฝอยไปทำแก๊สชีวภาพ (bio-gas)

1. การกองบนพื้นดิน (dumping on land) หมายถึง วิธีการกำจัดขยะโดยใช้ขยะชนิดต่าง ๆ เป็นวัสดุสำหรับถมพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มน้ำขัง ให้มีระดับสูงขึ้นตามที่ต้องการนอกจากจะกำจัดขยะที่เกิดจากชุมชนให้หมดไปแล้ว ก็ยังสามารถทำลายแหล่งขังน้ำที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงให้หมดไปด้วย โดยทั่ว ๆ ไป การกำจัดขยะด้วยวิธีถมที่ลุ่มจะใช้ได้ผลดีกับขยะบางชนิด เช่น ขยะที่ได้จากการกวาดถนน ถัง กากตะกอน เศษวัสดุ สิ่งก่อสร้าง และขยะจำพวกที่ไม่เป็นเชื้อเพลิง แต่ถ้าเป็นพวกขยะเปียกซึ่งสลายตัวง่ายอาจจะก่อให้เกิดเหตุรำคาญเนื่องจากกลิ่นขึ้นได้ นอกจากนั้นอาจจะกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงวันได้ง่าย สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาในการกำจัดขยะด้วยวิธีถมที่ลุ่มก็คือพื้นที่ที่จะใช้เป็นที่สำหรับกำจัดขยะควรอยู่ห่างจากชุมชน เพื่อป้องกันเหตุรำคาญเนื่องจากกลิ่นที่อาจจะเกิดขึ้น การนำขยะมาถมทุกครั้ง ควรใช้ยาฆ่าแมลงพ่นบริเวณผิวหน้าขอบขยะ เพื่อป้องกันแมลงวันด้วยเสมอ ในบริเวณใกล้เคียงไม่ควรจะมีแหล่งน้ำ เนื่องจากน้ำจากกองขยะจะไหลไปทำความสะอาดแหล่งน้ำหรือดินในบริเวณใกล้เคียงนั้นได้ บริเวณที่ใช้กำจัดขยะควรกั้นรั้วโดยรอบ เพื่อป้องกันคน และสัตว์จากภายนอกบริเวณเข้ามายังที่ทิ้งขยะ ซึ่งอาจเป็นอันตรายเกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรคได้ง่าย ขยะที่นำมาถมที่ลุ่มเมื่อปล่อยทิ้งไว้ พวกอินทรีย์วัตถุจะถูกจุลินทรีย์ชนิดต่าง ๆ ย่อยให้เสื่อมสภาพและผุพังไปอย่างช้า ๆ ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลานานถึง 3 - 5 ปี จึงจะหมดปฏิบัติการ โดยปกติแล้วส่วนผิวของขยะที่ออกซิเจนจากอากาศเข้าถึง การย่อยสลายจะเกิดจุลินทรีย์พวก aerobic organisms และชั้นของขยะที่ขาดออกซิเจนก็จะถูกย่อยสลายโดย anerobic organism เมื่อมีการย่อยสลายสิ้นสุดลง กากที่เหลือจะมีลักษณะคล้ายดินร่วน ๆ จะมีคุณค่าที่ใช้ประโยชน์เป็นปุ๋ยของพืชได้ เนื่องจากยังคงมีปริมาณไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโปแตสเซียมในรูปของปุ๋ยอินทรีย์

2. **การเผา (incineration)** การเผาขยะด้วยเตาเผาขยะ โดยเตาเผาขยะนั้นจะต้องเป็นเตาสามารถเผาขยะชนิดต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ทำให้เกิดกลิ่นและควันรบกวนไม่ก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ (air pollution) ขึ้น การกำจัดขยะโดยการเผาด้วยเตาเผาขยะ จะต้องใช้ความร้อนให้สูงมากพอ ที่จะเผาขยะชนิดต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ความร้อนของเตาเผาขยะที่ใช้โดยทั่วไป คือ 676 - 1,000 องศาเซลเซียส หรือประมาณ 1,250 - 2,000 องศาเซลเซียส โดยความร้อนประมาณ 676 องศาเซลเซียส จะช่วยทำให้ก๊าซที่เกิดขึ้นจากการเผาขยะถูกเผาไหม้ได้อย่างสมบูรณ์ ความร้อน 760 องศาเซลเซียส จะช่วยทำให้การเผาไหม้ไม่มีกลิ่นรบกวน ส่วนขยะที่เกิดจากสารวัตรุกชนิดต่าง ๆ ซึ่งเผาไหม้ได้นั้นจะถูกเผาได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด เมื่อเตาเผาขยะมีอุณหภูมิ 1,000 องศาเซลเซียส สำหรับการนำขยะมากรวมกันแล้วเผากลางแจ้ง (open burning) นั้นเป็นวิธีการกำจัดขยะที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล เนื่องจากการเผาไหม้ไม่สมบูรณ์ทำให้เกิดควัน และสิ่งรบกวนนอกจากนั้นแล้วจะมีก๊าซ และไอระเหยขึ้นสู่บรรยากาศด้วยเพราะความร้อนมีไม่เพียงพอนั่นเอง การกำจัดขยะโดยวิธีเผาด้วยเตาเผาขยะทำได้ผลดีกับขยะบางชนิด เช่น ขยะพิษซึ่งเป็นขยะที่มีเชื้อโรคปนเปื้อน ขยะแห้ง และขยะมีวัตถุที่เผาไหม้ได้ปะปนอยู่มากกว่าขยะเปียก การกำจัดขยะด้วยวิธีนี้จะมีกากเหลืออยู่หลังจากการเผาไหม้แล้ว เช่น ถัง ซึ่งจะต้องนำออกไปกำจัดโดยวิธีอื่นต่อไป ดังนั้น การกำจัดขยะด้วยวิธีเผาจึงจำเป็นต้องจัดหาสถานที่ไว้สำหรับกำจัดกากที่เกิดขึ้นด้วยเสมอ

3. **การฝังกลบถูกหลักสุขาภิบาล (sanitary landfill)** เป็นวิธีที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในยุโรปและอเมริกา เพราะสามารถนำขยะที่เก็บรวบรวมจากชุมชนมากำจัดได้ทันทีโดยไม่ต้องแยกชนิดของขยะ เมื่อเก็บรวบรวมขยะซึ่งเป็น mixed refuse มาแล้ว ก็นำมาฝังหรือกลบด้วยดิน โดยใช้รถแทรกเตอร์ วิธีการนี้เริ่มจากขุดร่องดินสำหรับกำจัดขยะบดอัดขยะให้แน่นกลบทับหน้าและบดอัดขยะด้วยดินให้แน่นหลังจากนั้นก็ปล่อยให้ทิ้งไว้ขยะค่อย ๆ ถูกย่อยสลายไปเองด้วยจุลินทรีย์ในดิน ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลานาน 3 - 5 ปี การย่อยสลายตัวของขยะก็จะสิ้นสุด พื้นนั้นก็จะมีจุลินทรีย์สามารถใช้ประโยชน์เป็นสนามหญ้า สนามกีฬา สนามเด็กเล่นหรือใช้เป็นพื้นที่ก่อสร้างอาคารได้ โดยปรกติแล้วการกำจัดขยะด้วยวิธีนี้ มักจะเลือกพื้นที่มีน้ำขังหรือที่ราคาถูก ๆ เมื่อทำการปรับปรุงแล้วจะช่วยให้พื้นที่ดังกล่าวมีสภาพดีขึ้นและมีราคาสูงขึ้นด้วยอินทรีย์วัตถุชนิดต่าง ๆ ที่ถูกฝังไว้ในดิน เมื่อถูกจุลินทรีย์ย่อยสลายสมบูรณ์แล้วก็จะช่วยทำให้ดินมีปริมาณของไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โปตัสเซียม เพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อพืชได้เป็นอย่างดี และการสลายตัวของอินทรีย์วัตถุด้วยปฏิกิริยาของจุลินทรีย์ จะไม่ทำให้ดินเกิดเป็นกรดหรือด่าง ซึ่งจะเป็นการช่วยปรับปรุงดินไปได้ด้วย

การกำจัดขยะด้วยวิธีการฝังกลบถูกหลักสุขาภิบาลดังกล่าวนี้ จะช่วยกำจัดขยะได้ทุกชนิดเมื่อการสลายตัวเสร็จสมบูรณ์แล้ว ก็จะใช้พื้นดินนั้นทำประโยชน์อย่างอื่นได้ การปรับปรุงพื้นที่ด้วยขยะนี้ควรใช้ดินปนทราย (sandy loam) เป็นดินกลบทับและควรคำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องคือ ระยะทาง ลักษณะการซึมผ่านของดิน ระดับของน้ำใต้ดิน กระแสลม เป็นต้น

การฝังกลบถูกหลักสุขาภิบาล นิยมจัดทำ 2 แบบ คือ

1. วิธีการฝังแบบกลบบนพื้นที่ (area method)
2. วิธีการฝังแบบขุดร่อง (trench method)

1. วิธีการฝังแบบกลบบนพื้นที่ (area method) เป็นวิธีการฝังที่เริ่มจากระดับดินเดิม โดยไม่มีการขุดดิน จะทำการบดอัดขยะตามแนวราบก่อนและค่อยบดอัดทับในชั้นถัดไปสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนได้ระดับตามที่กำหนด วิธีนี้จำเป็นต้องทำคันดิน (embankment) ตามแนวขอบพื้นที่บริเวณกำจัด เพื่อเป็นผนังหรือขอบป้องกันการบดอัดขยะมูลฝอยและเป็นตัวกั้นน้ำเสียที่เกิดจากขยะไม่ให้ซึมออกด้านนอก ลักษณะที่พื้นที่ที่จำเป็นต้องใช้วิธีนี้คือ ที่ราบลุ่ม หรือที่มีระดับน้ำใต้ดินสูง หรือน้ำใต้ดินอยู่ต่ำกว่าผิวดินน้อย (ประมาณ 1 เมตร) ทำให้ไม่สามารถขุดดิน เพื่อกำจัดด้วยวิธีการฝังแบบขุดร่องได้

2. วิธีการฝังแบบขุดร่อง (trench method) เป็นวิธีที่จะต้องทำการขุดดินลงไป ให้ได้ระดับตามที่กำหนดแล้วจึงเริ่มบดอัดมูลฝอยเป็นชั้น ๆ โดยทำในแนวราบก่อนแล้วจึงเริ่มในชั้นถัดไป โดยทั่วไป ความลึกของการขุดร่องนั้นจะถูกกำหนดด้วยระดับน้ำใต้ดินคือ ควรจะอยู่สูงกว่าระดับน้ำใต้ดินอย่างน้อย 1 เมตร โดยยึดระดับน้ำในฤดูฝนเป็นเกณฑ์วิธีนี้ไม่ต้องเตรียมคันดิน เพราะสามารถใช้ผนังของร่องขุดเป็นกำแพงกันมูลฝอยที่จะบดอัดได้โดยตรงและยังสามารถใช้ดินที่ขุดมานั้นนำมาใช้กลบมูลฝอยได้อีกด้วยข้อจำกัด วิธีฝังกลบบนพื้นที่มีข้อจำกัด คือ ต้องจัดหาดินมาจากที่อื่นเพื่อทำคันดิน และการถมก็ไม่ควรเกินระดับความสูงของไม้ยืนต้นที่จะช่วยกำบัง บริเวณกำจัดขยะให้มืดซิดได้ ส่วนวิธีการฝังแบบขุดร่องนั้นมีข้อจำกัดคือ ในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำขังในร่องขุดต้องแก้ไขโดยใช้เครื่องสูบน้ำระบายน้ำออก และกรณีร่องขุดค่อนข้างลึก จะต้องทำทางขึ้นลงให้รถยนต์ เก็บขนมูลฝอยสามารถแล่นขึ้นลงได้สะดวก โดยสรุปแล้ว การเลือกวิธีการฝังที่เหมาะสมที่สุดควรจะเป็นวิธีผสมระหว่างวิธีทั้งสองดังกล่าว คือ สามารถใช้ดินส่วนที่เหลือจากร่องขุดนำมาทำคันดินและกลบทับมูลฝอยที่จำกัดแบบกลบบนพื้นที่ได้

4. การหมักขยะเป็นปุ๋ย (composition methods) เป็นวิธีการที่อาศัยขบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์ย่อยสลายอินทรีย์วัตถุส่วนที่ย่อยได้ให้เป็นแร่ธาตุที่ค่อนข้างจะคงรูปและมีคุณค่าในทางเป็นปุ๋ยบำรุงดินให้เป็นประโยชน์แก่พืชต่อไปนอกจากนั้นขยะที่หมักได้แล้วปริมาณจะลดลงประมาณร้อยละ 30 - 65 และยังสามารถทำลายพวกจุลินทรีย์ที่อาจทำให้เกิดโรคได้ด้วย

ขบวนการทางชีววิทยาที่ย่อยสลายอินทรีย์วัตถุนั้น ต้องอาศัยจุลินทรีย์ต่าง ๆ อย่างมากมาย ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 2 พวกใหญ่ ๆ คือ พวกหนึ่งเป็นพวกที่ต้องการออกซิเจนช่วยในการย่อยสลาย เรียกว่า “aerobic” พวกนี้สามารถย่อยสลายอินทรีย์วัตถุได้ดีมีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างรวดเร็ว อีกพวกหนึ่งไม่ต้องอาศัยออกซิเจน เรียกว่า anaerobic การย่อยสลายเป็นไปค่อนข้างช้าทำให้เกิดกรดและก๊าซทำให้มีกลิ่นอันไม่พึงปรารถนาเป็นเหตุรำคาญและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนได้ การกำจัดขยะมูลฝอยโดยการหมักเป็นปุ๋ยนั้น ต้องพยายามทำโดยอาศัยขบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์พวกที่ต้องการใช้ออกซิเจน จึงจะเป็นวิธีการที่ถูกต้องลักษณะคือนอกจากจะได้ปุ๋ยที่มีคุณภาพดีแล้ว ในระหว่างดำเนินการก็จะมีกลิ่นอันไม่พึงปรารถนาเกิดขึ้นด้วย

5. การนำขยะมูลฝอยไปทำแก๊สชีวภาพ (bio-gas) ขยะมูลฝอยประเภทที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการไปทำแก๊สชีวภาพ คือ ประเภทมูลสัตว์ ซึ่งได้แก่ มูลหมู วัว ควาย เป็ด ไก่ นอกจากนี้ขยะมูลฝอยประเภทเศษหญ้า ใบไม้ ขยะสด ก็สามารถนำไปทำได้ แต่การให้แก๊สยังไม่ดีเท่ากับประเภทมูลสัตว์ หลักการของการทำแก๊สชีวภาพ ก็คือการนำมูลสัตว์ซึ่งมีสารอินทรีย์อยู่มากไปหมักไว้ในสภาวะที่ไม่มีอากาศ และในมูลสัตว์จะมีแบคทีเรียอยู่ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “มีเทนฟอร์มมิงแบคทีเรีย” (methane forming bacteria) ซึ่งเป็นแบคทีเรียที่ย่อยสลายสารอินทรีย์ในสภาวะที่ไม่มีออกซิเจนให้แก๊สมีเทนซึ่งเป็นแก๊สที่จุดไฟติด สามารถนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มแต่ละครบครัวได้ตลอดปี นอกจากนี้ 5 วิธีสำคัญดังกล่าวแล้ว ยังมีวิธีการกำจัดอื่น ๆ อีก เช่น การนำขยะมูลฝอยไปเลี้ยงสุกร โดยการนำเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภคตามร้านอาหาร ภัตตาคาร โรงอาหารนำไปต้มให้เดือด นาน 30 นาที แล้วจึงนำไปเลี้ยงสุกรได้

หลักการพิจารณาวิธีการกำจัดขยะมูลฝอย

ในการพิจารณาถึงวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยว่าควรจะใช้วิธีการกำจัดวิธีใดนั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ลักษณะและปริมาณของขยะมูลฝอย วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยแต่ละวิธีอาจจะใช้ได้กับลักษณะของขยะมูลฝอยอย่างหนึ่ง แต่อาจจะใช้ไม่เหมาะสมกับลักษณะของขยะมูลฝอยประเภทอื่นก็ได้ เช่น ขยะมูลฝอยประเภทที่เผาได้ก็เหมาะสมกับวิธีการกำจัดโดยใช้การเผา เป็นต้น และลักษณะของขยะมูลฝอยประเภทอาจจะเหมาะสมกับวิธีการกำจัดหลายวิธีก็ได้ นอกจากนี้พิจารณาถึงลักษณะของขยะมูลฝอยให้เหมาะสมกับวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปริมาณขยะมูลฝอยด้วย ซึ่งถ้าปริมาณต่อวันเป็นปริมาณสูงมาก ก็อาจจะต้องพิจารณาถึงวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยวิธีอื่น ๆ ประกอบการกำจัดเพื่อช่วยให้พอเพียงกับปริมาณขยะมูลฝอยที่มีมากขึ้น

2. สถานที่ (location area) การเลือกวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยควรจะเลือกให้เหมาะสมกับสถานที่ที่มีอยู่ด้วย เช่น ถ้ามีสถานที่ที่จะทำการกำจัดขยะมูลฝอยแต่อยู่ในที่ชุมชนจะใช้วิธีเผา ก็ควรต้องคำนึงถึงควันไฟและเขม่าที่อาจจะทำการรบกวนแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง หรือสถานที่ที่เป็นที่ลุ่มมาก ๆ และใกล้แหล่งน้ำจะใช้วิธีถมที่ลุ่มในการกำจัดขยะมูลฝอยก็อาจจะทำให้เกิดมลพิษทางน้ำได้ หรือจะหาสถานที่ใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับวิธีการกำจัดก็ต้องพิจารณาถึงคุณลักษณะของวิธีการกำจัดด้วย เช่น ถ้าใช้วิธีการฝังอย่างถูกหลักสุขาภิบาล ก็ย่อมต้องใช้พื้นที่กว้างกว่าวิธีการเผาด้วยเตาเผาขยะ เป็นต้น

3. ค่าใช้จ่ายในการลงทุน (initial cost) วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยบางวิธีต้องลงทุนครั้งแรกสูง เช่น วิธีฝังแบบถูกหลักสุขาภิบาล จะต้องใช้อุปกรณ์เครื่องจักรกลที่มีราคาสูง คือ รถแทรคเตอร์ รถบด รถเกรด และเนื้อที่ในการกำจัดกว้าง ซึ่งถ้าราคาที่ดินสูงแล้วก็จะทำให้ ค่าลงทุนสูง ค่าใช้จ่ายในการลงทุนจึงต้องนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับวิธีการกำจัดอื่น ๆ ด้วย

4. ค่าใช้จ่ายในกระบวนการกำจัด (operation cost) ในกระบวนการกำจัดต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละวิธีของการกำจัดก็เสียค่าใช้จ่ายต่างกัน เช่น วิธีการเผาด้วยเตาเผา อาจจะต้องเสียค่าเชื้อเพลิงในการเผาหรือวิธีการฝังขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาลต้องใช้เครื่องจักรกลหลายชนิด ก็ต้องใช้ใช้น้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งถ้ามีราคาแพงแล้วก็จะทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูงด้วย

5. การนำผลผลิตจากการกำจัดขยะมูลฝอยไปใช้ประโยชน์ในวิธีการกำจัดขยะมูลฝอย อาจจะได้ผลผลิตในรูปต่าง ๆ กัน ถ้าสามารถพิจารณานำไปใช้ประโยชน์ได้ ก็จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้ เช่น การเผาด้วยเตาเผาขยะถ้าสามารถนำเอาพลังงานความร้อนที่ได้จากการเผาไหม้ไปใช้ประโยชน์ เป็นต้นว่านำไปต้มน้ำและนำพลังงานไอน้ำไปปั่นเครื่องกำเนิดไฟฟ้าก็ได้ ประโยชน์มากขึ้น หรือวิธีการฝังขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาลพื้นที่ที่ได้ก็นำไปสร้างสนามกีฬาสนามเด็กเล่น หรือทำสวนสาธารณะประชาชนก็ได้รับประโยชน์จากการทำลายขยะมูลฝอยด้วย หรือการหมักทำปุ๋ยก็เป็นการช่วยประหยัดการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งมีผลเสียต่อดินมากกว่าการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากขยะมูลฝอยมาก

6. ผลกระทบของการกำจัดขยะต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ผลกระทบของการกำจัดขยะมูลฝอยอาจทำให้เกิดมลพิษทางดิน น้ำ หรืออากาศได้ เช่น การเผาขยะทำให้เกิดควันและกลิ่น ซึ่งถ้าขยะประเภทที่ไม่สมควรเผา เป็นต้นว่า ยาง พลาสติก แล้วจะทำให้เกิดมลพิษทางอากาศเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นหรือถ้าเผากลางแจ้ง เช่น เผาหญ้าแห้ง ตามริมถนนหลวงก็ทำให้ควันปกคลุมบริเวณกว้างทัศนวิสัยผู้ขับขี่รถยนต์ก่อให้เกิดอุบัติเหตุทำให้เสียชีวิตและทรัพย์สินอยู่เสมอ

7.การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยบางวิธีเป็น การทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติ หรือวัตถุอันตรายในทางอ้อม เพราะสิ่งที่เหลือใช้ซึ่งเราเรียกว่า ขยะมูลฝอยนั้น อาจจะนำกลับมาใช้ประโยชน์ในรูปต่าง ๆ กันได้อีก เป็นการสงวนทรัพยากรธรรมชาติอีกทางหนึ่ง ด้วย ซึ่งถ้าเราไม่คำนึงถึงหลักการนี้แล้วนำไปกำจัดโดยวิธีต่าง ๆ ก็จะเป็นการทำลายวัตถุอันตราย โดยตรงนั่นเอง

ระบบการจัดการขยะ

ในอดีตซึ่งประชากรอยู่กันอย่างไม่หนาแน่น ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยไม่ใช่ปัญหาใหญ่ของ ชุมชน การจัดการขยะมูลฝอยสามารถใช้วิธีการที่ง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อนแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อ ขนาดของชุมชนใหญ่ขึ้น ปริมาณประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้มีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นจำนวนมาก การ จัดการขยะมูลฝอยจำต้องมีวิธีการจัดการที่ยุ่งยากซับซ้อน อาศัยเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วยอีก มาก พัชรี หอวิจิตร (2529, หน้า 9 - 23) ได้กล่าวถึงการจัดการขยะมูลฝอยไว้ดังนี้ การจัดการขยะ มูลฝอย หมายถึง หลักการในการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการควบคุม การทิ้งการเก็บชั่วคราว การ รวบรวม การขนถ่ายและการขนส่ง การแปรรูปและการกำจัดขยะมูลฝอยโดยจะ คำนึงถึง ผลประโยชน์สูงสุดในทางสุขอนามัย เศรษฐศาสตร์วิศวกรรม ความสวยงามการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และที่สำคัญที่สุด คือ การยอมรับของสังคมในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมี ประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยวิชาการในหลาย ๆ ด้านประกอบกัน ได้แก่ การบริหารการเงิน กฎหมาย การวางแผน และวิศวกรรม โดยวิธีการจัดการที่ได้จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ใน ทุกแง่ทุกมุมเช่น การเมือง การจัดผังเมือง เศรษฐศาสตร์ สาธารณสุข สังคม วิศวกรรม ฯลฯ กิจกรรมทั้งหลายในการจัดการขยะมูลฝอย อันเริ่มตั้งแต่การทิ้งขยะมูลฝอยจนกระทั่งถึงการกำจัด ขยะมูลฝอยขั้นสุดท้ายอาจแบ่งได้เป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) การทิ้งขยะมูลฝอย 2) การจัดการ ณ แหล่งกำเนิด 3) การรวบรวมขน 4) การขนถ่ายและการขนส่ง 5) การแปรรูปและการนำกลับมาใช้ ใหม่ 6) การกำจัดขั้นสุดท้าย ในการจัดการขยะมูลฝอยสำหรับชุมชนใดชุมชนหนึ่งจะต้องเลือก เฉพาะส่วนที่เหมาะสมจาก 6 ส่วนดังกล่าวมาประกอบเข้าด้วยกัน โดยส่วนใหญ่แล้วระบบการ จัดการขยะมูลฝอยสำหรับชุมชนทั่ว ๆ ไป มักประกอบด้วย 4 ส่วน คือ การทิ้งขยะมูลฝอย การ จัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด การรวบรวมขน และการกำจัดขั้นสุดท้าย

การทิ้งขยะมูลฝอย เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ทิ้งเห็นว่าวัสดุชิ้นใด ๆ นั้นไม่สามารถ นำมาใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไปแล้ว จึงทิ้งไว้ หรือเก็บรวบรวมไว้เพื่อกำจัดต่อไป ตัวอย่างเช่น เปลือก ไข่ในขณะที่ยังเป็นฟองไข่ เปลือกไข่นั้นยังคงเป็นประโยชน์อยู่ แต่เมื่อต่อยไข่เพื่อกินแล้วเปลือกไข่ที่

เหลือนั้น หากผู้กินไข่เก็บไว้เพื่อประโยชน์ต่อไป เช่น ไข่ทำสิ่งประดิษฐ์ก็ยังไม่เกิดกิจกรรมนี้ขึ้น แต่หากทิ้งเปลือกไข่ไปโดยไม่คิดจะใช้เปลือกไข่เพื่อการใด ๆ ต่อไปจะเกิดกิจกรรมนี้ขึ้น ดังนั้น การทิ้งขยะมูลฝอยเป็นกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นหรือไม่การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดจะมุ่งความสนใจไปที่ขยะมูลฝอยที่มาจากชุมชนมากกว่าขยะมูลฝอยจากแหล่งอื่น ทั้งนี้ เพราะขยะมูลฝอยส่วนนี้ประกอบด้วยขยะมากมายหลายชนิดปะปนกันอยู่และเกิดขึ้นในแหล่งที่ผู้คนอาศัยอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตที่ผู้คนอยู่กันอย่างแออัด ไม่มีพื้นที่เพียงพอที่จะเก็บขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นได้และถึงจะมีพื้นที่เพียงพอจะเก็บก็จะต้องมีการขนย้าย หรือกำจัดไปในเวลาอันควร (ไม่เกิน 7 วัน) มิฉะนั้นจะเกิดการเน่าเหม็นเป็นภาพที่ไม่น่าดู และอาจมีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชากรในชุมชนนั้นได้

การรวบรวมขนขยะมูลฝอย หมายถึง กิจกรรมตั้งแต่การขนถ่ายขยะมูลฝอยจากถังขยะซึ่งอาจเป็นถังขยะจากแต่ละบ้าน หรือถังขยะรวมเข้าสู่รถขยะ ไปจนถึงการขนขยะมูลฝอยนั้นไปถ่ายไว้ที่จุดหมายปลายทาง ซึ่งอาจจะเป็นสถานีขนถ่ายหรือโรงแปลงรูปขยะมูลฝอยหรือสถานีกำจัดขยะมูลฝอยในขั้นสุดท้าย สำหรับในเมืองเล็ก ๆ มักจะมีที่เทขยะกองรวมไว้แถวชานเมืองปัญหาการขนลากขยะไปยังจุดหมายปลายทางจึงไม่ใช่ปัญหาที่ยุ่งยากเหมือนในกรณีของเมืองใหญ่ ซึ่งมีประชากรอยู่มาก และสถานีกำจัดขยะมูลฝอยต้องตั้งอยู่ห่างไกลชุมชนมาก ๆ การจัดระบบที่เหมาะสมสำหรับกรณีเมืองใหญ่ จึงยุ่งยากซับซ้อนมาก เช่น การเลือกชนิดของรถขยะ การจัดเส้นทางเดินรถ การพิจารณาความเหมาะสม ในการจัดตั้งสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอย ในระบบการจัดการขยะมูลฝอย องค์ประกอบส่วนนี้เป็นส่วนที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากที่สุด อาจได้ถึงร้อยละ 80.00 ของทั้งหมด สำหรับวิธีการอาจทำได้ในหลายรูปแบบ คือ เทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการเองทั้งหมด หรือให้บริษัทเอกชน ประมูลแข่งขันเพื่อดำเนินการรวบรวมขนขยะมูลฝอยหรืออาจดำเนินการในลักษณะร่วม คือ เทศบาลดำเนินการเองบางส่วนและจ้างเหมาเอกชนในบางส่วน สำหรับประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้วิธีการในรูปแบบแรกยกเว้นกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้เริ่มพิจารณาจ้างเหมาเอกชนในบางส่วนตั้งแต่ปี 2528 การขนถ่ายและการขนส่งสำหรับในส่วนนี้ ประกอบด้วยการดำเนินงาน 2 ขั้นตอนได้แก่ 1) การขนถ่ายขยะมูลฝอยออกจากรถขยะขนาดเล็กเข้าสู่พาหนะขนส่งขนาดใหญ่ และ 2) การขนส่งขยะมูลฝอยโดยพาหนะขนส่งไปยังสถานีกำจัดขยะมูลฝอย โดยปกติพาหนะขนส่งขนาดใหญ่ มักจะใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ ระบบการจัดการขยะมูลฝอยสำหรับบางชุมชน ไม่จำเป็น ต้องประกอบด้วยการขนถ่ายและการขนส่ง แต่สำหรับชุมชนขนาดใหญ่ ๆ ที่มีประชากรอยู่กันแออัดและสถานีกำจัดขยะมูลฝอย จำเป็นต้องอยู่ไกลจากชุมชนมากแล้ว การขนถ่ายและการขนส่ง เป็นส่วนประกอบที่ควรให้การพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง เพราะรถ

ขยะขนาดเล็กเหมาะที่จะวิ่งรวบรวมขนขยะตามถนน ซอกซอย ในเมือง แต่ถ้าต้องวิ่งขนไปในระยะทางไกลด้วยจะไม่คุ้มค่าเพราะค่าใช้จ่ายสูง ในทางตรงกันข้ามถ้าใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ ซึ่งเหมาะที่จะวิ่งทางไกลทำหน้าที่รวบรวมขยะมูลฝอยตามถนนในเมืองด้วยแล้วจะไม่สะดวกเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดการจัดตั้งสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอยจึงเป็นการแก้ปัญหาที่ควรให้การพิจารณาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของเศรษฐกิจ การแปรรูปและการคืนรูป องค์ประกอบของระบบการจัดการขยะมูลฝอยส่วนนี้รวมถึงตั้งแต่เทคนิคการใช้เครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของส่วนประกอบอื่น ๆ และเพื่อแยกวัสดุที่ยังใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ใหม่ หรือแปรรูปขยะให้ได้สิ่งที่เป็นประโยชน์ เช่น ปุ๋ย หรือพลังงานความร้อน การแยกวัสดุที่ยังมีประโยชน์ออกจากกองขยะมูลฝอยมักกระทำที่สถานีขนถ่ายหรือโรงแปรรูปขยะ วิธีการที่นิยมใช้ได้แก่ การย่อยขนาดของขยะมูลฝอยให้เล็กก่อน แล้วแยกส่วนหนักและส่วนเบาออกจากรันด้วยการพ่นอากาศ จากนั้นนำส่วนหลังของขยะมูลฝอยที่ได้มาแยก เหล็ก อลูมิเนียม และแก้วออกจากส่วนอื่น เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบของขบวนการผลิตใหม่ต่อไป

นอกจากวิธีการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีวิธีการอื่น ๆ อีก และในขณะนี้ยังคงมีการวิจัยขบวนการใหม่ ๆ ขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตามในการเลือกใช้วิธีการใดนั้น นอกจากจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในแง่เทคนิคแล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือความคุ้มค่าในแง่เศรษฐกิจ หากพิจารณาแล้วพบว่าไม่คุ้ม ควรจะข้ามส่วนประกอบนี้ไปสู่การกำจัดขั้นสุดท้ายเลย การกำจัดขั้นสุดท้าย องค์ประกอบส่วนสุดท้ายของระบบการกำจัดขยะมูลฝอย คือ การกำจัดในขั้นสุดท้าย วิธีการในส่วนนี้ใช้กำจัดได้ทั้งขยะมูลฝอยที่รวบรวมขนโดยตรงจากตาม บ้าน ตามถนน กากตะกอนจากโรงงานกำจัดน้ำเสีย กากซีเมนต์ จากการเผาขยะมูลฝอย และเศษเหลือจากขบวนการทั้งหลายในการแปรรูปขยะมูลฝอย แต่เดิมนั้นนิยมใช้วิธีการเทกองกลางแจ้งเป็นวิธีกำจัดขั้นสุดท้าย แต่เนื่องจากวิธีการดังกล่าวทำให้เกิดภาพที่ไม่น่าดู กลิ่นเน่าเหม็นและเป็นบ่อเกิดแห่งพาหะนำโรคต่าง ๆ ด้วย ดังนั้นในบางประเทศจึงมีกฎหมายห้ามใช้วิธีการเทกองกลางแจ้ง และให้ใช้วิธีฝังกลบแทน

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย

1. ลดการก่อเกิดขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด (reduce) เช่น การใช้ถุงพลาสติกมาใช้ใบตองหรือกระดาษ ปิ่นโต หรือภาชนะจากบ้านไปซื้ออาหารจากตลาดแทนการใช้ถุงพลาสติก เป็นต้น
2. การนำผลิตภัณฑ์มาใช้ซ้ำ (reuse) เช่น ใช้กระดาษทั้ง 2 หน้า นำกระป๋องหรือถังพลาสติกไปใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรม การนำกระดาษไปพับถุง เป็นต้น

3. การนำกลับมาผลิตใหม่ (recycle) เช่น นำกระป๋องอลูมิเนียมหรือขวดแก้วไปหลอมเป็นกระป๋องหรือขวดใบใหม่ การนำไปไม้, หญ้า, เศษอาหาร ไปย่อยสลายเพื่อทำปุ๋ยธรรมชาติ

4. การฟื้นฟูประโยชน์จากขยะ (recovery) เช่น นำเศษอาหารหมักในถังและนำจุลินทรีย์อีเอ็ม ปรับสภาพเศษอาหารให้เป็นปุ๋ยหมักการนำก๊าซจากขยะมูลฝอยไปใช้ผลิตเชื้อเพลิง

5. การกำจัดขยะมูลฝอย (residue) เช่น การฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล

การดำเนินโครงการธนาคารขยะนั้น เป็นการสื่อสารรณรงค์เรื่องของสิ่งแวดล้อมที่เป็นการรณรงค์ประเภทแก้ไขปัญหาคือ ซึ่งไม่สามารถสนองต่อผลประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมายคาดหวังในระยะเวลาอันสั้น หรือเห็นผลของการรณรงค์อย่างชัดเจน ดังนั้น การรณรงค์จึงต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ คือ กลยุทธ์ในการสื่อสารรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยให้กับนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ นอกจากกลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์แล้วการศึกษาเรื่องพฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารก็เป็นเรื่องที่สำคัญที่จะทำให้เราสามารถทราบถึงนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการนั้น มีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการคัดแยกขยะและโครงการธนาคารขยะอย่างไร และพฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารนั้น ๆ มีความสัมพันธ์อย่างไรกับจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยในโครงการธนาคารขยะ

ดังนั้น การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีทั้งหมดข้างต้นนี้ จะเป็นทั้งกรอบในการดำเนินการวิจัย และทำให้ผู้วิจัยทราบถึงกลยุทธ์การสื่อสารที่โครงการรณรงค์ใช้ในการสร้างการมีส่วนร่วมของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ ตลอดจนเป็นกรอบในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะต่อไป

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์และประสิทธิผลโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์และแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์
2. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประสิทธิผลของโครงการ จากพฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วม

1. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ กลยุทธ์การสื่อสารณรงค

สมบุญธรรม ศรีวัฒนตระกูล (2540) ได้ศึกษากลยุทธ์การสื่อสาร และประสิทธิผลของโครงการประชาร่วมใจประหยัดไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่า

1) ในส่วนของกลยุทธ์ของการดำเนินโครงการ พบว่า กลยุทธ์การใช้สื่อ คือ สื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ เป็นสื่อหลัก หนังสือพิมพ์ วิทยุ นิตยสาร เป็นสื่อรอง นอกจากนี้ยังมีสื่อสนับสนุนอื่น เช่น เอกสาร แผ่นพับ โบสเตอร์ อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงตลาด โดยใช้การชักจูงในการเปลี่ยนแปลงอุปกรณ์ไฟฟ้าให้เป็นอุปกรณ์ประหยัดไฟทั้งหมด

2) ในส่วนของประสิทธิผลของโครงการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการในระดับสูงจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร และสื่อบุคคลตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศรายได้ แตกต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการจากโทรทัศน์แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการจากวิทยุแตกต่างกัน แต่ไม่พบความแตกต่างของพฤติกรรมการเปิดรับสารในกลุ่มตัวอย่างที่มี อาชีพ และการศึกษาที่แตกต่างกัน

พิมพ์ใจ ปัทมสันติวงศ์ (2542) ได้ศึกษากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลของโครงการรณรงค์แยกประเภทขยะ ของสำนักงานรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร พบว่า กลยุทธ์หลักคือ การใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางในการเผยแพร่สโปตโครงการรณรงค์ และสำหรับผลการศึกษาในส่วนประสิทธิผลโครงการรณรงค์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารโครงการรณรงค์อยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ มีความตระหนักต่อการแยกประเภทขยะในระดับสูง แต่มีพฤติกรรมในการแยกประเภทขยะในระดับต่ำ

อรสิรา ธนุผลง (2544) ได้ศึกษารูปแบบการสื่อสารในการบริหารจัดการธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง ซอย ลาดพร้าว 132 พบว่า รูปแบบการสื่อสารในการบริหารจัดการธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง ซอย ลาดพร้าว 132 ประกอบไปด้วย การสื่อสารทางเดียวแบบเป็นทางการ การสื่อสารทางเดียวแบบไม่เป็นทางการ การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ และการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ บทบาทของผู้นำชุมชนวัดกลางที่มีต่อการจัดการธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง แบ่งเป็นบทบาทในระยะก่อตั้งธนาคาร 4 ลักษณะ คือ เป็นผู้รับนวัตกรรมใหม่เข้ามาในชุมชน เป็นผู้กำหนดแผนการดำเนินงานจัดตั้งธนาคารขยะชุมชน เป็นผู้กำหนดนโยบายและกฎระเบียบของธนาคารขยะชุมชน และเป็นผู้เผยแพร่ร่นวัตกรรมใหม่ให้กับสมาชิกในชุมชน

กุลณี แนวพนิช (2547) ได้ศึกษากระบวนการสื่อสารในการจัดการโครงการสะพานบุญของวัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี พบว่า กระบวนการสื่อสารในการจัดการโครงการ มีเป้าหมายการสื่อสาร 6 เป้าหมายหลัก คือ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อเชิญชวนให้บริจาคสิ่งของ เพื่อเชิญชวนให้มาซื้อสินค้า เพื่อเชิญชวนให้ผู้ด้วยโอกาสเข้ามารับความช่วยเหลือ เพื่อขอรับผู้ทีนำสิ่งของมาบริจาค เพื่อควบคุมการดำเนินงานของสมาชิก

สุวิริ ยลอารีย์ (2548) ได้ศึกษากระบวนการและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการรณรงค์การใช้แก๊สโซฮอลล์ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กระบวนการสื่อสารรณรงค์ประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย กลยุทธ์การสื่อสาร ช่วงเวลาดำเนินการ การประเมินผล และผู้รับผิดชอบทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์พบว่า หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีการใช้สื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ ป้ายโฆษณา โปสเตอร์ แผ่นพับ สติกเกอร์ กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงสื่ออินเทอร์เน็ต

สิริพรรณ ศรีบุญดิล (2549) ได้ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์โครงการร่วมมือเพื่อลดอันตรายจากควันบุหรี่มือสอง พบว่า เป็นโครงการรณรงค์โดยใช้ลักษณะของภาคีเครือข่ายเป็นตัวช่วยขับเคลื่อนการรณรงค์ โดยกลยุทธ์การสื่อสารการรณรงค์ในโครงการแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ กลยุทธ์ระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย กลยุทธ์สาร การกำหนดวาระของสาร การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน กลยุทธ์การใช้สื่อมวลชน และกลยุทธ์ระดับท้องถิ่นประกอบด้วย กลยุทธ์การรณรงค์แบบบูรณาการ และกลยุทธ์การใช้สื่อเฉพาะกิจ

สรพรเพชญ ภูมรินทร์ (2550) ได้ศึกษากลยุทธ์และกระบวนการรณรงค์โครงการอย. น้อยของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

1)โครงการอย.น้อยใช้กลยุทธ์การประสานความร่วมมือระหว่างภาควิชาการและภาคประชาชน เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาทางด้านสุขภาพ นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดการตลาดเพื่อสังคมเป็นกรอบในการวางแผนและออกแบบการดำเนินงาน โดยพบการใช้กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการวางแผนผลิตภัณฑ์และการจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการขาย และด้านการหาพันธมิตร อีกทั้งยังมีการใช้สื่อแบบผสมผสานโดยการบูรณาการสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจในการดำเนินการร่วมกัน

2) กระบวนการรณรงค์ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ (1) การเตรียมความพร้อมของโครงสร้างการดำเนินงาน (2) การวางแผนการปฏิบัติงาน (3) การดำเนินการปฏิบัติและปรับเปลี่ยนตามแผนปฏิบัติงาน (4) การตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติงาน (5) การปรับปรุงและพัฒนาแผนการปฏิบัติงาน

3) การมีส่วนร่วมของนักเรียนแกนนำ พบว่า นักเรียนแกนนำมีส่วนร่วมในการดำเนินการรณรงค์ทุกขั้นตอน

4) ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม สามารถแบ่งได้ดังนี้ (1) ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การสนับสนุนของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การมีวิสัยทัศน์และความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ความมุ่งมั่นและอุทิศตนของครูแกนนำ ความรู้ความสามารถของนักเรียนแกนนำ การมีส่วนร่วมและความร่วมมือของบุคลากร การดำเนินกิจกรรมและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน (2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ปกครองที่มีทัศนคติต่อเรื่องของการบริโภคไม่เหมาะสม สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเป็นอุปสรรคต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำเนินกิจกรรมกระทบต่อการเรียนการสอน ความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน งบประมาณและการสนับสนุน สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนเอื้อต่อพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม และความไม่สอดคล้องในการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงาน

2.ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประสิทธิผลของโครงการ จากพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วม

ลดาวัลย์ พอใจ (2536) ได้ศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักและการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จารุณี นุชนิพัทธ์ (2538) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความตระหนัก ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมเรื่องสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อวิทยุ และสื่อบุคคลคือเพื่อนฝูง/เพื่อนร่วมงานมีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม

พฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อวิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม และทัศนคติต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

ไพลิน ศศิณกรแก้ว (2537) ได้ศึกษากรเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานครมีระดับกรเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อม จากสื่อมวลชนและโทรทัศน์ในระดับปานกลาง มีความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน และระดับกรเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนของประชาชนมีความแตกต่างกัน ตามระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

พิมลพรรณ สุทธิวงศ์ (2537) ได้ศึกษากรรับข่าวสารจากสื่อมวลชน กับการรับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชน จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่รับทราบข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนในระดับปานกลาง รับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชนในระดับสูง มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดสูง และพฤติกรรมกรรับทราบข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมกรรับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชน จิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัด

สมบุญรณ์ ศรีวัฒนะตระกูล (2540) ได้ศึกษากลยุทธ์กรสื่อสาร และประสิทธิผลของโครงการประชาร่วมใจประหยัดไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่า

1) ในส่วนของกลยุทธ์ของการดำเนินโครงการ พบว่า กลยุทธ์กรใช้สื่อ คือ สื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ เป็นสื่อหลัก หนังสือพิมพ์ วิทยุ นิตยสาร เป็นสื่อรอง นอกจากนั้นยังมีสื่อสนับสนุนอื่น เช่น เอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ อีกทั้งกลยุทธ์ในการเปลี่ยนแปลงตลาด โดยใช้การชักจูงในการเปลี่ยนแปลงอุปกรณ์ไฟฟ้าให้เป็นอุปกรณ์ประหยัดไฟทั้งหมด

2) ในส่วนของประสิทธิผลของโครงการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการในระดับสูงจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร และสื่อบุคคลตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศรายได้ แตกต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการจากโทรทัศน์แตกต่างกัน ส่วนกลุ่ม

ตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการจากวิทยุแตกต่างกัน แต่ไม่พบความแตกต่างของพฤติกรรมการเปิดรับสารในกลุ่มตัวอย่างที่มี อาชีพ และการศึกษาที่แตกต่างกัน

พิมพ์ใจ บัณฑิตวิวงศ์ (2542) ได้ศึกษากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลของโครงการรณรงค์แยกประเภทขยะ ของสำนักงานรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร พบว่า กลยุทธ์หลักคือ การใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางในการเผยแพร่สโปดโครงการรณรงค์ และสำหรับผลการศึกษาในส่วนขอประสิทธิผลโครงการรณรงค์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารโครงการรณรงค์อยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ มีความตระหนักต่อการแยกประเภทขยะในระดับสูง แต่มีพฤติกรรมในการแยกประเภทขยะในระดับต่ำ

วรนาฏ ลือวรรณ (2543) ได้ศึกษาประสิทธิผลโครงการห้องเรียนสีเขียว พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการกับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการมี ความรู้ ทักษะคติ เกี่ยวกับพลังงานไฟฟ้าและประหยัดไฟฟ้าแตกต่างกัน แต่มีพฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าไม่แตกต่างกัน การเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และทัศนคติการประหยัดไฟฟ้ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าของนักเรียน และตัวแปรที่สามารถอธิบายพฤติกรรมการประหยัดไฟฟ้าของนักเรียน ได้แก่ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และทัศนคติต่อการประหยัดไฟฟ้า

ศิริพร อ้วนคำ (2544) ได้ศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมดีเด่นเฉลิมพระเกียรติ พบว่า นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมดีเด่นเฉลิมพระเกียรติที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีการเปิดรับเรื่องข่าวสารสิ่งแวดล้อมต่างกัน และการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมดีเด่นเฉลิมพระเกียรติ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมของนักเรียน แต่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

ลัดดาพร หวังชิงชัย (2546) ได้ศึกษากลยุทธ์การใช้สื่อประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลโครงการเก็บค่าไฟใส่กระเป่า พบว่า กลยุทธ์หลักคือ การใช้สื่อผสมผสาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ และการมีส่วนร่วมในการประหยัดพลังงาน สำหรับผลการศึกษาในส่วนขอประสิทธิผลพบว่า

1. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรู้ ส่วนสื่อเฉพาะกิจไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้
2. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการประหยัดพลังงาน
3. ความรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการประหยัดพลังงานไฟฟ้า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาถึงการใช้กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ โดยผู้วิจัยได้ใช้การพรรณนา (Descriptive) ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วยการวิเคราะห์ทางเอกสาร โดยอาศัยข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และข้อมูลปฐมภูมิจากสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการโดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนกลยุทธ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งหัวข้อระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
3. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล
4. ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย
5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล
6. แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในส่วนนี้มีแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

- 1.1 คณะครู อาจารย์ และคณะทำงานของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ และโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทิวาตจวนอุปถัมภ์”

2. แหล่งข้อมูลประเภทสื่อและเอกสารต่าง ๆ

- 2.1 โครงการและรายละเอียดต่าง ๆ ในการเตรียมงานประชาสัมพันธ์ภายในโรงเรียน ของคณะครู อาจารย์ และคณะทำงานของ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ และโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทิวาตจวนอุปถัมภ์”

- 2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารประกอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการรณรงค์ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการรณรงค์ที่สามารถเก็บรวบรวมได้
- 2.3 สื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการรณรงค์ เช่น วารสาร วิทยุชุมชน การดำเนินกิจกรรมโครงการ และสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกหรือ In-depth Interview เพื่อการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ คณะครู อาจารย์ และคณะทำงานของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ และ โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่ลูกหวาดจวนอุปลั่มภ์” โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นการวางแนวทางในการสัมภาษณ์ และกำหนดประเด็นข้อมูลที่ต้องการ พร้อมบันทึกเทปการสัมภาษณ์และจดบันทึกรายละเอียดบางส่วนจากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตัวเอง พร้อมทั้งจดบันทึกรายละเอียดบางส่วนขณะสัมภาษณ์ โดยทำการสัมภาษณ์ผู้จัดทำโครงการจำนวน 18 คน แบ่งเป็นรายละเอียดดังต่อไปนี้

โรงเรียนบ้านขุนประเทศ

- นางสาวอัญชลี ศรีตะลาลัย	ผู้อำนวยการ
- นางชฎาภรณ์ วิสมิตะนันท์	ครูที่ปรึกษาโครงการ
- เด็กหญิงนิโลบล พรหมมาวัลย์	ผู้จัดการโครงการ
- เด็กหญิงมานิสา ทองสันต์	รองผู้จัดการโครงการ
- เด็กหญิงวรรรัตน์ งามแก่นเจริญศรี	เลขานุการ
- เด็กหญิงศิรินันท์ เจือเหลือง	ประชาสัมพันธ์
- เด็กหญิงวนิดา แสงไว	ฝ่ายตรวจรับขยะ
- เด็กหญิงพัชรา นาคนากริช	ฝ่ายชั่งน้ำหนัก
- เด็กหญิงจรรยา วรรณ	ฝ่ายบัญชี

โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทนต์จนวนุปลัภูมิ”

- นายไพโรจน์ สุวรรณภักดี	ผู้อำนวยการ
- นางสาววรรณภา ทองสีไพล	ครูที่ปรึกษาโครงการ
- นายไกรวิทย์ พระสว่าง	ประธานโครงการ
- นางสาวณัฐนันท์ วัชรประวิทย์	รองประธาน
- นางสาวยุวดี คำศรีเมือง	กรรมการ
- นายพัฒนชัย ตั้งเทียนชัยเจริญ	กรรมการ
- นางสาวกุลรัตน์ อัครล้ำเลิศวงศ์	ประชาสัมพันธ์
- นางสาวกมลรัตน์ ทรัพย์มงคล	เลขานุการ
- นางสาวสิรินพร ปัญจสกุลวงศ์	ฝ่ายบัญชี

2. แหล่งข้อมูลประเภทสื่อและเอกสารต่าง ๆ

ข้อมูลเอกสาร คือ ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารขยะ ซึ่งจะเป็นข้อมูลในระดับทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยจะแยกสรุปเป็นหัวข้อ เพื่อนำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยประเด็นที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลจากจากเอกสาร ได้แก่

2.1.1 แผนการรณรงค์ ประกอบด้วย

- เป้าหมาย
- วัตถุประสงค์
- ขั้นตอนการดำเนินงาน
- กลุ่มเป้าหมาย
- สื่อที่ใช้ในการรณรงค์
- ระยะเวลา
- งบประมาณ

2.1.2 สื่อและสารที่ใช้ในการดำเนินโครงการ

- สื่อบุคคล
- สื่อมวลชน
- สื่อเฉพาะกิจ เช่น สื่อกิจกรรม และสื่อผสมรูปแบบต่าง ๆ

เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยต้องการให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ช่วยในการวิจัยอันประกอบด้วย

1. ตัวผู้วิจัย ซึ่งจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
2. เครื่องบันทึกเสียง
3. ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ (กรณีกลุ่มเป้าหมายอนุญาตให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์)

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นและปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์โดยเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open question) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเล่าเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างละเอียด และเกิดการยืดหยุ่นในการการสัมภาษณ์ ซึ่งมีประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ที่มาของโครงการธนาคารขยะ
2. รายละเอียดของแผนการรณรงค์
  - กลุ่มเป้าหมาย
  - วัตถุประสงค์
  - สื่อที่ใช้ เนื้อหาหลัก รูปแบบและการนำเสนอ
  - ขั้นตอนในการรณรงค์
  - ระยะเวลาในการเผยแพร่
  - งบประมาณ และแหล่งที่มาของงบประมาณ
  - ผู้รับผิดชอบโครงการ
3. กลยุทธ์ที่ใช้ในการรณรงค์ของโครงการ
  - กลยุทธ์ในการใช้สื่อเพื่อการรณรงค์
  - กลยุทธ์ในการนำเสนอสาร
  - เป้าหมายที่ต้องการจะได้รับ
4. ปัญหาและอุปสรรคในโครงการ
  - ปัญหาและอุปสรรคภายนอกโครงการ
  - ปัญหาและอุปสรรคภายในโครงการ

ขั้นตอนที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการดำเนินงานของผู้วิจัยนั้นได้แบ่งการดำเนินงานไว้เป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเครื่องมือต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย
  - แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบอิงโครงสร้างปานกลาง (Semi-Structural Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยตั้งคำถามโดยอิงประเด็นคำถามเฉพาะเพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับสามารถตอบโจทย์การวิจัย และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเสรี
  - เครื่องบันทึกเสียง
  - กล้องถ่ายรูป
  - อุปกรณ์จดบันทึก
2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงนโยบายต่าง ๆ ภาพรวมในการดำเนินงาน เป้าหมายและวัตถุประสงค์ และกิจกรรมของโครงการธนาคารขยะ
3. ขั้นตอนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ประสานงานโครงการ โดยการติดต่อความอนุเคราะห์การเข้าสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ของโครงการ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคณะครู อาจารย์ คณะครู อาจารย์ และคณะทำงานของ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ และโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์”
3. ขั้นตอนการสังเกตการณ์ในกิจกรรม และสื่อต่าง ๆ ของโครงการ
5. ขั้นตอนในการเก็บบันทึกรายละเอียดข้อมูล โดยการทำการถอดเทปบันทึกเสียงต่าง ๆ หลังจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และทำการเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร
6. ขั้นตอนการสรุปและวิเคราะห์ผลโดยผู้วิจัยจะนำรายละเอียดที่ได้รับจากการเก็บข้อมูลหลังการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดสิ้นสุดลงนั้น มาสรุปและวิเคราะห์ผลอย่างละเอียด

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้เป็นความจริงและน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ทดสอบข้อมูลที่ได้รับโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลดังนี้

1. ผลการวิจัยที่ได้รับเปรียบเทียบกับอ้างอิงกับวารสารและสื่อที่ปรากฏต่อสาธารณชน

2. ผลการวิจัยที่ได้รับถูกส่งกลับไปยังผู้ตอบคำถามเพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบที่ให้ไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยส่วนที่เป็นกลยุทธ์การสื่อสารโครงการรณรงค์ ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลมาศึกษา และสรุปประเด็นสำคัญ นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ โดยการบรรยายกลยุทธ์ของกระบวนการสื่อสารรณรงค์ การเลือกใช้สื่อ เนื้อหาสารที่ใช้ในการเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ

ส่วนที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของการสื่อสารรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ ของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ และโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่ลูกหวาดจวนอุปลั้มภ” โดยการทำวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากร

การศึกษาวิจัยในส่วนนี้มุ่งที่จะศึกษาประสิทธิผลของโครงการรณรงค์จากพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการรณรงค์ จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ สำหรับประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ กลุ่มนักเรียนซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่ลูกหวาดจวนอุปลั้มภ” โรงเรียนทวีวัฒนา โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี โรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย โรงเรียนศรีนวลธรรมวิมล โรงเรียนแย้มจาดวิชชานุสรณ์ โรงเรียนวัดราชบุรุษบำรุง (งามศิริวิทยาคาร) โรงเรียนอุดมศึกษา โรงเรียนปทุมวัน โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 โรงเรียนวัดม่วงแค โรงเรียนพิชัยพัฒนา โรงเรียนเพ็ญพินอนุสรณ์ โรงเรียนวัดสมณานัมบริหาร รวมทั้งสิ้น 21,966 คน (ที่มา : กองทะเบียนของโรงเรียน)

กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ 400 คน โดยอาศัยสูตร Taro Yamane (อ้างถึงในวิเชียร เกตุสิงห์, 2534) โดยกำหนดความเชื่อมั่น 95% ความผิดพลาดไม่เกิน 5 %

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

E = ความน่าจะเป็นของความผิดพลาดที่ยอมรับให้เกิดได้

ผลการคำนวณ = 400

ดังนั้น จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา จำนวน 400 ตัวอย่าง

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้ คือ วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-Stage Sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดโรงเรียนที่ทำการศึกษาเป็นโรงเรียนคณะกรรมการประกวดโครงการประกวดธนาคารขยะรีไซเคิลปี 2 ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ และโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปลัมภ์” และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยศึกษาเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2. ใช้วิธีสุ่มแบบกำหนดจำนวนตัวอย่าง โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนจำนวนเท่า ๆ กัน คือ โรงเรียนละ 200 คน

3. ใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูล โดยขอความอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่รับผิดชอบโครงการของทั้ง 2 โรงเรียน ในการนำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลจากนักเรียนที่ตรงตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัยแจกแจงตามสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์ฯ

ตัวแปรต้น คือ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการรณรงค์ฯ

ตัวแปรตาม คือ จิตสำนึกในการคัดแยกขยะ

สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์ฯ

ตัวแปรต้น คือ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการรณรงค์ฯ

ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

สมมติฐานข้อที่ 3 จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์ฯ

ตัวแปรต้น คือ จิตสำนึกในการคัดแยกขยะ

ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างโดยการศึกษาจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้เป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-ended Questionnaire) โดยแบ่งโครงสร้างแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยทางประชากร ได้แก่ เพศ ผลการเรียน อาชีพของคุณพ่อ อาชีพของคุณแม่ การศึกษาของคุณพ่อ การศึกษาของคุณแม่ ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ และระยะเวลาในการเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการรณรงค์ฯ จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามที่วัดจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ จำนวน 13 ข้อ

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามที่วัดการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ จำนวน 12 ข้อ

เกณฑ์การวัดและให้คะแนนตัวแปร

ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์การให้คะแนน และกำหนดมาตรฐานในการวัดตัวแปรในแบบสอบถามดังต่อไปนี้

1. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารโครงการธนาคารขยะ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	=	5	คะแนน
มาก	=	4	คะแนน
ปานกลาง	=	3	คะแนน
น้อย	=	2	คะแนน
น้อยที่สุด	=	1	คะแนน

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยแล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

ระดับการเปิดรับข่าวสาร

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.50	มีการเปิดรับข่าวสารต่ำมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.51 – 2.50	มีการเปิดรับข่าวสารต่ำ
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.51 – 3.50	มีการเปิดรับข่าวสารปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.51 – 4.50	มีการเปิดรับข่าวสารสูง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.51 – 5.00	มีการเปิดรับข่าวสารสูงมาก

2. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ โดยวัดจากความรู้สึก และความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีข้อความที่กำหนดเป็นตัวชี้วัด การวัดตัวแปรใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	=	5	คะแนน
เห็นด้วย	=	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	=	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	=	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	=	1	คะแนน

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยแล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

ระดับจิตสำนึก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.50	มีจิตสำนึกในระดับต่ำมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.51 – 2.50	มีจิตสำนึกในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.51 – 3.50	มีจิตสำนึกในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.51 – 4.50	มีจิตสำนึกในระดับสูง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.51 – 5.00	มีจิตสำนึกในระดับสูงมาก

3. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ โดยวัดจากความรู้สึก และความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีข้อความที่กำหนดเป็นตัวชี้วัด การวัดตัวแปรใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เป็นประจำ	=	5	คะแนน
บ่อยครั้ง	=	4	คะแนน
บางครั้ง	=	3	คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	=	2	คะแนน
ไม่เคยเลย	=	1	คะแนน

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยแล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

การมีส่วนร่วม

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.50	มีการมีส่วนร่วมในระดับต่ำมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.51 – 2.50	มีการมีส่วนร่วมในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.51 – 3.50	มีการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.51 – 4.50	มีการมีส่วนร่วมในระดับสูง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.51 – 5.00	มีการมีส่วนร่วมในระดับสูงมาก

การตรวจสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถาม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือขึ้นตามหลักและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ และได้นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากนั้นจึงนำมาทำการทดสอบกับกลุ่มอื่นที่มีคุณสมบัติทางประชากรใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง (Pre-Test) เพื่อนำข้อบกพร่องที่พบไปแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามให้ดีขึ้น และเป็นการทดสอบความคำถามแต่ละข้อนั้นสามารถสื่อความหมายได้ในขอบเขตที่ผู้วิจัยต้องการหรือไม่ เพื่อที่จะสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์กับกลุ่มตัวอย่างจริงมากที่สุด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามเพื่อให้ได้มาตรฐาน โดยการศึกษาจากงานวิจัยที่ผ่านมา และได้ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำไปทดสอบก่อนที่จะนำไปใช้จริง เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันของเนื้อหาและความเป็นไปได้ของคำตอบที่จะได้จากกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งความยากง่ายในการใช้ภาษาเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีประสิทธิภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อต้องการทราบพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเอง จากตัวอย่างใน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” และโรงเรียนบ้านขุนประเทศ ซึ่งได้ทำจดหมาย

รับรองจากคณะนิเทศศาสตร์ เพื่อขออนุญาตเข้าไปแจกแบบสอบถามในทั้ง 2 โรงเรียน ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 1 เดือน (มกราคม 2552)

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

1. แบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

โดยวิธีการสถิติหาค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และนำเสนอข้อมูลในตาราง เพื่ออธิบายข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นดังต่อไปนี้

การเปิดรับข่าวสารโครงการธนาคารขยะ

จิตสำนึกในการคัดแยกขยะ

การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

2. การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing)

ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคู่ต่าง ๆ ตามสมมติฐานข้อที่ 1-3

การประมวลผลข้อมูล

หลังการทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช่แบบสอบถามเรียบร้อยแล้วและตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จะทำการกำหนดรหัส ลงบันทึกรหัสข้อมูล แล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร” นี้ได้แบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาจากเอกสารโครงการ และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาประสิทธิผลของโครงการ โดยการวิจัยเชิงสำรวจ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการแยกขยะ ผลการวิจัยได้นำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร

การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของโครงการธนาคารขยะในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสาร และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารโรงเรียน ครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ โดยโรงเรียนที่คัดเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างนั้นเป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดธนาคารขยะรีไซเคิลปีในเขตกรุงเทพมหานคร ประจำปี 2551 ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวม 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ และโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหवादจวนอุปลัมภ”

ทั้งนี้ในแต่ละโรงเรียนจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของความเป็นมาของโครงการธนาคารขยะในโรงเรียน และความหลากหลายของกลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ ดังนั้นเพื่อที่จะอธิบายถึงผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้แบ่งผลการวิจัยดังกล่าวออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนและการดำเนินการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของ

โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ส่วนที่ 2: กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนและการดำเนินการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

โรงเรียนบ้านขุนประเทศ

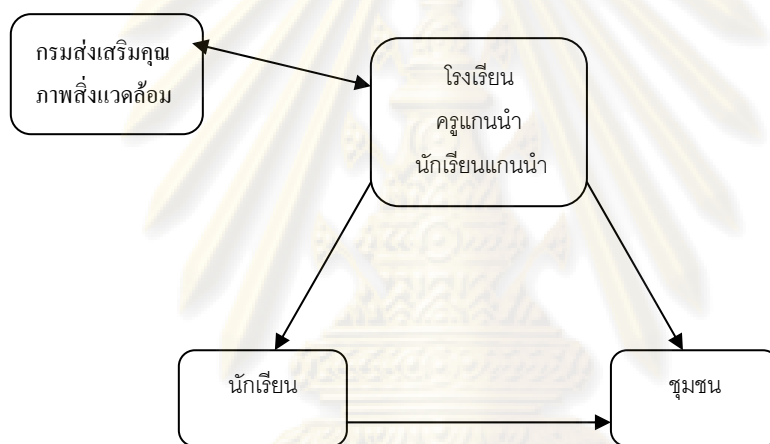
โรงเรียนบ้านขุนประเทศ ตั้งอยู่เลขที่ 20 หมู่ที่ 3 ซอยเพชรเกษม 110 แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร อยู่บนเนื้อที่ 6 ไร่ 1 งาน 18 ตารางวา ก่อนปี พ.ศ. 2475 เป็นโรงเรียนประชาบาล ชื่อว่าโรงเรียนหนองค้างพลู (บ้านขุนประเทศ) โดยขุนประเทศหนองแขมชั้นนํ้า กำนันตำบลหนองค้างพลูกบ้านให้เปิดทำการสอนชั่วคราว ต่อมาประกาศใช้ พระราชบัญญัติประถมศึกษาพุทธศักราช 2475 ได้ใช้ชื่อสถานที่แห่งนี้ เปิดทำการสอนเรื่อยมา ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 20 หมู่ที่ 3 ซอยเพชรเกษม 110 แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีจำนวนครู-อาจารย์กว่า 80 คน และจำนวนนักเรียนกว่า 1,700 คน

ความเป็นมาของโครงการธนาคารขยะในโรงเรียน

โครงการธนาคารขยะในโรงเรียนบ้านขุนประเทศ มีจุดเริ่มต้นมากจากการที่โรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอด จากการให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดีจึงได้มีการจัดตั้งโครงการธนาคารขยะขึ้นในปี 2549 โดยดำเนินการตามรูปแบบธนาคารออมทรัพย์ ทำการรณรงค์ให้กลุ่มเป้าหมายลดปริมาณขยะด้วยการสื่อสารรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึก เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการคัดแยกขยะรีไซเคิลเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และยังได้ขยายความรู้ไปยังครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายและชุมชนอีกด้วย ซึ่งได้จัดทำโครงการอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 4 ปี จนถึงปัจจุบัน

โรงเรียนบ้านขุนประเทศเข้าร่วมการประกวดโครงการธนาคารขยะได้ เนื่องจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ส่งจดหมายเชิญชวนมายังโรงเรียนเพื่อให้เข้าประกวดโครงการธนาคารขยะ และจะทำการอบรมให้กับโรงเรียนที่เข้าประกวด เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาขยะ วิธีการคัดแยกขยะ และการดำเนินกิจกรรมรณรงค์โครงการธนาคารขยะ ครูแกนนำเห็นว่าเป็นโอกาสที่ดีที่จะทำให้โครงการธนาคารขยะที่โรงเรียนได้

ริเริ่มจะได้มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินงาน และมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่สมบูรณ์แบบตามมาตรฐานของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้นำเสนอทางผู้อำนวยการโรงเรียนให้เข้าร่วมการประกวดโครงการธนาคารขยะ ตั้งแต่ปี 2549-2551 การดำเนินการประกวดเป็นไปอย่างดี โดยทางโรงเรียนบ้านขุนประเทศประสบความสำเร็จในการประกวดอย่างยิ่ง ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 ในปี 2550 และรางวัลชนะเลิศในปี 2551 และได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้การดำเนินกิจกรรมของโครงการธนาคารขยะดำเนินไปได้ด้วยดีและได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และเกิดการขยายผลสู่ชุมชนต่อมา ซึ่งแสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 : การเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ

“... จริง ๆ แล้วคนที่เริ่มต้นโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน คืออาจารย์อาวุโสของโรงเรียนคนหนึ่ง ซึ่งท่านได้เล็งเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน อยากให้โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีต้นไม้ร่มรื่น สะอาด ปราศจากขยะมูลฝอย เพื่อที่จะสร้างสุขภาวะและบรรยากาศในการเรียนที่ดีให้กับนักเรียนของโรงเรียน จากการที่มีการเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนจึงได้มีการจัดตั้งโครงการธนาคารขยะขึ้น โดยทางตัวดิฉันได้มีโอกาสได้มารับผิดชอบโครงการธนาคารขยะ ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา หลังจากที่ได้รับหน้าที่ดูแลโครงการธนาคารขยะ ก็ได้พยายามหาข้อมูลและแนวทางที่ดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะให้มีประสิทธิภาพที่สุด โดยได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการให้ความรู้และข้อมูลในการดำเนินงานตลอด

มา หลังจากนั้นก็ได้รับจดหมายเชิญให้เข้าร่วมโครงการประกวดโครงการธนาคารชยะ ก็เข้าร่วม
การประกวดและได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในปี 2549-2550 และรางวัลชนะเลิศในปี 2551
ซึ่งก็ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งใจไว้...” (ชฎาภรณ์ วิสมิตะนันท์, ครูแกนนำธนาคารชยะ
โรงเรียนบ้านขุนประเทศ, **สัมภาษณ์**, 30 มกราคม 2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทวารจวนอุปถัมภ์”

โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทวารจวนอุปถัมภ์” เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง ประเภทสหศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่เลขที่ 12/ 6 หมู่ที่ 3 ถนนพระราม 2 ซอยวัดสี่สุทวาร แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ทั้งหมด 10 ไร่ 2 งาน 52 ตารางวา

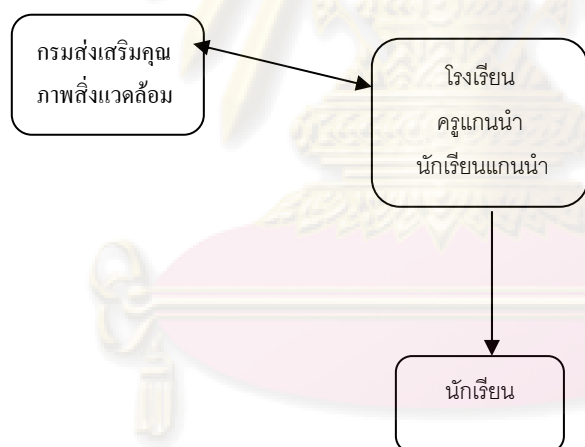
ปีการศึกษา 2517 พระครูสุกิจวัณณ (ชิต ปุสโส) เจ้าอาวาสวัดสี่สุทวารในขณะนั้นได้ติดต่อนายหวาด แสงบำรุง และนางสาวจวน แดงแสงส่ง เพื่อขอรับบริจาคที่ดินให้กับวัดสี่สุทวาร จากนั้นกรมสามัญศึกษาได้ขอเช่าที่ดินดังกล่าวจากกรมการศาสนา เพื่อก่อสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาขึ้น ระเบียบแรกกรมสามัญศึกษาได้มอบหมายให้นายแดง สุขกุล อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบางปะกอก วิทยาคม เป็นผู้ดำเนินการในระเบียบแรก

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งโรงเรียนอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2518 ลงนามโดยนายก่อ สวัสดิพิพานิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในขณะนั้น โดยเริ่มเปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โดยมีจำนวนครู-อาจารย์กว่า 90 คน และจำนวนนักเรียนกว่า 2,000 คน

ความเป็นมาของโครงการธนาคารขยะในโรงเรียน

โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทวารจวนอุปถัมภ์” มีจุดเริ่มต้นมากจากวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ดังคำกล่าวที่ว่า “มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษา นำหน้าด้วยคุณธรรม ก้าวล้ำเทคโนโลยี มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” จากวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่ต้องการพัฒนาทักษะของนักเรียน กระแสสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในโรงเรียน ประกอบกับการเสนอความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 คือ นายไกรวิทย์ พระสว่าง หลังจากที่ได้ไปดูงานกลับมาจึงคิดจะปรับให้เหมาะกับบริบทของโรงเรียน จากเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีการจัดตั้งโครงการธนาคารขยะขึ้นในปี 2550 โดยดำเนินการดำเนินโครงการภายในโรงเรียนเป็นการริเริ่มก่อน และมีแผนที่จะขยายไปในเขตชุมชนในอนาคต

โรงเรียนบางมดวิทยา "สี่สุทิวาตจวนอุปลัมภ" เข้าร่วมการประกวดโครงการธนาคารขยะได้ในลักษณะเดียวกับโรงเรียนบ้านขุนประเทศ คือเนื่องจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ส่งจดหมายเชิญชวนมายังโรงเรียนเพื่อให้เข้าประกวดโครงการธนาคารขยะ และจะทำการอบรมให้กับโรงเรียนที่เข้าประกวด เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาขยะ วิธีการคัดแยกขยะ และการดำเนินกิจกรรมรณรงค์โครงการธนาคารขยะ ครูแกนนำเห็นว่าเป็นโอกาสที่ดีที่จะทำให้โครงการธนาคารขยะที่โรงเรียนได้ริเริ่มจะได้มีแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินงาน และมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่สมบูรณ์แบบ ตามมาตรฐานของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้นำเสนอทางผู้อำนวยการโรงเรียนให้เข้าร่วมการประกวดโครงการธนาคารขยะ และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ในปี 2551 และได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้การดำเนินกิจกรรมของโครงการธนาคารขยะดำเนินไปได้ด้วยดีและได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และเกิดการขยายผลสู่ชุมชนต่อมา ซึ่งแสดงได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3: การเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบางมดวิทยา "สี่สุทิวาตจวนอุปลัมภ"

"...ต้องเรียนอย่างนี้ครับ ว่าความจริงแล้วมันเป็นเรื่องเกิดขึ้นเฉพาะส่วน อย่างหนึ่งก็คือ วิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่กำหนดไว้ในเรื่องการการพัฒนาทักษะของนักเรียน หมายถึงให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น และอีกส่วนหนึ่งก็เป็นเรื่องของกระแสสังคมที่เน้นให้ทุกคนเห็นความสำคัญของปัญหาโลกร้อน ซึ่งการลดปริมาณขยะ และการแยกขยะก่อนทิ้งก็นับได้ว่าเป็นการลดปัญหาโลกร้อนได้อีกทางหนึ่ง ประกอบกับปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในโรงเรียน จึงให้โจทย์ไปกับทางครูว่าจะทำอย่างไรกับปัญหานี้ โดยเน้นให้เด็กเป็นคนคิด เพื่อสร้างทักษะในการดำเนินงานของเด็ก..."

(ไพโรจน์ สุวรรณภักดี, ผู้อำนวยการโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหवादจวนอุปลัมภ์”, **สัมภาษณ์**, 14 มกราคม 2552)

“...พอดีได้พาเด็กไปดูงานเรื่องธนาคารขยะที่ทางจังหวัดชลบุรี เด็กนักเรียนที่ชื่อไกรวิทย์ คำเห็นแล้วเกิดความคิดว่าหากมีโครงการธนาคารขยะขึ้นในโรงเรียน คงเป็นประโยชน์กับโรงเรียนในเรื่องของความสะอาดภายในโรงเรียนมาก หลังจากกลับมา ก็เลยนำเสนอไปทางผอ. ซึ่งตรงกับที่ทางท่านต้องการพอดี เลยมีการอนุมัติให้ทำโครงการธนาคารขยะขึ้น และไกรวิทย์นี่แหละก็ทำหน้าที่เป็นประธานโครงการ...” (วรรณภา ทองสีไพล, ครูแกนนำธนาคารขยะโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหवादจวนอุปลัมภ์”, **สัมภาษณ์**, 29 มกราคม 2552)

การดำเนินการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ในการดำเนินกิจกรรมโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการแต่ละโรงเรียนมีการใช้ชื่อเรียกที่แตกต่างกันเล็กน้อย แต่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการรณรงค์ที่เหมือนกัน นอกจากนี้ยังมีการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะของแต่ละโรงเรียนจะมีลักษณะร่วมกัน ดังนี้

1. มีโครงสร้างของกลุ่มที่แน่นอน
2. มีนักเรียนเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 500 คน
3. มีครู อาจารย์เป็นที่ปรึกษาประจำโครงการจำนวน 1 คน
4. มีผู้อำนวยการโรงเรียนให้การสนับสนุนและคำแนะนำในการดำเนินงาน
5. มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการดำเนินการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจากการศึกษา วิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูแกนนำ นักเรียนแกนนำ ซึ่งพบว่าโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีการดำเนินการรณรงค์ผ่านทางกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ และมีการสื่อสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีเนื้อหาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยพบว่าขั้นตอนแรกของการดำเนินการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้ง 2 โรงเรียน จะมีการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการรณรงค์ โดยครูและนักเรียนแกนนำจะร่วมวางแผนการดำเนินกิจกรรม ซึ่งมีการวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหา การระดมความ

คิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง การประชุมเพื่อร่างโครงการและแผนการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนการเตรียมโครงสร้างการดำเนินงาน ได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหา

ผู้วิจัยพบว่านักเรียนแกนนำจะร่วมกับครูแกนนำในการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่โรงเรียนของตนได้พบภายใต้บริบทแวดล้อมทั้งของภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งรวมถึงบ้านนักเรียนและชุมชนอีกด้วย โดยจะเป็นการวิเคราะห์สภาพปัญหาในประเด็นเรื่องของปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น การทิ้งขยะที่ไม่เป็นที่ของกลุ่มเป้าหมาย และการขาดจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งใช้การสังเกตและสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อจะนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการสื่อสาร และดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหาดังกล่าวแล้วว่าเป็นการสมควรและมีความจำเป็นที่ต้องแก้ไขปัญหานี้ ก็จะใช้การระดมความคิดเห็นเพื่อหาวิธีการสื่อสารและกิจกรรมรณรงค์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

2. การระดมความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

หลังจากที่วิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหาแล้ว นักเรียนแกนนำก็จะระดมความคิดเห็นร่วมกับครูแกนนำและครูในโรงเรียนว่าจะดำเนินกิจกรรมรณรงค์การขยะเพื่อแก้ไขปัญห ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นหรือไม่ หลังจากที่มีมติให้ดำเนินโครงการรณรงค์การขยะแล้ว ก็จะมีการประชุมเพื่อหาข้อสรุปในการดำเนินกิจกรรม โดยมีการเตรียมการในส่วนต่าง ๆ เช่น ลักษณะหรือรูปแบบในการจัดกิจกรรม การเตรียมความพร้อมในการขอความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมจากบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การรับสมัครสมาชิก การดำเนินกิจกรรมรณรงค์ และการจัดเตรียมสื่อเพื่อใช้ในการรณรงค์

3. การประชุมเพื่อร่างแผนปฏิบัติงานและสร้างความเข้าใจร่วมกัน

นักเรียนแกนนำและครูแกนนำของโครงการรณรงค์การขยะจะร่างถึงโครงสร้างการดำเนินกิจกรรมรณรงค์การขยะในโรงเรียน ซึ่งจะต้องนำเสนอแก่ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้ทำการอนุมัติและให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของโครงการ ทั้งนี้ยังมีการร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ กรอบในการดำเนินกิจกรรม เป้าหมายและรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจร่วมกันในการเตรียมพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรม

4. การจัดทำโครงการเพื่อขออนุมัติ

หลังจากที่มีการวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว นักเรียนแกนนำโครงการ ธนาคารขยะ ก็จะจัดทำรูปเล่มเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโครงการ เพื่อที่จะเสนอต่อผู้อำนวยการ โรงเรียนในการขออนุมัติให้มีการดำเนินโครงการและให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมธนาคาร ขยะในโรงเรียน ซึ่งมีการนำเสนอถึงหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย แนวทางใน การดำเนินงาน ระยะเวลาในการดำเนินงาน งบประมาณ ผู้รับผิดชอบโครงการ สถานที่ดำเนิน กิจกรรม ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และการประเมินผล

“...ผอ.จะเป็นคนพิจารณาว่ารายละเอียดในแผนโครงการสอดคล้องกันหรือไม่ ถ้ามีส่วน ไหนที่ยังไม่สอดคล้องกันท่านก็จะให้ข้อเสนอแนะ เพื่อทำการปรับปรุงรายละเอียดต่าง ๆ หลังจาก ที่ทำการแก้ไขแล้ว ท่านก็ทำการอนุมัติ และให้ทางดิฉันคอยรายงานความก้าวหน้าของโครงการ เป็นระยะ ๆ ...” (ชฎาภรณ์ วิสมิตะนันท์, ครูแกนนำธนาคารขยะ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ, **สัมภาษณ์**, 30 มกราคม 2552)

5. การจัดทำแผนการปฏิบัติงาน

หลังจากที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำโครงการธนาคารขยะได้เสนอการดำเนินกิจกรรม ให้ทางผู้บริหารอนุมัติเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทางครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะทำการประชุม ร่วมกันเพื่อเขียนแผนการปฏิบัติงาน ซึ่งจะจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อที่จะอธิบายถึงภาพรวม และกรอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารขยะ โดยมีการอธิบายและ สร้างความเข้าใจถึงภาพรวมของการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะทั้งหมด อีกทั้งยังเป็นการทำให้ บุคลากรในโรงเรียนทราบและมีความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมอีกด้วย

“...ในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานนั้น จะมีการระบุผู้รับผิดชอบโครงการว่าใครรับผิดชอบ ในส่วนไหน โดยเราจะเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนแกนนำร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงาน โดยครูจะ คอยให้คำแนะนำ เราอยากฝึกให้นักเรียนมีความคิดมีการวางแผนการทำงานต่าง ๆ เป็นการฝึกฝน ทักษะทางด้านความคิดและการปฏิบัติให้กับนักเรียน เพราะนอกจากจะสามารถดำเนินกิจกรรม ธนาคารขยะได้แล้ว ยังการปูพื้นฐานและสร้างประสบการณ์ในการวางแผนงานต่าง ๆ ต่อไป...” (วรรณภา ทองสีไพล, ครูแกนนำธนาคารขยะโรงเรียนบางมดวิทยา "สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์", **สัมภาษณ์**, 29 มกราคม 2552)

6. การดำเนินกิจกรรมในการรณรงค์

การดำเนินกิจกรรมในการรณรงค์เป็นหัวใจหลักในการรณรงค์เพื่อที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมาย เกิดจิตสำนึกและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าทางโรงเรียนที่ เข้าร่วมโครงการมีการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสร้างการมีจิตสำนึกและ การมีส่วนร่วม นอกจากนี้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 2 โรงเรียน ทั้งนี้ยังสามารถออกแบบและดำเนินกิจกรรมรณรงค์ได้หลากหลายและเหมาะสมกับ กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม โดยมีการใช้สื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจต่าง ๆ ซึ่งได้รับการ สนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสื่อและกิจกรรมที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำได้ผลิต ขึ้นเองมาใช้รณรงค์ผ่านทาง การดำเนินกิจกรรมรณรงค์

ส่วนที่ 2: กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

จากการศึกษาเอกสารโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพ มหานคร และการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ พบว่า โครงการ ธนาคารขยะ มีวัตถุประสงค์หลักคือ สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึก ให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยการลดปริมาณขยะและการคัดแยกขยะอย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็น การส่งเสริมการออม ซึ่งเป็นรายได้จากขยะรีไซเคิลให้กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งโครงการจะมีความหลากหลายและแตกต่างกันไป ตามบริบทของโรงเรียน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ได้มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารสำหรับการ ดำเนินโครงการใน 3 ลักษณะ คือ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ กลยุทธ์การใช้สื่อ ดังนี้

1. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้

ในส่วนของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะทั้ง 2 โรงเรียน ได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อให้ความรู้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ จุดประสงค์ในการดำเนินการรณรงค์โครงการ ได้แก่

- เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ จิตสำนึก ให้กับนักเรียนและบุคลากรโดยการ ลดปริมาณขยะและการแยกขยะอย่างมีประสิทธิภาพ

- เพื่อจัดระบบการจัดการขยะของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ
- เพื่อส่งเสริมการออมให้กับนักเรียนและบุคลากรจากการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

การสื่อสารเพื่อให้ความรู้จะทำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินการรณรงค์ด้วย จากการศึกษาโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ได้มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย ในเรื่องของปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ประเภทของขยะ วิธีการคัดแยกขยะ การดำเนินงานและรูปแบบของโครงการธนาคารขยะ และใช้สื่อต่างๆ ในการส่งสารความรู้ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย สำหรับทางด้านโรงเรียนบ้านขุนประเทศมีกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างจากโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่ลูกหวาดจวนอุปถัมภ์” โดยการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งวิทยากรที่เชิญมาเป็นวิทยากรจากมูลนิธิสื่อจ้อย มูลนิธิของประเทศใต้วันที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยมาให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการธนาคารขยะ ในเรื่องของการดำเนินโครงการธนาคารขยะ และวิธีการดำเนินงานจนประสบความสำเร็จมาแล้วที่ประเทศใต้วันที่ ซึ่งทางมูลนิธิได้ดำเนินการที่ประเทศใต้วันที่มาเป็นเวลานานและประสบความสำเร็จอย่างสูง การเชิญวิทยากรจากภายนอกเข้ามาในโรงเรียนนั้นเป็นการดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังสร้างความน่าเชื่อถือให้กับโครงการธนาคารขยะได้เป็นอย่างมาก

“...ในการรณรงค์ภายในโรงเรียนนั้น เราอยากจะให้เด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับธนาคารขยะมากยิ่งขึ้น ทางโรงเรียนจึงเชิญวิทยากรจากมูลนิธิสื่อจ้อย ซึ่งเค้าค่อนข้างประสบความสำเร็จอย่างมากในการทำโครงการธนาคารขยะที่ประเทศใต้วันที่ เพื่อมาให้ความรู้ ให้คำแนะนำ โดยเค้าจะมุ่งเน้นในการให้ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกแก่เด็กเป็นประเด็นสำคัญ...” (อัญชลี ศรีตะลาชัย, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านขุนประเทศ, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2552)

“...วิทยากรเค้าจะฉายวิดีโอให้ดูว่า เค้าดำเนินการรณรงค์อะไรบ้าง อย่างไรบ้าง แล้วก็เด็กของเค้าเกิดจิตสำนึกได้อย่างไร และจะมีการใช้การนั่งสมาธิให้เด็กได้สำนึกจิต ได้จินตนาการว่าถ้าขยะล้นเมืองแล้วจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง แต่ถ้าเด็กนำขยะที่เราจะทิ้งนั้นมาใช้ประโยชน์ขึ้นมาใหม่จะเป็นอย่างไร เค้าจะให้เด็กลองคิดและเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียว่าแตกต่างกันอย่างไร...” (ชฎาภรณ์ วิสุมิตะนันท์, ครูแกนนำธนาคารขยะ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2552)

2. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ

หลังจากให้ความรู้ความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายแล้ว ทางครูแกนนำและนักเรียนแกนนำได้มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ เพื่อทำให้กลุ่มเป้าหมายของโครงการธนาคารขยะ เกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาขยะและความสำคัญของการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และเกิดการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นให้การดำเนินโครงการธนาคารขยะประสบความสำเร็จ ซึ่งทางครูและนักเรียนแกนนำของทั้ง 2 โรงเรียน ได้มีการศึกษาตัวกลุ่มเป้าหมายในการโน้มน้าวใจ เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสาร โดยมีการศึกษาความแตกต่างภายในตัวของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายแต่ละคนมีปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น อายุ เพศ ฯลฯ ตลอดจนความคิด และพฤติกรรมการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายก็แตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องศึกษาความแตกต่างในเรื่องนี้ เพื่อให้ประโยชน์ในการวิเคราะห์และวางแผนการณรงค์ต่อไป หลังจากศึกษากลุ่มเป้าหมายแล้ว ทางครูแกนนำและนักเรียนแกนนำก็จะทำการวิเคราะห์ความแตกต่างภายในสาร เนื่องจากสารแต่ละชิ้นจะมีความน่าดึงดูดใจแตกต่างกัน การพูดหรือการเขียน ก็มีความน่าดึงดูดใจไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในหัวข้อเนื้อหาของสาร ลักษณะของการโน้มน้าวใจที่ใช้ ดังนั้นครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะทำการสร้างสรรค์เนื้อหาสาระของสารให้มีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้ ตลอดจนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์นั้นให้มีความแตกต่างจากเดิมที่เคยใช้ หรือมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ เพื่อประสิทธิภาพในการโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมาย ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะทำการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับตัวกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสื่อแต่ละชนิดจะสามารถโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมายได้แตกต่างกัน จึงต้องเลือกใช้สื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุดโดยจะเลือกจากความสนใจว่ากลุ่มเป้าหมายสนใจสื่อใดเป็นพิเศษก็ทำการสื่อสารโดยผ่านทางสื่อชนิดนั้น และมีการเสริมสื่ออื่น ๆ เข้าไปด้วยเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสาร นอกจากนี้ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำยังมีการสร้างตัวเราในสภาพการณ์ โดยทางโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” จะมีการโน้มน้าวให้เด็กนักเรียนทำการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง โดยการให้รางวัลกับเด็กที่สามารถแยกขยะและสามารถนำมาฝากไว้กับธนาคารขยะจำนวนมากที่สุดในแต่ละเดือน

ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำมีการนำกลยุทธ์ในการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจมาใช้ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายยอมรับในสิ่งที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำได้ทำการรณรงค์ ดังนั้นครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะสร้างความสนใจให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจในเรื่องของการรณรงค์โครงการธนาคารขยะ โดยการจัดเรียงเรียงสารเพื่อเรียกร้องความสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อ

กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้สึกว่าคุณครูแกนนำและนักเรียนแกนนำกำลังโน้มน้าวใจเป็นสิ่งที่เขาต้องการ และอยากกระทำด้วยตัวของเขาเองมิใช่การบีบบังคับให้ปฏิบัติตาม ซึ่งหลังจากที่กลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการที่จะปฏิบัติตามโครงการรณรงค์แล้ว กลุ่มเป้าหมายจะรู้สึกว่าควรจะทำตามที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำโน้มน้าวใจเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ โดยครูแกนนำและนักเรียนแกนนำใช้สาร หรือสัญลักษณ์ในการสร้างจินตนาการให้กลุ่มเป้าหมายเห็นภาพของการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะว่าหากกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะแล้วจะทำให้เกิดประโยชน์กับตนเองและโรงเรียน ทำให้โรงเรียนสะอาด ปราศจากขยะ และส่งผลดีถึงตนเองที่จะได้เรียนหนังสือในโรงเรียนที่มีสุขภาวะที่ดีอีกทั้งยังสามารถมีเงินออมจากการนำขยะมาฝากไว้กับธนาคารขยะอีกด้วย ซึ่งการสื่อสารทั้งหมดนี้สามารถโน้มน้าวใจและกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะและลงมือปฏิบัติตามการรณรงค์คัดแยกขยะก่อนทิ้งในที่สุด

3. กลยุทธ์การใช้สื่อ

สื่อถือเป็นตัวกลางที่จะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งประสิทธิผลของการสื่อสารจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับผู้รับสาร กลยุทธ์การใช้สื่อในการรณรงค์โครงการธนาคารขยะจะใช้สื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะมีประสิทธิภาพสูงสุด การศึกษาถึงสื่อที่ใช้ในการดำเนินการรณรงค์โครงการธนาคารขยะนั้น ผลจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการธนาคารขยะ ผู้วิจัยสามารถสรุปถึงกลยุทธ์การใช้สื่อซึ่งทางโครงการได้ใช้ในการรณรงค์ ได้ดังต่อไปนี้

ประเภทของสื่อที่ใช้ในการรณรงค์

ประเภทของสื่อซึ่งทางโครงการธนาคารขยะใช้ในการดำเนินงานนั้น ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้สื่อแบบผสมผสานในการรณรงค์ โดยการบูรณาการสื่อหลาย ๆ ประเภทในการรณรงค์ซึ่งประกอบไปด้วย การใช้สื่อบุคคลร่วมกับสื่อเฉพาะกิจในการดำเนินงาน เพื่อให้สื่อทุกประเภทและทุกชนิดสามารถสนับสนุนการดำเนินการซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการรณรงค์อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มอีกด้วย ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสื่อต่าง ๆ ดังนี้

1. สื่อบุคคล

ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะนั้น ส่วนใหญ่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะทำหน้าที่หลักในการดำเนินกิจกรรม โดยจะมีการใช้สื่อเฉพาะกิจในการดำเนินกิจกรรมร่วมด้วย ทั้งนี้การขับเคลื่อนรณรงค์โดยผ่านทางกรดำเนินกิจกรรมนั้นจะใช้การให้ความรู้ การโน้มน้าวใจ ซึ่งนักเรียนแกนนำจะทำหน้าที่หลักในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยมีครูแกนนำทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในทุกขั้นตอนการรณรงค์ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการใช้สื่อบุคคลในการดำเนินกิจกรรมนั้นเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ การโน้มน้าวใจให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การคัดแยกขยะก่อนทิ้งได้มากที่สุด อีกทั้งยังเป็นผู้ทำหน้าที่ในการขอความร่วมมือการสนับสนุนกิจกรรมรณรงค์ ทั้งการเผยแพร่ และการจัดกิจกรรมรณรงค์อีกด้วย

“...นักเรียนแกนนำดำเนินการรณรงค์ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน ดำเนินการ การประชาสัมพันธ์ ครูแค่คอยให้คำแนะนำและคอยดูอยู่ห่าง ๆ เท่านั้นเอง ก่อนทำการรณรงค์ก็จะมี การวางแผนร่วมกับครู นักเรียนแกนนำก็จะประสานความร่วมมือกันเป็นอย่างดี เพราะความทุ่มเทของนักเรียนแกนนำทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมโครงการเป็นอย่างดี และเป็นไปอย่างเต็มใจ ไม่ได้มีการบังคับให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการ ระหว่างทำโครงการพวกนักเรียนแกนนำก็ร่วมกันวางแผนการใช้สื่อและผลิตสื่อเอง ก็จะมีพวกแผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ บอร์ดประชาสัมพันธ์...” (วรรณภา ทองสีไพล, ครูแกนนำธนาคารขยะโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สுகหวาดจวนอุปลัถม์”, **สัมภาษณ์**, 29 มกราคม 2552)

“...นักเรียนแกนนำจะมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ซึ่งจะมีการแบ่งเป็นฝ่าย ๆ แต่ละฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีการแบ่งหน้าที่กัน แต่ก็มักจะช่วยกันทำหน้าที่ในส่วน ของเพื่อนด้วย นักเรียนแกนนำจะรู้รายละเอียดหมดทุกอย่าง ผอ.จะเป็นคนอนุมัติเรื่องงบประมาณ สำหรับกิจกรรมเดินรณรงค์ที่ต้องออกไปนอกโรงเรียน ครูจะทำหน้าที่ประสานงานและขออนุญาต ผอ. ให้ และครูก็คอยให้คำแนะนำต่าง ๆ และเป็นทีปรึกษา...” (ชฎาภรณ์ วิสมิตะนันท์, ครูแกนนำธนาคารขยะ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ, **สัมภาษณ์**, 30 มกราคม 2552)

“...ก่อนทำเราจะมีการวางแผนกันก่อน มีการประชุม ระดมความคิดเห็น มีการมอบหมายหน้าที่การทำงาน ตลอดจนคิดหากิจกรรมที่จะสามารถดึงดูดให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม...” (ไกรวิทย์ พระสว่าง, นักเรียนแกนนำ ธนาคารขยะ โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สுகหวาดจวนอุปลัถม์”, **สัมภาษณ์**, 26 มกราคม 2552)

2. สื่อเฉพาะกิจ

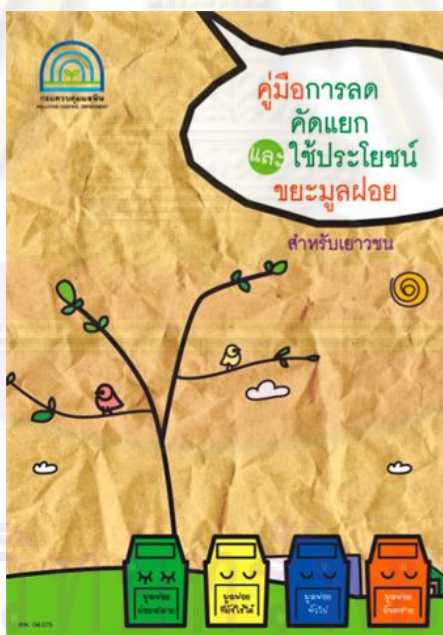
ผู้วิจัยพบว่าสื่อเฉพาะกิจต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินโครงการธนาคารขยะนั้น ประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ และสื่อกิจกรรม ทั้งนี้สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจส่วนหนึ่งก็จะมาจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังมีสื่อเฉพาะกิจบางชนิดที่นักเรียนแกนนำได้จัดทำขึ้นมาโดยเฉพาะ ซึ่งการใช้สื่อเฉพาะกิจในการดำเนินกิจกรรมนั้น ส่วนมากจะเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการดำเนินการรณรงค์ของนักเรียนแกนนำ ทั้งนี้สื่อเฉพาะกิจดังกล่าวยังมีความหลากหลายของรูปแบบและเนื้อหาในการนำเสนอ อีกทั้งยังสร้างความน่าสนใจและดึงดูดชักชวนให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับนักเรียนแกนนำอีกด้วย โดยตัวอย่างของสื่อเฉพาะกิจที่ผู้วิจัยพบในการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะของนักเรียนแกนนำ ได้แก่ การจัดทำเอกสารคู่มือ แผ่นพับ วารสาร ป้ายประชาสัมพันธ์ บอร์ดประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย โปสเตอร์ ละครรณรงค์ และการเดินรณรงค์ ซึ่งได้แบ่งสื่อเฉพาะกิจออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

2.1 สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ

สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจเป็นสื่อที่มีเนื้อหาชัดเจนและมีรูปแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยส่วนใหญ่สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่ใช้ในโครงการธนาคารขยะ จะเป็นสื่อที่ทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสื่อที่ทางโรงเรียนมีการจัดทำขึ้นให้เพื่อเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนมากขึ้น สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจแต่ละชนิดที่มีการนำมาใช้นั้น จะมีจุดเด่นที่แตกต่างกันออกไปและมีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับการเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่ใช้นั้นสามารถช่วยให้ระลึกถึง อีกทั้งกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ทั้ง นักเรียนแกนนำ ครูแกนนำ นักเรียน มีโอกาสที่จะได้พบเห็นได้เป็นระยะเวลาอันนานเพื่อสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจ และช่วยโน้มน้าวใจให้เกิดพฤติกรรมที่ดีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง นอกจากนี้สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจยังออกแบบให้มีความสวยงาม สะดุดตา ง่ายต่อความเข้าใจ มีความคงทน มีรูปภาพพร้อมคำอธิบาย และเอื้อต่อการนำไปใช้ในการรณรงค์ในโครงการ โดยตัวอย่างสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่ใช้ในโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วย

- คู่มือการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- คู่มือดำเนินการธนาคารขยะรีไซเคิล ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- แผ่นพับ ของโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สูทวาดจวนอุปถัมภ์”
- แผ่นพับ ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- วารสาร “ข่าวสารน่ารู้...โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล” ของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ
- ไปสเตอร์รณรงค์ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 4: คู่มือการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย

ภาพที่ 5: คู่มือดำเนินการธนาคารขยะรีไซเคิล

ภาพที่ 6: แผ่นพับโครงการธนาคารขยะ

ภาพที่ 7: แผ่นพับรณรงค์การแยกขยะ

ภาพที่ 8: แผ่นพับโครงการธนาคารขยะ

ข่าวสารน่ารู้...โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล

ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนกันยายน 2551

บรรณาธิการ

มาพบกับข่าวสารน่ารู้จากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ฉบับที่ 4 ซึ่งมีสาระน่ารู้มากมายให้ติดตามกัน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับความรู้ข่าวสารที่น่าสนใจ และร่วมมือกันลดภาวะโลกร้อน ซึ่งคณะผู้จัดทำมีความตั้งใจที่จะนำเสนอสาระดีๆ มาให้ทุกท่าน

การคัดแยกขยะ

ในแต่ละวันเมื่อตื่นขึ้นจากกิจวัตรประจำวันของเราแต่ละคนก็มาพบกับข่าวสารน่ารู้จากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล เศษกระดาษที่มีสารปนเปื้อนมาทำให้เกิดความสกปรก และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของทุกคนได้ติดตามกัน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับความรู้ข่าวสารที่น่าสนใจ และร่วมมือกันลดภาวะโลกร้อน ซึ่งคณะผู้จัดทำมีความตั้งใจที่จะนำเสนอสาระดีๆ มาให้ทุกท่านประจำวันของเราแต่ละคนมาพบกับข่าวสารน่ารู้จากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล เศษกระดาษที่มีสารปนเปื้อนมากมาย

การคัดแยกขยะเกิดขึ้นจากกิจวัตรประจำวันของเราแต่ละคนมาพบกับข่าวสารน่ารู้จากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล เศษกระดาษที่มีสารปนเปื้อนมาทำให้เกิดความสกปรก และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของทุกคนได้ติดตามกัน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับความรู้ข่าวสารที่น่าสนใจ และร่วมมือกันลดภาวะโลกร้อน ซึ่งคณะผู้จัดทำมีความตั้งใจที่จะนำเสนอสาระดีๆ มาให้ทุกท่านประจำวันของเราแต่ละคนมาพบกับข่าวสารน่ารู้จากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลได้ไหม

โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล

- กิจกรรมขยะต้นแบบนักเรียน
- กิจกรรมเสียดินสายให้ควรรู้

รายละเอียดข่าวสาร

การคัดแยกขยะ	2
ขยะอิเล็กทรอนิกส์	2
การแปรรูปและการใช้ประโยชน์จากขยะ	3
ผลเสียจากการเก็บขยะ	3
วิธีการลดขยะ	4
แนวทางการใช้ประโยชน์จากวัสดุรีไซเคิล	4

ภาพที่ 9: วารสาร “ข่าวสารน่ารู้...โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล”

ภาพที่ 10: โปสเตอร์รณรงค์เกี่ยวกับปัญหาขยะ

2.2 สื่อกิจกรรม

การใช้สื่อกิจกรรมในโครงการธนาคารขยะนั้น เป็นการช่วยให้กลุ่มเป้าหมาย และผู้ที่สนใจ สามารถร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ซึ่งส่วนมากจะได้รับทั้งเนื้อหาสาระ และความบันเทิงไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งยังสามารถโน้มน้าวใจและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้สื่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโครงการจัดนั้นสามารถดำเนินการให้สอดคล้อง และตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายของโครงการได้อีกด้วย สื่อกิจกรรมที่ใช้ในโครงการธนาคารขยะมีดังนี้

- กิจกรรมเสียงตามสายในโรงเรียน

การดำเนินกิจกรรมนี้พบในทั้ง 2 โรงเรียน โดยจะมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโครงการธนาคารขยะอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

- การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์และป้ายประชาสัมพันธ์

นักเรียนแกนนำของทั้ง 2 โรงเรียนจะมีการจัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์และป้ายประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาขยะมูลฝอย การจัดการขยะมูลฝอย ประโยชน์ของกิจกรรมธนาคารขยะ รายละเอียดของโครงการธนาคารขยะ โดยจะมีการจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์และป้ายประชาสัมพันธ์ ในบริเวณต่าง ๆ ทั่วโรงเรียน เพื่อเป็นการสร้างการตระหนักรู้ และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด

- การเดินรณรงค์

การดำเนินกิจกรรมการเดินรณรงค์นี้ พบเฉพาะในโรงเรียนบ้านขุนประเทศ โดยมีการเดินรณรงค์เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชน โดยส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมเดินรณรงค์ในช่วงชั่วโมงเรียนของคาบกิจกรรม อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 11: การเดินรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนบ้านขุนประเทศ

“...เราช่วยกันทำป้ายผ้า เค้าแผ่นพับไปแจกตามชุมชน พูดคุยกับชาวบ้านในชุมชน ตอนแรกชาวบ้านก็ไม่เห็นด้วยที่จะเก็บขยะ เพราะว่าเห็นเป็นเรื่องสกปรก แต่พออธิบายให้ฟังถึงประโยชน์ของโครงการ ชาวบ้านก็เริ่มเข้าใจ บางคนก็เริ่มสนใจเนื่องจาก

สามารถนำรายได้มาสู่ครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง...” (ศิริพันธ์ เจือเหลือง, นักเรียนแกนนำ
ธนาคารขยะ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ, **สัมภาษณ์**, 26 มกราคม 2552)

- **ละครรณรงค์**

การดำเนินกิจกรรมนี้พบในทั้ง 2 โรงเรียน โดยนักเรียนแกนนำจะทำการแสดงละคร
ในช่วงพักกลางวันของโรงเรียน โดยการแสดงละครที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับธนาคารขยะ มี
การแสดงบทบาทต่าง ๆ เหมือนกับละครทั่วไป เพียงแต่เนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับโครงการ
ธนาคารขยะทั้งสิ้น การใช้ละครรณรงค์นี้ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจ เพราะ
สามารถให้ความบันเทิง และยังสามารถแทรกสาระความรู้เข้าไปได้อย่างกลมกลืน

“...น้อง ๆ จะชอบละครรณรงค์และให้ความสนใจเนื่องจากสามารถให้ความ
บันเทิง น่าติดตาม และสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยเราจะเน้นให้ความบันเทิงแก่น้อง ๆ เป็น
หลัก และสอดแทรกสาระความรู้เข้าไป เพื่อให้น้องเกิดการเรียนรู้และปฏิบัติตาม...” (ยุวดี
ศรีคำเมือง, นักเรียนแกนนำธนาคารขยะ โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทหวาดจวนอุบถัมป์”,
สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2552)

3. สื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นสื่อที่ถูกลำมาใช้ไม่มากนักในการรณรงค์โครงการธนาคารขยะ เนื่องจาก
เป็นโครงการภายในโรงเรียน มีกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน และชุมชน การใช้
สื่อเฉพาะกิจ และสื่อกิจกรรมจะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

การที่มีการใช้สื่อมวลชนนั้นเป็นการสื่อสารเพื่อการกระจายข่าวสารและการสร้างการรับรู้
ของประชาชนในวงกว้าง ซึ่งถือเป็นการต่อยอดจากการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ภายในโรงเรียน
เท่านั้น สำหรับโรงเรียนบ้านขุนประเทศนั้นได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้สื่อมวลชนในการ
เผยแพร่ข่าวสารโครงการให้คนในชุมชนสามารถรับรู้ได้ จึงได้มีการนำสื่อวิทยุชุมชนมาใช้เพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพของการรณรงค์ให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยสามารถ
สรุปผลการดำเนินการรณรงค์ผ่านทางสื่อมวลชนของโรงเรียนบ้านขุนประเทศได้ดังนี้

สื่อวิทยุชุมชน

ทางโรงเรียนบ้านขุนประเทศได้มีการขอความร่วมมือกับทางสถานีวิทยุชุมชนเขตหนองแขมซึ่งเป็นบริเวณที่โรงเรียนบ้านขุนประเทศตั้งอยู่ ได้แก่ สถานีวิทยุชุมชน 91.5 เมกกะเฮิร์ต เป็นการฝากข่าวสารประชาสัมพันธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์โครงการ โดยมีเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุชุมชน ได้แก่ ปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ผลเสียจากปัญหาขยะ รายละเอียดของโครงการธนาคารขยะ และการดำเนินการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียน

“...ครูได้ขอความอนุเคราะห์ไปทางสถานีวิทยุชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียน และฝากข่าวเกี่ยวกับการเดินรณรงค์เพื่อให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารอีกด้วย ที่ต้องทำการสื่อสารผ่านทางนี้ เพราะต้องการรณรงค์ให้เป็นวงกว้างเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนด้วย...” (ชฎาภรณ์ วิสมิตะนันท์, ครูแกนนำธนาคารขยะ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ, **สัมภาษณ์**, 30 มกราคม 2552)

“...นอกจากการรณรงค์ภายในโรงเรียนแล้วดิฉันอยากให้มีการรณรงค์ไปสู่ชุมชนไปด้วยพร้อม ๆ กัน เพราะชุมชนก็คือสิ่งแวดล้อมของเด็ก ๆ ถ้าชุมชนดีเด็ก ๆ ก็จะมีความคิดและการปฏิบัติดีไปด้วย การใช้สื่อวิทยุชุมชนจึงเป็นทางหนึ่งที่สามารถเผยแพร่ข่าวสารรณรงค์ไปยังคนในชุมชนได้...” (อัญชลี ศรีตะลาลัย, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านขุนประเทศ, **สัมภาษณ์**, 20 มกราคม 2552)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร

การศึกษาประสิทธิผลการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเก็บข้อมูลในรูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร โดยมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ โดยผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) ซึ่งจะนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

- ลักษณะทางประชากรของนักเรียน ได้แก่ เพศ ผลการเรียน อาชีพ ของคุณพ่อ อาชีพของคุณแม่ การศึกษาของคุณพ่อ การศึกษาของคุณแม่ ลักษณะการเข้าร่วมโครงการ และระยะเวลาในการเข้าร่วมโครงการ
- พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ
- จิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
- การมีส่วนร่วมในการการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิจัยที่นำมาอธิบาย เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1-3 โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับ จิตสำนึกในการคัดแยกขยะ และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ ของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ลักษณะทางประชากรของนักเรียน

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	127	31.75
หญิง	273	68.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำนวน 400 คน ร้อยละ 68.25 เป็นเพศหญิง ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 31.75 เป็น เพศชาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำแนกตามผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย)

ผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า2.00	21	5.25
2.01-2.50	78	19.5
2.51-3.00	115	28.75
3.01-3.50	119	29.75
มากกว่า3.50 ขึ้นไป	67	16.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่า ลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำนวน 400 คน ผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย) 3.01-3.50 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.75 รองลงมา คือ ผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย) 2.51-3.00 คิดเป็นร้อยละ 28.75 ผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย) 2.01-2.50 คิดเป็นร้อยละ 19.5 ผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย) มากกว่า3.50 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 16.75 และผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย) ต่ำกว่า 2.00 น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.25

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำแนกตาม อาชีพบิดา

อาชีพบิดา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	29	7.25
พนักงานเอกชน	28	7.00
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	108	27.00
รับจ้าง	227	56.75
พ่อบ้าน	6	1.50
อื่นๆ (อาจารย์ , เกษตรกร)	2	0.50
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า ลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำนวน 400 คน บิดามีอาชีพรับจ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.75 รองลงมา คือ อาชีพค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 27.00 อาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจคิดเป็นร้อยละ 7.25 อาชีพพนักงานเอกชนคิดเป็นร้อยละ 7.00 และอาชีพพ่อบ้านคิดเป็นร้อยละ 1.50 และอื่นๆ เช่น อาจารย์ , เกษตรกร น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.50

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำแนกตาม อาชีพมารดา

อาชีพมารดา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	13	3.25
พนักงานเอกชน	16	4.00
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	99	24.75
รับจ้าง	188	47.00
แม่บ้าน	83	20.75
อื่นๆ(อาจารย์ ,เกษตรกร)	1	0.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำนวน 400 คน มารดามีอาชีพรับจ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.00 รองลงมา คือ อาชีพค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 24.75 อาชีพแม่บ้านคิดเป็นร้อยละ 20.75 อาชีพพนักงานเอกชนคิดเป็นร้อยละ 4.00 อาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจคิดเป็นร้อยละ 3.25 และ อาชีพอื่นๆ (อาจารย์ ,เกษตรกร) น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.25

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำแนกตาม การศึกษาของบิดา

การศึกษาของบิดา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จบประถม	180	45.00
จบชั้นมัธยม	108	27.00
ปวช./ปวส.	64	16.00
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	45	11.25
อื่นๆ	3	0.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 5 พบว่า ลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำนวน 400 คน บิดามี การศึกษาจบประถมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.00 รองลงมา คือ การศึกษาจบชั้นมัธยมคิดเป็น ร้อยละ 27.00 การศึกษาปวช./ปวส.คิดเป็นร้อยละ 16.00 การศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่าคิดเป็น ร้อยละ 11.25 และอื่นๆ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.75

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำแนกตาม การศึกษาของมารดา

การศึกษาของมารดา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จบประถม	222	55.5
จบชั้นมัธยม	91	22.75
ปวช./ปวส.	49	12.25
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	35	8.75
อื่นๆ	3	0.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 6 พบว่า ลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำนวน 400 คน มารดามี การศึกษาจบประถมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.5 รองลงมา คือ การศึกษาจบชั้นมัธยมคิดเป็น ร้อยละ 22.75 การศึกษาปวช./ปวส.คิดเป็นร้อยละ 12.25 การศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่าคิดเป็น ร้อยละ 8.75 และอื่นๆ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.75

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำแนกตามลักษณะการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ลักษณะในการเข้าร่วมโครงการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็นนักเรียนแกนนำ	58	14.50
เป็นสมาชิกของโครงการ	339	84.75
อื่น ๆ	3	0.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 7 พบว่า ลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำนวน 400 คน นักเรียนได้เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะในลักษณะเป็นสมาชิกของโครงการ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.75 รองลงมา คือ นักเรียนเป็นแกนนำคิดเป็นร้อยละ 14.50 และอื่นๆ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.75

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำแนกตามระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1-4 เดือน	170	42.50
5-8 เดือน	104	26.00
9-12 เดือน	105	26.25
2 ปีขึ้นไป	21	5.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 8 พบว่า ลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำนวน 400 คน นักเรียนได้เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะในลักษณะเป็นระยะเวลา 1-4 เดือน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.50 รองลงมา คือ นักเรียนได้เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะในลักษณะเป็นระยะเวลา 9-12 เดือนเป็นร้อยละ 26.25 และระยะเวลา 5-8 เดือน คิดเป็นร้อยละ 26.00 และระยะเวลา 2 ปีขึ้นไป น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.25

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ

ตารางที่ 9 ตารางแสดงระดับความถี่นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อบุคคล

นักเรียนเคย ได้รับข่าวสาร โครงการ ธนาคารขยะ จากสื่อต่างๆ	ความถี่ (N=400)					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความถี่
	มากที่สุด (ทุกวัน)	มาก (5-6 วัน/ สัปดาห์)	ปาน กลาง (4 วัน/ สัปดาห์)	น้อย (2-3 วัน/ สัปดาห์)	น้อยที่สุด (1 วัน/ สัปดาห์ หรือนาน ๆ ครั้ง)			
สื่อบุคคล								
ครู/อาจารย์	80 (20.0)	129 (32.3)	120 (30.0)	41 (10.3)	30 (7.5)	3.47	1.143	ปานกลาง
นักเรียนแกนนำ	57 (14.3)	109 (27.3)	114 (28.5)	75 (18.8)	45 (11.3)	3.15	1.209	ปานกลาง
เพื่อนนักเรียน	61 (15.3)	85 (21.3)	104 (26.0)	93 (23.3)	57 (14.3)	3.00	1.276	ปานกลาง
ผู้ปกครอง	28 (7.0)	50 (12.5)	107 (26.8)	77 (19.3)	138 (34.5)	2.38	1.265	น้อย
รวม	21 (5.25)	85 (21.25)	148 (37.00)	111 (27.75)	35 (8.75)	3.00	0.999	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อบุคคล ส่วนใหญ่มีระดับความถี่ในการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.00 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่านักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อครู/อาจารย์ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.47 รองลงมา คือนักเรียนแกนนำ มีค่าเฉลี่ย 3.15 เพื่อนนักเรียนมีค่าเฉลี่ย 3.00 และจากสื่อผู้ปกครอง น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.38

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากครู/อาจารย์ความถี่ 5-6 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.3 รองลงมาความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 30 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากครู/อาจารย์ ความถี่ 1 วัน/สัปดาห์ หรือนาน ๆ ครั้ง เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.5

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากนักเรียนแกนนำความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.5 รองลงมาความถี่ 5-6 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 27.3 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากนักเรียนแกนนำ ความถี่ 1 วัน/สัปดาห์ หรือนาน ๆ ครั้ง เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.3

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากเพื่อนนักเรียนความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.0 รองลงมาความถี่ 2-3 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 23.3 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากเพื่อนนักเรียนความถี่ 1 วัน/สัปดาห์ หรือนาน ๆ ครั้ง เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.3

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากผู้ปกครองความถี่ 1 วัน/สัปดาห์ หรือนาน ๆ ครั้งเป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.5 รองลงมาความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 26.8 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากผู้ปกครอง ความถี่ทุกวัน เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 ตารางแสดงระดับความถี่นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อเฉพาะกิจ

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อต่างๆ	ความถี่					$\bar{X}$	SD	ระดับความถี่
	มากที่สุด (ทุกวัน)	มาก (5-6 วัน/สัปดาห์)	ปานกลาง (4 วัน/สัปดาห์)	น้อย (2-3 วัน/สัปดาห์)	น้อยที่สุด (1 วัน/สัปดาห์ หรือนาน ๆ ครั้ง)			
สื่อเฉพาะกิจ								
วิทยุชุมชน (N=200)	26 (6.5)	32 (8.0)	64 (16.0)	45 (11.3)	33 (8.3)	2.87	1.247	ปานกลาง
วารสาร	36 (9.0)	90 (22.5)	125 (31.3)	89 (22.3)	60 (15.0)	2.88	1.182	ปานกลาง
ป้ายประชาสัมพันธ์	60 (15.0)	118 (29.5)	130 (32.5)	60 (15.0)	32 (8.0)	3.29	1.134	ปานกลาง
บอร์ดประชาสัมพันธ์	69 (17.3)	127 (31.8)	117 (29.3)	50 (12.5)	37 (9.3)	3.35	1.175	ปานกลาง
เสียงตามสาย	54 (13.5)	120 (30.0)	110 (27.5)	68 (17.0)	48 (12.0)	3.16	1.212	ปานกลาง
แผ่นพับ/โปสเตอร์	39 (9.8)	110 (27.5)	127 (31.8)	73 (18.3)	51 (12.8)	3.03	1.166	ปานกลาง
ละครรณรงค์	46 (11.5)	68 (17.0)	111 (27.8)	86 (21.5)	89 (22.3)	2.74	1.293	ปานกลาง
รวม						3.07	0.939	ปานกลาง

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อเฉพาะกิจส่วนใหญ่มีระดับความถี่ในการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.07 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่านักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อบอร์ดประชาสัมพันธ์ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 รองลงมา คือป้ายประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 ,เสียงตามสาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.16 แผ่นพับ/

โปสเตอร์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 วารสารมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.88 วิทยุชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 และละครรวมรงค์ น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากวิทยุชุมชนความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 16.0 รองลงมาความถี่ 2-3 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 11.3 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากวิทยุชุมชนความถี่ทุกวัน เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.5

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากวารสาร ความถี่ 5-6 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.5 รองลงมาความถี่ 2-3 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 22.3 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากวารสาร ความถี่ทุกวัน เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 9.0

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากป้ายประชาสัมพันธ์ ความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.5 รองลงมาความถี่ 5-6 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 29.5 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากป้ายประชาสัมพันธ์ ความถี่ 1 วัน / สัปดาห์ หรือนานๆครั้ง เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.0

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ความถี่ 5-6 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.8 รองลงมาความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 29.3 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ ความถี่ 1 วัน / สัปดาห์ หรือนานๆครั้ง เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 9.3

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากเสียงตามสายความถี่ 5-6 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมาความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 27.5 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากเสียงตามสาย ความถี่ 1 วัน / สัปดาห์ หรือนานๆครั้ง เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากแผ่นพับ/โปสเตอร์ความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.8 รองลงมาความถี่ 5-6 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 27.5 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากแผ่นพับ/โปสเตอร์ความถี่ทุกวัน เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 9.8

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากละครรณรงค์ความถี่ 4 วัน/ สัปดาห์ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.8 รองลงมาความถี่ 5-6 วัน/ สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 21.5 และนักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากละครรณรงค์ความถี่ทุกวัน เป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.5

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของสื่อที่นักเรียนต้องการให้มีข่าวสารณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ

ประเภทของสื่อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักเรียนต้องการให้มีข่าวสารณรงค์ของโครงการธนาคารขยะผ่านทางสื่อ		
วิทยุชุมชน	88	22.00
วารสาร	35	8.75
ป้าย	72	18.00
เสียง	65	16.25
แผ่นพับ	46	11.50
ละคร	86	21.50
อื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต	8	2.00
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 11 พบว่า ลักษณะสื่อที่นักเรียนต้องการให้มีข่าวสารณรงค์ของโครงการธนาคารขยะมากที่สุดคือ วิทยุชุมชน คิดเป็นร้อยละ 22.00 รองลงมา คือ ละคร คิดเป็นร้อยละ 21.50 และ ป้ายคิดเป็นร้อยละ 18.00 และเสียง คิดเป็นร้อยละ 16.25 แผ่นพับ คิดเป็นร้อยละ 11.50 วารสาร คิดเป็นร้อยละ 8.75 และ สื่ออื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.00

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของนักเรียนได้นำข่าวสารรณรงค์โครงการรณรงค์การชยะไปใช้ประโยชน์ในการแยกขยะ

การนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักเรียนได้นำข่าวสารรณรงค์โครงการรณรงค์การชยะไปใช้ประโยชน์ในการแยกขยะ		
ใช้	387	96.75
ไม่ใช้	13	3.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 12 พบว่า นักเรียนเกือบทั้งหมดได้นำข่าวสารรณรงค์โครงการรณรงค์การชยะไปใช้ประโยชน์ในการแยกขยะ คิดเป็นร้อยละ 96.75 รองลงมา คือ ไม่ใช้ประโยชน์ในการแยกขยะ คิดเป็นร้อยละ 3.25

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของนักเรียนต้องการให้มีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารในการณรงคฺโครงการธนาคารขยะ

การนำเสนอข่าวสารณรงคฺ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักเรียนต้องการให้มีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารในการณรงคฺ โครงการธนาคารขยะ		
วิธีการแยกขยะประเภทต่าง ๆ อย่างชัดเจน	216	54.00
วิธีการแยกประเภทวัสดุรีไซเคิลเพื่อขายได้ราคาดี	130	32.50
ข้อความระวังในการแยกขยะประเภทต่าง ๆ	52	13.00
อื่น ๆ	2	0.50
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 13 พบว่า นักเรียนต้องการให้มีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารในการณรงคฺโครงการธนาคารขยะมากที่สุดคือ วิธีการแยกขยะประเภทต่าง ๆ อย่างชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 54.00 รองลงมา คือ วิธีการแยกประเภทวัสดุรีไซเคิลเพื่อขายได้ราคาดี คิดเป็นร้อยละ 32.50 และข้อความระวังในการแยกขยะประเภทต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 13.00 และ อื่นๆ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.50

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จิตสำนึกในการคัดแยกขยะ

ตารางที่ 14 ตารางแสดงระดับความคิดเห็นจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ

จิตสำนึกในการ คัดแยกขยะ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย			
1. ขยะถือเป็นปัญหา สิ่งแวดล้อมที่ไม่ จำเป็นต้องแก้ไขอย่าง เร่งด่วน	128 (32.0)	109 (27.3)	39 (9.8)	53 (13.3)	71 (17.8)	3.43	1.490	ไม่แน่ใจ
2. เห็นด้วยหรือไม่กับการ ที่ต้องมีการคัดแยกขยะ ก่อนทิ้ง	208 (52.0)	160 (40.0)	27 (6.8)	5 (1.3)	-	4.43	0.675	เห็นด้วย
3. การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง เป็นสิ่งที่ยุ่งยาก	46 (11.5)	79 (19.8)	107 (26.8)	123 (30.8)	45 (11.3)	2.90	1.186	ไม่แน่ใจ
4. การแยกประเภทขยะ ก่อนทิ้งจะสามารถช่วย ลดปัญหาขยะล้นเมืองได้ อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด	164 (41.0)	167 (41.8)	61 (15.3)	3 (0.8)	5 (1.3)	4.20	0.815	เห็นด้วย
5. การณรงค์ให้มีการแยก ประเภทขยะจากสื่อ บุคคล เช่น ครู./อาจารย์ เป็นเรื่องที่สามารถปฏิบัติ ตามได้ง่าย	107 (26.8)	194 (48.5)	76 (19.0)	19 (4.8)	4 (1.0)	3.95	0.859	เห็นด้วย
6. การสร้างจิตสำนึกเพื่อ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การคัดแยกขยะ สามารถ แก้ปัญหามลพิษได้ ในระยะยาว	123 (30.8)	187 (46.8)	83 (20.8)	6 (1.5)	1 (0.3)	4.06	0.771	เห็นด้วย

ตารางที่ 14 (ต่อ)

จิตสำนึกในการ คัดแยกขยะ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย			
7.ถึงเวลาที่เราจำเป็นต้อง ทำอย่างเต็มที่ที่จะให้ทุกคนทำ การแยกขยะและเข้าร่วม โครงการธนาคารขยะ	123 (30.8)	190 (47.5)	73 (18.3)	9 (2.3)	5 (1.3)	4.04	0.832	เห็นด้วย
8.วิธีการคัดแยกขยะ และโครงการธนาคาร ขยะควรจัดให้เป็นเนื้อหา ในการเรียนการสอน นอกเหนือจากวิชาเรียน ปกติ	87 (21.8)	144 (36.0)	125 (31.3)	36 (9.0)	8 (2.0)	3.67	0.980	เห็นด้วย
9.การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และการเข้าร่วมโครงการ ธนาคารขยะจะก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและ สังคมต่อไปในอนาคต	146 (36.5)	176 (44.0)	62 (15.5)	14 (3.5)	2 (0.5)	4.13	0.831	เห็นด้วย
10.รัฐบาลควรเล็งเห็น ความสำคัญของปัญหา ขยะเป็นอันดับแรกและมี การจัดสรรงบประมาณ มาใช้ในการรณรงค์ โครงการธนาคารขยะ อย่างต่อเนื่อง	117 (29.3)	174 (43.5)	93 (23.3)	13 (3.3)	3 (0.8)	3.97	0.851	เห็นด้วย
11.เห็นด้วยหรือไม่ ถ้ามี มาตรการทางกฎหมาย ให้ทุกบ้านคัดแยกขยะ ก่อนทิ้ง	104 (26.0)	136 (34.0)	122 (30.5)	27 (6.8)	11 (2.8)	3.74	1.008	เห็นด้วย

ตารางที่ 14 (ต่อ)

จิตสำนึกในการ คัดแยกขยะ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
	เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย ยิ่ง			
12.โครงการธนาคาร ขยะเป็นกิจกรรมที่ สำคัญที่สุดในการอนุ ลักษณะสิ่งแวดล้อม	156 (39.0)	180 (45.0)	57 (14.3)	5 (1.3)	2 (0.5)	4.21	0.765	เห็นด้วย
13.การรณรงค์ของ โครงการธนาคารขยะ เป็นองค์ประกอบที่ สำคัญและมี ประสิทธิภาพสูงสุดใน การกำจัดขยะให้หมด ไปจากสังคมเมือง	126 (31.5)	194 (48.5)	69 (17.3)	7 (1.8)	4 (1.0)	4.08	0.802	เห็นด้วย
รวม	39 (9.75)	282 (70.50)	79 (19.75)	-	-	3.91	0.466	เห็น ด้วย

จากตารางที่ 14 กลุ่มนักเรียนมีระดับความคิดเห็นจิตสำนึกในการคัดแยกขยะโดยรวม ในระดับเห็นด้วย คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.91 โดยกลุ่มนักเรียนมีระดับความคิดเห็นจิตสำนึกในการคัดแยกขยะในเรื่อง การที่ต้องมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง มากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.43 รองลงมา กลุ่มนักเรียนเห็นด้วยในเรื่อง โครงการธนาคารขยะเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.21 ซึ่งใกล้เคียงกับ การแยกประเภทขยะก่อนทิ้งจะสามารถช่วยลดปัญหาขยะล้นเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.2 และในเรื่อง การคัดแยกขยะก่อนทิ้งและการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไปในอนาคต คิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.13 และ กลุ่มนักเรียนมีความคิดเห็นไม่แน่ใจ เรื่อง ขยะถือเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ไม่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.43 และ ในเรื่อง การคัดแยกขยะก่อนทิ้งเป็นสิ่งที่ยุ่งยาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.9 ซึ่งมีค่าน้อยที่สุด

การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

ตารางที่ 15 ตารางแสดงระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

การมีส่วนร่วมในการ คัดแยกขยะ	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{X}$	SD	ระดับการมี ส่วนร่วม
	เป็น ประจำ	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ เคย เลย			
1.นักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาขยะล้นเมือง	54 (13.5)	101 (25.3)	175 (43.8)	45 (11.3)	25 (6.3)	3.29	1.038	บางครั้ง
2.นักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมการคัดแยกขยะกับโครงการธนาคารขยะที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้น	70 (17.5)	104 (26.0)	145 (36.3)	51 (12.8)	30 (7.5)	3.33	1.131	บางครั้ง
3.นักเรียนเคยเสนอความคิดเห็น เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมการคัดแยกขยะ	44 (11.0)	79 (19.8)	140 (35.0)	79 (19.8)	58 (14.5)	2.93	1.189	บางครั้ง
4.นักเรียนเคยช่วยอาจารย์และผู้รับผิดชอบโครงการในการเผยแพร่ข่าวสารรณรงค์เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ	45 (11.3)	97 (24.3)	142 (35.5)	77 (19.3)	39 (9.8)	3.08	1.128	บางครั้ง
5.นักเรียนทำการคัดแยกขยะและนำไปขายให้กับโครงการธนาคารขยะ	55 (13.8)	108 (27.0)	131 (32.8)	60 (15.0)	46 (11.5)	3.17	1.186	บางครั้ง
6.นักเรียนเคยปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนเกี่ยวกับกิจกรรมการคัดแยกขยะของโครงการธนาคารขยะ	44 (11.0)	89 (22.3)	150 (37.5)	77 (19.3)	40 (10.0)	3.05	1.121	บางครั้ง

ตารางที่ 15 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการ คัดแยกขยะ	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{X}$	SD	ระดับ การมี ส่วน ร่วม
	เป็น ประจำ	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ เคย เลย			
7.นักเรียนเคยปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับครอบครัวเกี่ยวกับ กิจกรรมการคัดแยกขยะ ของโครงการธนาคาร ขยะ	38 (9.5)	98 (24.5)	119 (29.8)	93 (23.3)	52 (13.0)	2.94	1.174	บางครั้ง
8.นักเรียนเคยแนะนำให้ ครอบครัวทำการคัดแยก ขยะก่อนทิ้ง	48 (12.0)	91 (22.8)	125 (31.3)	94 (23.5)	42 (10.5)	3.02	1.169	บางครั้ง
9.นักเรียนเคยให้ คำปรึกษาและแนะนำ วิธีการคัดแยกขยะให้กับ บุคคลอื่น ๆ	52 (13.0)	128 (32.0)	120 (30.0)	65 (16.3)	35 (8.8)	3.24	1.139	บางครั้ง
10.นักเรียนเคยชักชวน ให้เพื่อน ๆ เข้าร่วม โครงการธนาคารขยะ	45 (11.3)	107 (26.8)	139 (34.8)	68 (17.0)	41 (10.3)	3.12	1.134	บางครั้ง
11.นักเรียนเคยค้นหา ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม เกี่ยวกับการขยะตาม แหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อ นำมาปรับใช้กับกิจกรรม ของโครงการธนาคาร ขยะ	48 (12.0)	92 (23.0)	142 (35.5)	87 (21.8)	31 (7.8)	3.10	1.110	บางครั้ง

ตารางที่ 15 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการ ตัดแยกขยะ	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{X}$	SD	ระดับ การมี ส่วน ร่วม
	เป็น ประจำ	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ เคย เลย			
12.นักเรียนมักช่วย เผยแพร่ข่าวสาร และให้ ความรู้เกี่ยวกับการคัด แยกขยะและโครงการ ธนาคารขยะไปยังบุคคล ใกล้ชิด และบุคคลอื่น ๆ ในสังคม	53 (13.3)	105 (26.3)	130 (32.5)	72 (18.0)	40 (10.0)	3.15	1.164	บางครั้ง
รวม	18 (4.50)	113 (28.25)	173 (43.25)	79 (19.75)	17 (4.25)	3.12	0.850	บางครั้ง

จากตารางที่ 15 กลุ่มนักเรียนมีระดับการมีส่วนร่วมในการตัดแยกขยะโดยรวม ในระดับ
บางครั้ง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.12 โดยกลุ่มนักเรียนมีระดับการมีส่วนร่วมในการตัดแยกขยะ ในเรื่อง
นักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมการตัดแยกขยะ กับโครงการธนาคารขยะที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้น มาก
ที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.33 รองลงมา มีระดับการมีส่วนร่วมในการตัดแยกขยะ ในเรื่องนักเรียน
เคยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาขยะล้นเมือง คิดเป็นค่าเฉลี่ย
3.29 และในเรื่อง นักเรียนเคยให้คำปรึกษาและแนะนำวิธีการตัดแยกขยะให้กับบุคคลอื่น ๆ คิด
เป็นค่าเฉลี่ย 3.24 และในเรื่องนักเรียนเคยเสนอความคิดเห็น เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมการตัด
แยกขยะ มี ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดแยกขยะน้อยที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.93

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ตาราง 16 ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

พฤติกรรมการเปิดรับ ข่าวสาร	จิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ค่าสหสัมพันธ์ (r)	ค่านัยสำคัญ ทางสถิติ (p)	ระดับ ความสัมพันธ์
- ครู/อาจารย์	0.133*	0.008	ต่ำมาก
- นักเรียนแกนนำ	0.184*	0.000	ต่ำมาก
- เพื่อนนักเรียน	0.215*	0.000	ต่ำ
- ผู้ปกครอง	0.297*	0.000	ต่ำ
สื่อบุคคลรวม	0.257*	0.000	ต่ำ
- วิทยุชุมชน (N=200)	0.321*	0.000	ต่ำ
- วารสาร	0.243*	0.000	ต่ำ
- ป้ายประชาสัมพันธ์	0.222*	0.000	ต่ำ
-บอร์ดประชาสัมพันธ์	0.210*	0.000	ต่ำ
- เสียงตามสาย	0.251*	0.000	ต่ำ
- แผ่นพับ/โปสเตอร์	0.202*	0.000	ต่ำ
- ละครรณรงค์	0.218*	0.000	ต่ำ
สื่อเฉพาะกิจรวม	0.392*	0.000	ต่ำ
รวม	0.394*	0.000	ต่ำ

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 16 ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะผลการทดสอบ พบว่า มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.394 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน

และสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมกา
เปิดรับข่าวสารมากเท่าไร ยิ่งทำให้มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วม
โครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย และสามารถจำแนกตามพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสาร
ดังนี้

พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารส่วนบุคคลโดยรวมกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียน
ในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.257 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันและ
สัมพันธ์กันในระดับต่ำ นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารส่วนบุคคลโดยรวม
มากเท่าไร ยิ่งทำให้มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ
ธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

1. พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากครู/อาจารย์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของ
นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมี
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.133 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน
แต่สัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากครู/
อาจารย์มากเท่าไร ยิ่งทำให้มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วม
โครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

2. พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากนักเรียนแกนนำกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของ
นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมี
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.184 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน
แต่สัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากนักเรียน
แกนนำมากเท่าไร ยิ่งทำให้มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วม
โครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

3. พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากเพื่อนนักเรียนกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของ
นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมี
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.215 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน
และสัมพันธ์กันในระดับต่ำ นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากเพื่อน
นักเรียนมากเท่าไร ยิ่งทำให้มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วม
โครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

4. พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากผู้ปกครองกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียน
ในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.297 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันและ

เดียวกันและสัมพันธ์กันในระดับต่ำ นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากบอร์ดประชาสัมพันธ์มากเท่าไร ยิ่งทำให้มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

5.พฤติกรรมกรการเปิดรับข่าวสารจากเสียงตามสายกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.251 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์กันในระดับต่ำ นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากเสียงตามสายมากเท่าไร ยิ่งทำให้มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

6.พฤติกรรมกรการเปิดรับข่าวสารจากแผ่นพับ/โปสเตอร์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.202 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์กันในระดับต่ำ นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากแผ่นพับ/โปสเตอร์มากเท่าไร ยิ่งทำให้มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

7.พฤติกรรมกรการเปิดรับข่าวสารจากละครรณรงค์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.218 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์กันในระดับต่ำ นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากละครรณรงค์มากเท่าไร ยิ่งทำให้มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ตาราง 17 ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

พฤติกรรมการเปิดรับ ข่าวสาร	การมีส่วนร่วมในการคัดแยก ขยะ ค่าสหสัมพันธ์ (r)	ค่านัยสำคัญ ทางสถิติ (p)	ระดับ ความสัมพันธ์
- ครู/อาจารย์	0.314*	0.000	ต่ำ
- นักเรียนแกนนำ	0.320*	0.000	ต่ำ
- เพื่อนนักเรียน	0.355*	0.000	ต่ำ
- ผู้ปกครอง	0.412*	0.000	ปานกลาง
สื่อบุคคลรวม	0.430*	0.000	ปานกลาง
- วิทยุชุมชน (N=200)	0.371*	0.000	ต่ำ
- วารสาร	0.395*	0.000	ต่ำ
- ป้ายประชาสัมพันธ์	0.287*	0.000	ต่ำ
-บอร์ดประชาสัมพันธ์	0.187*	0.000	ต่ำมาก
- เสียงตามสาย	0.231*	0.000	ต่ำ
- แผ่นพับ/โปสเตอร์	0.287*	0.000	ต่ำ
- ละครรณรงค์	0.311*	0.000	ต่ำ
สื่อเฉพาะกิจรวม	0.408	0.000	ปานกลาง
รวม	0.494*	0.000	ปานกลาง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 17 ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ ผลการทดสอบ พบว่า มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.494 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทาง

เดียวกันและสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก นั่นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากบอร์ดประชาสัมพันธ์มากเท่าไร ยิ่งทำให้มีการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

5. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากเสียงตามสายกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.231 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์กันในระดับต่ำ นั่นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากเสียงตามสายมากเท่าไร ยิ่งทำให้มีการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

6. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากแผ่นพับ/โปสเตอร์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.287 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์กันในระดับต่ำ นั่นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากแผ่นพับ/โปสเตอร์มากเท่าไร ยิ่งทำให้มีการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

7. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากละครบนโรงค้กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.311 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์กันในระดับต่ำ นั่นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากละครบนโรงค้มากเท่าไร ยิ่งทำให้มีการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานข้อที่ 3 จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์

ตาราง 18 ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างจิตสำนึกกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์

ตัวแปร	ค่าสหสัมพันธ์ (r) การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ	ค่านัยสำคัญ ทางสถิติ (p)	ระดับ ความสัมพันธ์
จิตสำนึกในการ คัดแยกขยะ	0.346*	0.000	ต่ำ

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 18 ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างจิตสำนึกกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์ ผลการทดสอบ พบว่า มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.346 แสดงว่าตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 นั้นหมายถึง ยิ่งนักเรียนมีจิตสำนึกมากเท่าไร ยิ่งทำให้มีการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์มากขึ้นตามไปด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 19 ตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	สถิติที่ใช้	ผลการทดสอบ
สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมี ความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียน ในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์การขยะ	Pearson Correlation	สอดคล้องตาม สมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมี ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของ นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์การขยะ	Pearson Correlation	สอดคล้องตาม สมมติฐาน
สมมติฐานข้อที่ 3 จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมี ส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้า ร่วมโครงการรณรงค์การขยะ	Pearson Correlation	สอดคล้องตาม สมมติฐาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงการใช้กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ทั้งนี้ได้มีการตั้งสมมติฐานในการวิจัยไว้ ดังนี้

1. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
2. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ
3. จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

โดยการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาถึงการใช้กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้ใช้การพรรณนา (Descriptive) ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วยการวิเคราะห์ทางเอกสาร โดยอาศัยข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และข้อมูล

ปฐมนิเทศจากสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนกลยุทธ์ ซึ่งผู้วิจัยต้องการให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ช่วยในการวิจัยอันประกอบด้วยตัวผู้วิจัย ซึ่งจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เครื่องบันทึกเสียง และประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นและปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์โดยเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเล่าเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างละเอียด และเกิดการยืดหยุ่นในการการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นการศึกษาประสิทธิภาพผลของของสารสื่อสารรรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อศึกษาข้อมูลลักษณะทางประชากรของนักเรียน ได้แก่ เพศ ผลการเรียน อาชีพ การศึกษา พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการรรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ จิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ และการมีส่วนร่วมในการการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการใช้แบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มนักเรียนซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 โรงเรียน จำนวน 400 คน

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) ซึ่งจะนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1-3 โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ และจิตสำนึกในการแยกขยะกับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร จากศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำในการวางแผนกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการธนาคารขยะ จำนวน คือ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ และโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุขหวาดจวนอุปถัมภ์” พบว่าโครงการธนาคารขยะมีวัตถุประสงค์หลักคือ สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึก ให้กับกลุ่มเป้าหมายในการลดปริมาณขยะและการคัดแยกขยะอย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็นการส่งเสริมการออมซึ่งเป็นรายได้จากขยะรีไซเคิลให้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งโครงการจะมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามบริบทของโรงเรียน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ได้มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารสำหรับการดำเนินโครงการใน 3 ลักษณะ คือ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ กลยุทธ์การใช้สื่อ ดังนี้

1. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้

ในส่วนของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะทั้ง 2 โรงเรียน ได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ การสื่อสารเพื่อให้ความรู้จะทำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินการรณรงค์ด้วย จากการศึกษาโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ได้มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย ในเรื่องของปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ประเภทของขยะ วิธีการคัดแยกขยะ การดำเนินงานและรูปแบบของโครงการธนาคารขยะ และใช้สื่อต่างๆ ในการส่งสารความรู้ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย

2. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ

หลังจากให้ความรู้ความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายแล้ว การใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ เพื่อทำให้กลุ่มเป้าหมายของโครงการธนาคารขยะเกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาขยะและความสำคัญของการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และเกิดการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นให้การดำเนินโครงการธนาคารขยะประสบความสำเร็จ ซึ่งทางครูและนักเรียนแกนนำของทั้ง 2 โรงเรียน ได้มีการศึกษาตัวกลุ่มเป้าหมายในการโน้มน้าวใจก่อน เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสาร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความแตกต่างภายในตัวของกลุ่มเป้าหมาย

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายแต่ละคนมีปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น อายุ เพศ ฯลฯ ตลอดจนความคิด และพฤติกรรมการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายก็แตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องศึกษาความแตกต่างในเรื่องนี้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์และวางแผนการณรงค์ต่อไป

2. ความแตกต่างภายในสาร

สารแต่ละชิ้นจะมีความน่าสนใจแตกต่างกัน การพูดหรือการเขียน ก็มีความน่าสนใจน่าสนใจไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในหัวข้อเนื้อหาของสาร ลักษณะของการโน้มน้าวใจที่ใช้ ดังนั้นครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจึงต้องพยายามสร้างสรรค์เนื้อหาสาระของสารให้มีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้ ตลอดจนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสารนั้น ให้มีความแตกต่างจากเดิมที่เคยใช้ หรือมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ เพื่อประสิทธิภาพในการโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมาย

3. ความแตกต่างของสื่อ

ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำควรเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับตัวกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสื่อแต่ละชนิดจะสามารถโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมายได้แตกต่างกัน ควรเลือกใช้สื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุดโดยอาจเลือกจากความสนใจว่ากลุ่มเป้าหมายสนใจสื่อใดเป็นพิเศษก็ทำการสื่อสารโดยผ่านทางสื่อชนิดนั้น และมีการเสริมสื่ออื่นไปด้วยเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสาร

4. ความแตกต่างภายในสภาพการณ์

สภาพการณ์ที่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือขาดบุคคลหนึ่งบุคคลใด ความคุ้นเคยหรือไม่คุ้นเคยของกลุ่มเป้าหมายต่อสภาพการณ์หนึ่ง ๆ การมีตัวเร้าบวกหรือลบในสภาพการณ์ เช่น การโน้มน้าวให้เด็กนักเรียนทำการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง โดยมีครูแกนนำหรือนักเรียนแกนนำกำลังให้ความสนใจคอยถ่ายภาพรายล้อมเพื่อทำเป็นข่าวประชาสัมพันธ์อาจจะเป็นตัวเร้าบวกในการโน้มน้าวใจก็เป็นได้

โดยครูแกนนำและนักเรียนแกนนำมีการนำกลยุทธ์ในการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจมาใช้ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายยอมรับในสิ่งที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำได้ทำการรณรงค์อยู่ โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นสร้างความสนใจ** เป็นขั้นการสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนแกนนำและครูแกนนำโดยการจัดเรียงเรียงสารเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้รับสาร
2. **ขั้นสร้างความต้องการ** เป็นการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำกำลังโน้มน้าวใจเป็นสิ่งที่เขาต้องการ และอยากกระทำ
3. **ขั้นตอบสนองความต้องการ** เป็นขั้นที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายรู้สึกว่าจะต้องทำตามที่คุณครูแกนนำและนักเรียนแกนนำโน้มน้าวใจเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของคุณครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ
4. **ขั้นบรรยายให้ผู้รับสารเห็นภาพชัดเจน** เป็นขั้นที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำใช้สารหรือสัญลักษณ์ในการสร้างจินตนาการให้กลุ่มเป้าหมายเห็นภาพ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการตัดสินใจและลงมือปฏิบัติในที่สุด
5. **ขั้นกระทำ** ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายที่กลุ่มเป้าหมายเชื่อหรือลงมือปฏิบัติตามที่คุณครูแกนนำและนักเรียนแกนนำโน้มน้าวใจ

3. กลยุทธ์การใช้สื่อ

สื่อถือเป็นตัวกลางที่จะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งประสิทธิผลของการสื่อสารจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับผู้รับสาร กลยุทธ์การใช้สื่อในการรณรงค์โครงการธนาคารขยะจะใช้สื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะมีประสิทธิภาพสูงสุด การศึกษาถึงสื่อที่ใช้ในการดำเนินโครงการธนาคารขยะนั้น ผลจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการธนาคารขยะ ผู้วิจัยสามารถสรุปถึงกลยุทธ์การใช้สื่อซึ่งทางโครงการได้ใช้ในการรณรงค์ ได้ดังต่อไปนี้

ประเภทของสื่อที่ใช้ในการรณรงค์

ประเภทของสื่อซึ่งทางโครงการธนาคารขยะใช้ในการดำเนินงานนั้น ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้สื่อแบบผสมผสานในการรณรงค์ โดยการบูรณาการสื่อหลาย ๆ ประเภทในการรณรงค์ซึ่งประกอบไปด้วย การใช้สื่อบุคคลร่วมกับสื่อเฉพาะกิจในการดำเนินงาน เพื่อให้สื่อทุกประเภทและทุกชนิดสามารถสนับสนุนการดำเนินการซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในการรณรงค์อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มอีกด้วย ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสื่อต่าง ๆ ดังนี้

1. สื่อบุคคล

ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะนั้น ส่วนใหญ่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะทำหน้าที่หลักในการดำเนินกิจกรรม โดยจะมีการใช้สื่อเฉพาะกิจในการดำเนินกิจกรรมร่วมด้วย ทั้งนี้การขับเคลื่อนรณรงค์โดยผ่านทางกรดำเนินกิจกรรมนั้นจะใช้การให้ความรู้ การโน้มน้าวใจ ซึ่งนักเรียนแกนนำจะทำหน้าที่หลักในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยมีครูแกนนำทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในทุกขั้นตอนการรณรงค์ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการใช้สื่อบุคคลในการดำเนินกิจกรรมนั้นเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ การโน้มน้าวใจให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การคัดแยกขยะก่อนทิ้งได้มากที่สุด อีกทั้งยังเป็นผู้ทำหน้าที่ในการขอความร่วมมือการสนับสนุนกิจกรรมรณรงค์ ทั้งการเผยแพร่ และการจัดกิจกรรมรณรงค์อีกด้วย

2. สื่อเฉพาะกิจ

ผู้วิจัยพบว่าสื่อเฉพาะกิจต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินโครงการธนาคารขยะนั้น ประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ และสื่อกิจกรรม ทั้งนี้สื่อส่วนหนึ่งก็จะมาจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังมีสื่อเฉพาะกิจบางชนิดที่นักเรียนแกนนำได้จัดทำขึ้นมาโดยเฉพาะ ซึ่งการใช้สื่อเฉพาะกิจในการดำเนินกิจกรรมนั้น ส่วนมากจะเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการดำเนินการรณรงค์ของนักเรียนแกนนำ ทั้งนี้สื่อเฉพาะกิจดังกล่าวยังมีความหลากหลายของรูปแบบและเนื้อหาในการนำเสนอ อีกทั้งยังสร้างความน่าสนใจและดึงดูดชักชวนให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับนักเรียนแกนนำอีกด้วย โดยตัวอย่างของสื่อเฉพาะกิจที่ผู้วิจัยพบในการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะของนักเรียนแกนนำ ได้แก่ การจัดทำเอกสาร แผ่นพับ วารสารป้ายประชาสัมพันธ์ บอร์ดประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย ไปสเตอร์ ละครรณรงค์ โดยในส่วนของโรงเรียนบ้านขุนประเทศจะมีสื่อเฉพาะกิจที่เพิ่มเติม คือ วิทยุชุมชน และสื่อประกอบการเดินรณรงค์

2.1 สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ

สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจเป็นสื่อที่มีเนื้อหาชัดเจนและมีรูปแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยส่วนใหญ่สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่ใช้ในโครงการธนาคารขยะ จะเป็นสื่อที่ทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสื่อที่ทางโรงเรียนมีการจัดทำขึ้นให้เพื่อเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนมากขึ้น สิ่งพิมพ์

เฉพาะกิจแต่ละชนิดที่มีการนำมาใช้นั้น จะมีจุดเด่นที่แตกต่างกันออกไปและมีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับการเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่ใช้นั้นสามารถย้าให้ระลึกถึง อีกทั้งกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ทั้งนักเรียนแกนนำ ครูแกนนำ นักเรียน มีโอกาสที่จะได้พบเห็นได้เป็นระยะเวลาอันยาวนานเพื่อสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจ และช่วยโน้มน้าวใจให้เกิดพฤติกรรมการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง นอกจากนี้สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจยังออกแบบให้มีความสวยงาม สะดุดตา ง่ายต่อความเข้าใจ มีความคงทน มีรูปภาพพร้อมคำอธิบาย และเอื้อต่อการนำไปใช้ในการรณรงค์ในโครงการ

2.1 สื่อกิจกรรม

การใช้สื่อกิจกรรมในโครงการรณรงค์ฯ นั้น เป็นการช่วยให้กลุ่มเป้าหมาย และผู้ที่สนใจสามารถร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ซึ่งส่วนมากจะได้รับทั้งเนื้อหาสาระ และความบันเทิงไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งยังสามารถโน้มน้าวใจและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้สื่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโครงการจัดนั้นสามารถดำเนินการให้สอดคล้องและตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายของโครงการได้อีกด้วย

3. สื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นสื่อที่ถูกนำมาใช้ไม่มากนักในการรณรงค์โครงการรณรงค์ฯ เนื่องจากเป็นโครงการภายในโรงเรียน มีกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน และชุมชน การใช้สื่อเฉพาะกิจ และสื่อกิจกรรมจะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

การที่มีการใช้สื่อมวลชนนั้นเป็นการสื่อสารเพื่อการกระจายข่าวสารและการสร้างการรับรู้ของประชาชนในวงกว้าง ซึ่งถือเป็นการต่อยอดจากการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ภายในโรงเรียนเท่านั้น สำหรับโรงเรียนบ้านขุนประเทศนั้นได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสารโครงการให้คนในชุมชนสามารถรับรู้ได้ จึงได้มีการนำสื่อวิทยุชุมชนมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการรณรงค์ให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการดำเนินการรณรงค์ผ่านทางสื่อมวลชนของโรงเรียนบ้านขุนประเทศได้ดังนี้

ส่วนที่ 2 ศึกษาประสิทธิผลของการสื่อสารรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาข้อมูลลักษณะทางประชากรของนักเรียน ได้แก่ เพศ ผลการเรียน อาชีพ ของคุณพ่อ อาชีพของคุณแม่ การศึกษาของคุณพ่อ การศึกษาของคุณแม่ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ จิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ และการมีส่วนร่วมในการการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการใช้แบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มนักเรียนซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 โรงเรียน จำนวน 400 คน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

1.1. ลักษณะทางประชากรของนักเรียน

ลักษณะทางประชากรของนักเรียน จำนวน 400 คน มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง โดยมีผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย) 3.01-3.50 มากที่สุด บิดาและมารดาของนักเรียนมีอาชีพรับจ้างมากที่สุด โดยบิดาและมารดามีการศึกษาจบประถมศึกษามากที่สุดซึ่งนักเรียนได้เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะส่วนใหญ่ ในลักษณะเป็นสมาชิกของโครงการ และเข้าร่วมเป็นระยะเวลา 1-4 เดือน มากที่สุด

1.2 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อบุคคล ส่วนใหญ่มีระดับความถี่ในการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะในระดับปานกลาง จากสื่อครู/อาจารย์มากที่สุด มี รองลงมา คือนักเรียนแกนนำ, เพื่อนนักเรียน และจากสื่อผู้ปกครอง น้อยที่สุด

สื่อเฉพาะกิจส่วนใหญ่มีระดับความถี่ในการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะในระดับปานกลาง จากสื่อบอร์ดประชาสัมพันธ์ มากที่สุด รองลงมา คือบอร์ดประชาสัมพันธ์, เสียงตามสาย, แผ่นพับ/โปสเตอร์, วารสาร, วิทยุชุมชน และละครรณรงค์ น้อยที่สุด ตามลำดับ

1.3 ลักษณะสื่อที่นักเรียนต้องการให้มีข่าวสารณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ

ลักษณะสื่อที่นักเรียนต้องการให้มีข่าวสารณรงค์ของโครงการธนาคารขยะมากที่สุดคือ วิทยุชุมชน รองลงมา คือ ละคร , ป้าย , เสียง , แผ่นพับ , วารสาร และ สื่ออื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต น้อยที่สุด

นักเรียนได้นำข่าวสารณรงค์โครงการธนาคารขยะไปใช้ประโยชน์ในการแยกขยะมากที่สุด และนักเรียนต้องการให้มีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารในการณรงค์โครงการธนาคารขยะด้วยวิธีการแยกขยะประเภทต่าง ๆ อย่างชัดเจน มากที่สุด รองลงมา คือ วิธีการแยกประเภทวัสดุรีไซเคิลเพื่อขายได้ราคาดี และ ข้อควรระวังในการแยกขยะประเภทต่าง ๆ

1.4 จิตสำนึกในการคัดแยกขยะ

กลุ่มนักเรียนมีระดับความคิดเห็นจิตสำนึกในการคัดแยกขยะโดยรวม ในระดับเห็นด้วย โดยมีระดับความคิดเห็นจิตสำนึกในการคัดแยกขยะในเรื่อง การที่ต้องมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งมากที่สุด เรื่อง โครงการธนาคารขยะเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งใกล้เคียงกับ การแยกประเภทขยะก่อนทิ้งจะสามารถช่วยลดปัญหาขยะล้นเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด และในเรื่อง การคัดแยกขยะก่อนทิ้งและการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไปในอนาคต และ กลุ่มนักเรียนมีความคิดเห็นไม่แน่ใจ เรื่อง ขยะถือเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ไม่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน และ ในเรื่อง การคัดแยกขยะก่อนทิ้งเป็นสิ่งที่ยุ่งยาก

1.5 การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

กลุ่มนักเรียนมีระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะโดยรวม ในระดับบางครั้ง โดยนักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมการคัดแยกขยะ กับโครงการธนาคารขยะที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้น มากที่สุด รองลงมา มีระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ ในเรื่องนักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาขยะล้นเมือง และในเรื่องนักเรียนเคยให้คำปรึกษาและแนะนำวิธีการคัดแยกขยะให้กับบุคคลอื่น ๆ และในเรื่องนักเรียนเคยเสนอความคิดเห็น เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมการคัดแยกขยะ มีระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะน้อยที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1: เป็นไปตามสมมติฐาน

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เชิงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในระดับต่ำ

เมื่อพิจารณาข้อแต่ละชนิดพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจาก ครู/อาจารย์ และนักเรียนแกนนำ มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เชิงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในระดับต่ำมาก เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจาก ครู/อาจารย์ และ นักเรียนแกนนำ มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เชิงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในระดับต่ำมาก เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจาก เพื่อนนักเรียน ผู้ปกครอง วิทยุชุมชน วารสาร ป้ายประชาสัมพันธ์ บอร์ดประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย แผ่นพับ/โปสเตอร์ ละครรณรงค์มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เชิงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในระดับต่ำ เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

ทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2: เป็นไปตามสมมติฐาน

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เชิงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในระดับปานกลาง

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะเชิงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในระดับปานกลาง เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

เมื่อพิจารณาข้อแต่ละชนิดพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจาก ครู/อาจารย์ และนักเรียนแกนนำ เพื่อนนักเรียน วิทยุชุมชน วารสาร ป้ายประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย แผ่นพับ/โปสเตอร์ ละครรณรงค์ มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่

เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เที่ยงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในระดับต่ำ เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะเที่ยงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในระดับต่ำมาก เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

สมมติฐานข้อที่ 3 จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ ในทิศทางเดียวกันระดับต่ำ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3

อภิปรายผลการวิจัย

กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร

กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้

ในส่วนของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะทั้ง 2 โรงเรียน ได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ การสื่อสารเพื่อให้ความรู้จะทำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินการรณรงค์ด้วย ซึ่งจุดประสงค์ในการดำเนินการรณรงค์โครงการ ได้แก่

- เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ จิตสำนึก ให้กับนักเรียนและบุคลากรโดยการลดปริมาณขยะและการแยกขยะอย่างมีประสิทธิภาพ
- เพื่อจัดระบบการจัดการขยะของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ
- เพื่อส่งเสริมการยอมรับให้กับนักเรียนและบุคลากรจากการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

จากการศึกษาโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ได้มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย ในเรื่องของปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ประเภทของขยะ วิธีการคัดแยกขยะ การดำเนินงานและรูปแบบของโครงการธนาคารขยะ และใช้สื่อต่างๆ ในการส่งสารความรู้ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกตินิก จุฑาวิจิตร (2542) ในส่วนของวัตถุประสงค์ของ

กลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อสอนหรือเพื่อให้การศึกษา (Teach or Educate) คือ เป็นการส่งสารที่ผู้ส่งสาร ต้องการให้ผู้รับสารเกิดความเรียนรู้ และเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งมากกว่าการรับทราบ ทั้งนี้ผู้รับสารก็มีความต้องการที่จะเรียนรู้และศึกษา

การสื่อสารเพื่อให้ความรู้จะทำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินการรณรงค์ด้วย จากการศึกษาโครงการรณรงค์การชยะรีไซเคิล ได้มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย ในเรื่องของปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ประเภทของขยะ วิธีการคัดแยกขยะ การดำเนินงานและรูปแบบของโครงการรณรงค์การชยะ และใช้สื่อต่างๆ ในการส่งสารความรู้ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย สำหรับทางด้านโรงเรียนบ้านขุนประเทศมีกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างจากโรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุททวดจนวนุปถัมภ์” โดยการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งวิทยากรที่เชิญมาเป็นวิทยากรจากมูลนิธิสื่อจักษ์มูลนิธิของประเทศไต้หวันที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยมาให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการรณรงค์การชยะ ในเรื่องของการดำเนินโครงการรณรงค์การชยะ และวิธีการดำเนินงานจนประสบความสำเร็จมาแล้วที่ประเทศไต้หวัน ซึ่งทางมูลนิธิได้ดำเนินการที่ประเทศไต้หวันมาเป็นเวลานานและประสบความสำเร็จอย่างสูง การเชิญวิทยากรจากภายนอกเข้ามาในโรงเรียนนั้นเป็นการดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังสร้างความน่าเชื่อถือให้กับโครงการรณรงค์การชยะได้เป็นอย่างมาก

ข้อค้นพบของผู้วิจัย คือ ครูจะมีความต้องการเรียนรู้มากกว่านักเรียน เพราะครูสามารถนำความรู้ที่ได้รับ ไปประยุกต์เข้ากับแผนการเรียนการสอนได้ แต่สำหรับนักเรียนแล้วก็นับได้ว่ามีความสนใจไม่น้อยทีเดียว เนื่องจากวิทยากรบรรยายได้น่าสนใจ และน่าติดตาม

กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ

การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจให้กลุ่มเป้าหมายของโครงการรณรงค์การชยะเกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาขยะ เล็งเห็นความสำคัญของการคัดแยกขยะ และเกิดการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นให้การดำเนินโครงการรณรงค์การชยะประสบความสำเร็จ โดยที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำของทั้ง 2 โรงเรียน ได้มีการนำกลยุทธ์ในการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ อ้างถึงใน มอนโรล (1975) มาใช้เพื่อให้นักเรียนยอมรับในสิ่งที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำได้ทำการรณรงค์อยู่ โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสร้างความสนใจ เป็นขั้นการสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนแกนนำและครูแกนนำ โดยมีการจัดเตรียมเนื้อหาของสารเพื่อดึงดูดความสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งการที่

นักเรียนแกนนำจัดทำสื่อในการรณรงค์โครงการธนาคารขยะให้มีความน่าสนใจ มีการทำแผ่นพับที่มีสีสัน รูปลักษณะสะดุดตา เนื้อหาเข้าใจง่าย ทำให้ดึงดูดให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจในโครงการธนาคารขยะ เกิดความต้องการที่จะรับข้อมูลข่าวสารจากโครงการเพื่อประกอบการตัดสินใจในการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

2. ขั้นสร้างความต้องการ เป็นการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำกำลังโน้มน้าวใจเป็นสิ่งที่เขาต้องการ และอยากกระทำ

3. ขั้นตอบสนองความต้องการ เป็นขั้นที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายรู้สึกว่าจะต้องทำตามที่คุณครูแกนนำและนักเรียนแกนนำโน้มน้าวใจเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของคุณครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ

4. ขั้นบรรยายให้กลุ่มเป้าหมายเห็นภาพชัดเจน เป็นขั้นที่คุณครูแกนนำและนักเรียนแกนนำใช้สื่อในการสร้างจินตนาการให้กลุ่มเป้าหมายเห็นภาพ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการตัดสินใจและลงมือปฏิบัติในที่สุด ในขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีการนำสื่อที่ใช้ในการรณรงค์มาใช้มากที่สุด เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ โน้มน้าวใจให้กลุ่มเป้าหมายเกิดจิตสำนึก และเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในที่สุด

5. ขั้นกระทำ ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้าย ซึ่งหลังจากที่มีการใช้สื่อในการรณรงค์แล้ว สื่อที่โครงการใช้ทั้งหมดนั้นสามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายเชื่อหรือลงมือปฏิบัติตามที่คุณครูแกนนำและนักเรียนแกนนำโน้มน้าวใจ และเข้าร่วมเป็นสมาชิกของโครงการธนาคารขยะ โดยที่ไม่ได้มีการบังคับจากทางด้านคุณครูแกนนำ แต่ทางด้านนักเรียนเกิดความสนใจและพอใจที่จะร่วมสมัครเป็นสมาชิกโครงการเอง ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถวรณ์ ปิณฑน์โอวาท (2549) ที่ว่า การโน้มน้าวใจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ จากการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ ความรู้สึกและพฤติกรรมซึ่งอาจจะไม่เกิดขึ้นทันที แต่ผลอาจจะยังคงอยู่ในระยะยาวกว่าจะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม เพราะสารเพื่อการโน้มน้าวใจต้องทำปฏิกริยากับทัศนคติและความเชื่อก่อน และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ อารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมตามมา

จากการศึกษาพบว่าการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจในโครงการธนาคารขยะให้ประสบความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถวรณ์ ปิณฑน์โอวาท (2549) ได้แก่ ความแตกต่างภายในตัวของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายแต่ละคนมีปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น อายุ เพศ ตลอดจนความคิด และพฤติกรรมการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายก็แตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องศึกษาความแตกต่างในเรื่องนี้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์และวางแผนการรณรงค์ ความแตกต่างภายในสาร เนื่องจากสารแต่ละชิ้นจะมีความน่า

โน้มน้าวใจแตกต่างกัน การพูดหรือการเขียน ก็มีความโน้มน้าวใจไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในหัวข้อเนื้อหาของสาร ลักษณะของการโน้มน้าวใจที่ใช้ ความแตกต่างของสื่อ

การที่ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำควรเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับตัวกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสื่อแต่ละชนิดจะสามารถโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมายได้แตกต่างกัน ควรเลือกใช้สื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุดโดยอาจเลือกจากความสนใจว่ากลุ่มเป้าหมายสนใจสื่อใดเป็นพิเศษก็ทำการสื่อสารโดยผ่านทางสื่อชนิดนั้น และมีการเสริมสื่ออื่นไปด้วยเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสาร และปัจจัยสุดท้ายคือ ความแตกต่างภายในสภาพการณ์ สาเหตุจากสภาพการณ์ที่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือขาดบุคคลหนึ่งบุคคลใด ความคุ้นเคยหรือไม่คุ้นเคยของกลุ่มเป้าหมายต่อสภาพการณ์หนึ่ง ๆ การมีตัวเร้าบวกหรือลบในสภาพการณ์ เช่น การโน้มน้าวให้เด็กนักเรียนทำการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง โดยมีครูแกนนำหรือนักเรียนแกนนำกำลังให้ความสนใจคอยถ่ายภาพรายล้อมเพื่อทำเป็นข่าวประชาสัมพันธ์อาจจะเป็นตัวเร้าบวกในการโน้มน้าวใจก็เป็นได้

เอเวอเรสต์ โรเจอร์ส (อ้างในอรรพรรณ ปีลันธนโอบาท, 2549) กล่าวว่า ปกติแล้วสารที่ตอบสนองความต้องการของผู้รับสารจะประสบความสำเร็จมากกว่าสารที่ไม่ได้ให้คำสัญญาสิ่งใดกับคนฟัง ยิ่งสารมีรางวัลหรือสิ่งตอบแทนมากก็ยิ่งเรียกร้องความสนใจหรือจุดคนฟังได้มาก ทั้งนี้จากการศึกษากลยุทธ์การโน้มน้าวใจของโครงการธนาคารขยะพบว่า ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำมีการใช้การจูงใจในสาร (Message Appeals) โดยการจูงใจโดยให้รางวัล (Rewards as Appeals) คือ มีการให้เงินเป็นสิ่งตอบแทน สำหรับนักเรียนที่นำขยะมาฝากในโครงการธนาคารขยะก็สามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้

กลยุทธ์การใช้สื่อ

จากการศึกษา เรื่องกลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งในส่วนของกลยุทธ์การสื่อสารพบว่า ได้มีการสื่อสารผ่านทางสื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ และสื่อมวลชน โดยสื่อที่ใช้มากที่สุดในโครงการ คือ สื่อบุคคล ซึ่งได้แก่ ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำของทั้ง 2 โรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพรรณ ศรีบุญเรือง (2549) ที่ว่า สื่อบุคคล คือ การนำเอาบุคคลมาใช้เป็นตัวกลางในการผ่านสารของโครงการไปยังกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งการใช้สื่อบุคคลในการสื่อสารรณรงค์โครงการธนาคารขยะนั้น จึงทำได้ทั้งในรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารระหว่างกลุ่ม โดยสามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากได้ ซึ่งในที่นี้ ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะทำการสื่อสารถึงกลุ่มเป้าหมายโดยการใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยครูแกนนำจะทำการสื่อสารให้กับ

นักเรียนที่ตนเองทำการสอน นอกจากการสอนเรื่องบทเรียนตามหลักสูตรการเรียนแล้ว ยังมีสื่อสาร เพื่อโน้มน้าวใจให้เด็กนักเรียนของตนมีจิตสำนึกในเรื่องของปัญหาขยะมูลฝอย และเกิดการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ ส่วนนักเรียนแกนนำก็จะทำการสื่อสารกับนักเรียนโดยการ ใช้สื่อเป็นช่องทางในการนำข้อมูลข่าวสารที่ต้องการรณรงค์ มีการใช้สื่อกิจกรรม และเสียงตามสายในการให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาขยะ และประโยชน์ของการคัดแยกขยะ เพื่อเป็นการสื่อสารถึงนักเรียนจำนวนมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ เสถียร เขยประทับ (2540) ที่ว่าสื่อระหว่างบุคคลสามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆ ได้ดี ดังนี้คือ ความสามารถในการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบยुकลวิธี (การสื่อสารแบบสองทาง) คือ ในกรณีที่ผู้รับสารไม่เข้าใจก็สามารถได้ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากแหล่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว และผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการและความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาที่รวดเร็ว อีกทั้งพบว่าสื่อบุคคลจะมีระดับปฏิกริยาตอบสูงทำให้สามารถช่วยลดอุปสรรคทางการสื่อสารที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการเลือกรับสาร การเลือกแปลหรือตีความ การเลือกจำสาร ทำให้พบว่า สื่อบุคคลมีความสำคัญต่อกลยุทธการสื่อสาร และมีการใช้สื่อบุคคลมากในการรณรงค์โครงการธนาคารขยะ

กลยุทธ์การใช้สื่อที่ใช้เป็นอันดับสอง คือ สื่อเฉพาะกิจ ซึ่งในโครงการนี้ได้แก่ คู่มือ แผ่นพับวารสาร ป้ายประชาสัมพันธ์ บอร์ดประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย ไปสเตอร์ ละครรณรงค์ และการเดินรณรงค์ อ้างถึงใน โสภิตสุดา มงคลเกษม (2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อเฉพาะกิจว่า สื่อเฉพาะกิจมีความสำคัญต่อการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล เพราะสื่อเฉพาะกิจจัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะ อีกทั้งการใช้สื่อเฉพาะกิจยังให้ความรู้ข่าวสารที่เป็นเรื่องราวเฉพาะอย่าง โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้แน่นอน ซึ่งสื่อเฉพาะกิจสามารถใช้สื่อที่หลากหลายโดยสามารถนำมาใช้ประยุกต์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาของโครงการรณรงค์

จากการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของโครงการธนาคารขยะ จากการสัมภาษณ์ครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำ พบว่า นักเรียนมีการเปิดรับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อเฉพาะกิจ ในระดับปานกลาง ซึ่งสื่อที่นักเรียนได้รับข่าวสารมากที่สุด ได้แก่ สื่อบอร์ดประชาสัมพันธ์ ซึ่งการที่นักเรียนเปิดรับสื่อบอร์ดประชาสัมพันธ์มากที่สุด อาจเกิดจากกระบวนการผลิตสื่อ ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบและเนื้อหา ที่เป็นการสร้างสรรค์สีสันให้สะดุดตา ประกอบกับการจัดทำโดยที่ไม่ใส่รายละเอียดหรือนำเสนอเนื้อหาอย่างเต็มที่ ซึ่งหน่วยงานส่วนใหญ่มักใส่เนื้อหาสาระมากมาย เนื่องจากกลัวว่ากลุ่มเป้าหมายจะไม่ได้รับความรู้ความเข้าใจอย่างเต็มที่ ซึ่งการได้วิชาการเกินไป มักจะทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่สนใจ จากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถกล่าวได้ว่า การใช้รูปปลั๊กอินสะดุดตา มีสีสันสวยงาม ไม่ใส่เนื้อหาวิชาการหรือใส่เนื้อหามากเกินไป และการนำเสนอเนื้อหาที่มีสารประโยชน์ในรูปแบบสารบันเทิง จึงสามารถดึงดูดความสนใจกลุ่มเป้าหมายได้ อีกทั้งสื่อบอร์ด

ประชาสัมพันธ์ยังเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ในวงกว้าง เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาให้ความสำคัญและให้ความสนใจกับบอร์ดประชาสัมพันธ์ และภายในและภายนอกห้องเรียนมักจะมีบอร์ดประชาสัมพันธ์จำนวนมาก ทำให้สามารถเข้าถึงนักเรียนได้เป็นจำนวนมาก

สุดท้ายคือ สื่อมวลชน ซึ่งถูกนำมาใช้ไม่มากนักในการรณรงค์โครงการธนาคารขยะ เนื่องจากเป็นโครงการภายในโรงเรียน มีกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน และชุมชน การใช้สื่อเฉพาะกิจ และสื่อกิจกรรมจะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ประสิทธิผลของการสื่อสารรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร

พฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ

- สื่อบุคคล

ส่วนใหญ่มีระดับความถี่ในการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะในระดับปานกลาง พบว่านักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อครู/อาจารย์ มากที่สุด รองลงมา คือนักเรียนแกนนำ เนื่องจากครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะทำหน้าที่หลักในการดำเนินกิจกรรม โดยจะมีการใช้สื่อเฉพาะกิจในการดำเนินกิจกรรมร่วมด้วย ทั้งนี้การขับเคลื่อนรณรงค์โดยผ่านทางกรดำเนินกิจกรรมนั้นจะใช้การให้ความรู้ การโน้มน้าวใจ ซึ่งนักเรียนแกนนำจะทำหน้าที่หลักในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยมีครูแกนนำทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในทุกขั้นตอนการรณรงค์ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการใช้สื่อบุคคลในการดำเนินกิจกรรมนั้นเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ การโน้มน้าวใจให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการคัดแยกขยะก่อนทิ้งได้มากที่สุด อีกทั้งยังเป็นผู้ทำหน้าที่ในการขอความร่วมมือการสนับสนุนกิจกรรมรณรงค์ ทั้งการเผยแพร่ และการจัดกิจกรรมรณรงค์อีกด้วย

- สื่อเฉพาะกิจ

นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อเฉพาะกิจส่วนใหญ่มีระดับความถี่ในการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะในระดับปานกลาง ซึ่งสื่อที่นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะมากที่สุด คือ สื่อบอร์ดประชาสัมพันธ์ รองลงมา คือป้ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการดำเนินการรณรงค์ของนักเรียนแกนนำ ทั้งนี้

สื่อบอร์ดประชาสัมพันธ์ และป้ายประชาสัมพันธ์ ยังมีความหลากหลายของรูปแบบและเนื้อหาในการนำเสนอ อีกทั้งยังสร้างความน่าสนใจและดึงดูดชักชวนให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับนักเรียนแกนนำอีกด้วย

ส่วนสื่อรอง อันได้แก่ เสียงตามสาย แผ่นพับ/โปสเตอร์ วารสาร วิทยุชุมชน และละครรณรงค์ มุ่งไปสู่กลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะ ทำให้เลือกกลุ่มเป้าหมายได้ตามต้องการ โดยสื่อ แผ่นพับ/โปสเตอร์ วารสาร เป็นสื่อที่ช่วยเผยแพร่ข่าวสารในแง่รายละเอียดและความรู้ในเนื้อหาสาระให้รายละเอียดในเชิงเทคนิค และวิชาการในเชิงลึกได้เป็นอย่างมาก

ลักษณะสื่อที่นักเรียนต้องการให้มีข่าวสารรณรงค์ของโครงการรณรงค์มากที่สุดคือ วิทยุชุมชน รองลงมา คือ ละคร เนื่องจากสามารถให้ความบันเทิง น่าติดตาม และสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยเน้นให้ความบันเทิง เป็นหลัก และสอดแทรกสาระความรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

แต่อย่างไรก็ตาม นักเรียนส่วนใหญ่ได้นำข่าวสารรณรงค์โครงการรณรงค์ไปใช้ประโยชน์ในการแยกขยะ

จิตสำนึกในการคัดแยกขยะ

จิตสำนึกเป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่รวมตัวกันขึ้นและมีความสัมพันธ์กันระหว่างประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น และประเมินค่าสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นความสำนึก ดังนั้น ความสำนึกจึงเป็นพฤติกรรมภายในอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงออกถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่าง ๆ ในลักษณะที่ตื่นตัวต่อบุคคลต่อหลักการ หรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเกิดจากการรับรู้ โดยกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่ มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ กลุ่มนักเรียนมีระดับความคิดเห็นจิตสำนึกในการคัดแยกขยะทั้ง มากที่สุด ในเรื่อง การที่ต้องมีการคัดแยกขยะก่อน รองลงมา กลุ่มนักเรียนเห็นด้วยในเรื่อง โครงการรณรงค์รณรงค์เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาที่สมาชิกมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมของกลุ่ม โดยอาจเกี่ยวข้องในลักษณะของการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายตามที่ต้องการ (ระวีวิภา ไพ ศิริคุปต์ : 2540) กลุ่มนักเรียนมีระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะโดยรวม ในระดับบางครั้ง อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าไม่สะดวกในการปฏิบัติจริง และยังไม่เข้าใจวิธีในการแยกขยะ

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานข้อที่ 1 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เชิงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ลดาวัลย์ พอใจ (2536) ได้ศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความตระหนักและการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ เชิงบวก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุณี บุญนิพัทธ์ (2538) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมเรื่องสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อวิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม และทัศนคติต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพลีน ศศิธรนากรแก้ว (2537) ได้ศึกษาการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานครมีระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อม จากสื่อมวลชนและโทรทัศน์ในระดับปานกลาง มีความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน และระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนของประชาชนมีความแตกต่างกัน ตามระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานข้อที่ 3 จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ

จิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ ในทิศทางเดียวกันระดับต่ำ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 ยิ่งนักเรียนมีจิตสำนึกมากเท่าไร ยิ่งทำให้การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะมากขึ้นตามไปด้วย เป็นไปตามแนวคิดของพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว จิตสำนึกเป็นผลที่ได้มาจากการประเมินค่า การเห็นความสำคัญซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากความสนใจ (Interest) ความเห็น (Opinion) ค่านิยม (Values) ความเชื่อ (Beliefs) และทัศนคติ (Attitude) ซึ่งความแตกต่างของสิ่งเหล่านี้อยู่ที่ระดับความรู้สึกเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาที่สมาชิกมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมของกลุ่ม โดยอาจเกี่ยวข้องในลักษณะของการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายตามที่ต้องการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมลพรรณ สุทธิวงศ์ (2537) ได้ศึกษาการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน กับการรับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชน จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่รับทราบข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนในระดับปานกลาง รับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชนในระดับสูง มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดสูง และพฤติกรรมการรับทราบข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการรับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชน จิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัด

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในการวางแผนโครงการนั้น กลุ่มเป้าหมายของโครงการนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ปัจจัยหนึ่งที่ได้รับผิดชอบโครงการจะต้องศึกษาหาข้อมูลในด้านต่าง ๆ เช่น รูปแบบในการดำเนินชีวิต ทัศนคติ พฤติกรรม พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร และข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็น เพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารโครงการให้เกิดประสิทธิผล เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

2. จากการศึกษาระดับการเปิดรับข่าวสารโครงการพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการเปิดรับในระดับปานกลาง เนื่องจากครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจะทำการดำเนินการเผยแพร่

ประชาสัมพันธโครงการเป็นระยะเวลาช่วงแรกของโครงการเท่านั้น หลังจากนั้นก็จะมีการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการนำขยะฝากที่ธนาคารเท่านั้น ซึ่งการเปิดธนาคารอย่างต่อเนื่อง แต่การประชาสัมพันธนั้นทำเพียงระยะแรกเท่านั้น จึงทำให้กลุ่มเป้าหมายได้เปิดรับข่าวสารได้ไม่เพียงพอ การรณรงค์นั้นสามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการโดยการสมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะได้ แต่ไม่สามารถรักษาระดับการมีส่วนร่วมได้เท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรมีการรณรงค์ผ่านสื่อเป็นระยะยาวและต่อเนื่องมากกว่านี้ เพื่อกลุ่มเป้าหมายจะได้มีโอกาสในการเปิดรับข่าวสารของโครงการมากยิ่งขึ้น และเพื่อผลในการสร้างการมีส่วนร่วมในระยะยาว

3. ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำจึงต้องพยายามสร้างสรรค์เนื้อหาสาระของสารให้มีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้ ตลอดจนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสารนั้นให้มีความแตกต่างจากเดิมที่เคยใช้ หรือมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ เพื่อประสิทธิภาพในการโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยนี้เป็นการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของของการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งในส่วนของการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารจะใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูแกนนำ และนักเรียนแกนนำเท่านั้น ผู้วิจัยคิดว่าควรศึกษาความคิดเห็นของบุคคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อที่จะได้ทราบว่าบุคคลต่าง ๆ ที่ไม่ได้เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะนั้น มีความคิดเห็นต่อการเนนกิจกรรมธนาคารขยะทั้งภายนอกและภายในอย่างไร รวมทั้งศึกษาความรู้และความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายต่อการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะ

2. ในงานวิจัยนี้ทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะในเขตกรุงเทพมหานคร และเป็นโรงเรียนที่ชนะการประกวดโครงการประกวดธนาคารขยะไร้ไซเคิลปี 2 ระดับมัธยมศึกษา ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ โรงเรียนบ้านขุนประเทศ และโรงเรียนบางมดวิทยา "สีสุกหวาดจวนอุปลัมภ์" เท่านั้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดโครงการธนาคารขยะระดับประเทศที่ผ่านมาเป็นโรงเรียนนอกเขตกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น จึงควรที่จะศึกษากลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของของการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะของโรงเรียน

ที่อยู่นอกเขตกรุงเทพมหานครว่า มีความคล้ายคลึงและมีความแตกต่างกับโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะในเขตกรุงเทพมหานครอย่างไร อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะของโรงเรียนนอกเขตกรุงเทพมหานครอาจมีปัจจัยของบริบทแวดล้อมในมิติต่าง ๆ ที่แตกต่างจากเขตกรุงเทพมหานคร เช่น สภาพความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม และชุมชน เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดอาจมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้กลยุทธ์และประสิทธิผลของการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะ ซึ่งก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งที่ควรนำมาศึกษาต่อไป

3. ควรศึกษากลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะในระดับประถมศึกษา ว่ามีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ผ่านทางการดำเนินกิจกรรมในลักษณะใดและอย่างไร รวมทั้งทำการศึกษาถึงประสิทธิผลของการเปิดรับข่าวสาร จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายของโครงการในระดับประถมศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับกลุ่มเป้าหมายระดับมัธยมศึกษา เพื่อหาแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและการพัฒนาเครือข่ายของโครงการธนาคารขยะ

คุรุณย์วิทยทรัพย์ากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรรณาภรณ์ สามงามนิม. การมีส่วนร่วมของนักเรียนในโครงการธนาคารขยะ :

ศึกษากรณี โรงเรียนราชประชาสมาสัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา. 2548.

กุลนรี แนวพนิช. กระบวนการสื่อสารในการจัดการโครงการสะพานบุญของวัดสวนแก้ว จังหวัด
นนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

จารุณี บุญนิพัทธ์. พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารกับความตระหนัก ทักษะสติ และการมีส่วนร่วมเรื่อง
สิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ปรมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์, 2540.

พิมลพรรณ สุทธิวงศ์. การรับข่าวสารจากสื่อมวลชน กับการับทราบข่าวสารการรณรงค์จาก
สื่อมวลชน จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดของประชาชนในเขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

พิมพ์ใจ ปัทมสันติวงศ์. กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลของโครงการรณรงค์แยก
ประเภทขยะของสำนักงานรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2542.

ไพลิน ศศิณารแก้ว. กาเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ความรู้ ความตระหนัก และกา
มีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2537.

ลดาวัลย์ พอใจ. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

ลัดดาพร หวังชิงชัย. กลยุทธ์การใช้สื่อประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลโครงการเก็บค่าไฟใส่กระเป๋. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

วรรณภา ลือวรรณ. ประสิทธิผลโครงการห้องเรียนสีเขียว. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

ศิริพร ช้วนคำ. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมดีเด่นเฉลิมพระเกียรติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สมบูรณ์ ศรีวัฒน์ตระกูล. กลยุทธ์การสื่อสาร และประสิทธิผลของโครงการประชาร่วมใจประหยัดไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

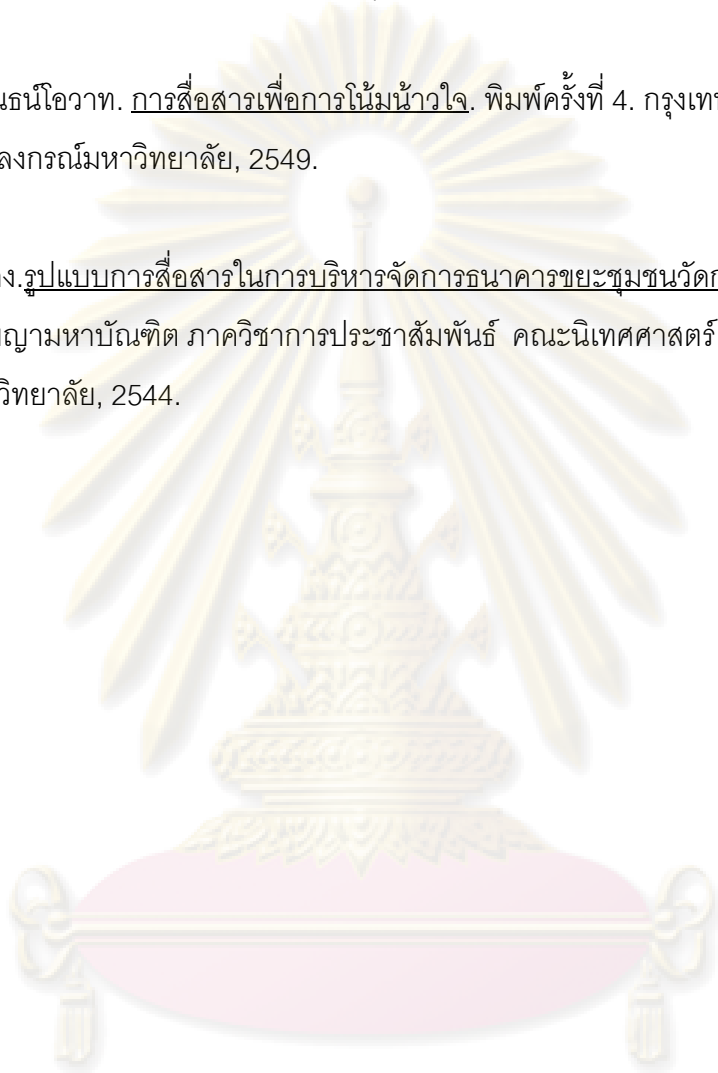
สิริพรรณ ศรีบุญลือ. กลยุทธ์การสื่อสารการรณรงค์โครงการร่วมใจเพื่อลดอันตรายจากควันบุหรี่มือสอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

สุวิสิริ ยลอารีย์. กระบวนการและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการรณรงค์การใช้แก๊สโซฮอล์ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

สรรเพชญ์ ภูมิรินทร์. กลยุทธ์และกระบวนการรณรงค์โครงการอย. น้อย ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

อรรธรณ ปิลาพันธ์โอวาท. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

อิสรา ธนุแสง. รูปแบบการสื่อสารในการบริหารจัดการธนาคารชุมชนวัดกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

De Fleur, Melvin L. Theories of Mass Communication. New York : David Makay Company, 1970.

Erwin P. Bettinghaus. Persuasive Communication. New York : Holt, Rinehart and Rice, R, E. and Atkin, C, K. Public Communication Campaigns. Thousand Oaks: Sage,2001.

Lazzarfelds Paul F. , and Herbert Menzel. “Mass Media and Personal Influence in Science of Human Communication” . New York : The Basic Books, 1995.

Singhal, A., and Rogers, E, M. Entertainment-education: A communication strategy for social change. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 1999.

Windahl, S. Signitzer, B.,and Olson, J, T. Using Communication Theory: An Introduction to Planned Communication. London: Sage, 1992.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบโครงการธนาคารขยะ

1. Concept ของแผนการรณรงค์คืออะไร
2. รายละเอียดของแผนการรณรงค์มีอะไรบ้าง ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้
กลุ่มเป้าหมาย
วัตถุประสงค์
สื่อที่ใช้ เนื้อหาหลัก รูปแบบและการนำเสนอ
ขั้นตอนในการรณรงค์
ระยะเวลาในการเผยแพร่
งบประมาณ และแหล่งที่มาของงบประมาณ
ผู้รับผิดชอบโครงการ
3. แผนการรณรงค์มีกลยุทธ์การรณรงค์ที่สำคัญอย่างไร
4. จุดอ่อน จุดแข็งของแผนการรณรงค์ และการดำเนินงาน
5. ปัญหาที่พบในการดำเนินงานตามแผน และแนวทางการแก้ปัญหา
6. ในอนาคตจะมีการรณรงค์ในลักษณะนี้ต่อเนื่องกันไปอีกหรือไม่ เพราะเหตุใด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

เรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารและประสิทธิผลของการรณรงค์โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้จัดทำใคร่ขอความร่วมมือจากนักเรียนทุกท่านในการตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และขอขอบคุณในความร่วมมือนำมา ณ โอกาสนี้

โปรดตอบคำถาม และทำเครื่องหมาย X ลงใน ( ) ที่ตรงกับคำตอบของนักเรียน

ส่วนที่ 1 ลักษณะทางประชากรของนักเรียน

1. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

2. ผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย)

( ) ต่ำกว่า 2.00 ( ) 2.01 – 2.50
( ) 2.51 – 3.00 ( ) 3.01 – 3.50
( ) มากกว่า 3.50 ขึ้นไป

3. ปัจจุบันคุณพ่อมีอาชีพอะไร

( ) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ( ) พนักงานบริษัทเอกชน
( ) ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว ( ) รับจ้าง
( ) พ่อบ้าน ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ _____

4. ปัจจุบันคุณแม่มีอาชีพอะไร

( ) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ( ) พนักงานบริษัทเอกชน
( ) ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว ( ) รับจ้าง

( ) แม่บ้าน ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ _____

5. การศึกษาของคุณพ่อ

( ) จบชั้นประถม ( ) จบชั้นมัธยม
( ) ปวช./ปวส./อนุปริญญา ( )ปริญญาตรีหรือสูงกว่า
( ) อื่น ๆ โปรดระบุ _____

6. การศึกษาของคุณแม่

( ) จบชั้นประถม ( ) จบชั้นมัธยม
( ) ปวช./ปวส./อนุปริญญา ( )ปริญญาตรีหรือสูงกว่า
( ) อื่น ๆ โปรดระบุ _____

7. นักเรียนได้เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะในลักษณะใด

( ) เป็นนักเรียนแกนนำ ( ) เป็นสมาชิกของโครงการ
( ) อื่น ๆ โปรดระบุ _____

8. นักเรียนได้เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะเป็นระยะเวลาานานเท่าไร

( ) 1-4 เดือน ( ) 5-8 เดือน
( ) 9-12 เดือน ( ) 2 ปีขึ้นไป
( ) อื่น ๆ โปรดระบุ _____

ส่วนที่ 1 พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร

กรุณาทำเครื่องหมาย X ลงใน ช่องที่ตรงกับคำตอบของนักเรียน

1. นักเรียนเคยได้รับข่าวสารโครงการธนาคารขยะจากสื่อต่าง ๆ ต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

1.1 สื่อบุคคล

สื่อที่เปิดรับ	มากที่สุด (ทุกวัน)	มาก (5-6 วัน/ สัปดาห์)	ปานกลาง (4 วัน/ สัปดาห์)	น้อย (2-3 วัน/ สัปดาห์)	น้อยที่สุด (1 วัน/ สัปดาห์ หรือ นาน ๆ ครั้ง
- ครู/อาจารย์					
- นักเรียนแกนนำ					
- เพื่อนนักเรียน					

- ผู้ปกครอง					
-------------	--	--	--	--	--

1.2 สื่อเฉพาะกิจ

สื่อที่เปิดรับ	มากที่สุด (ทุกวัน)	มาก (5-6 วัน/ สัปดาห์)	ปานกลาง (4 วัน/ สัปดาห์)	น้อย (2-3 วัน/ สัปดาห์)	น้อยที่สุด (1 วัน/ สัปดาห์ หรือ นาน ๆ ครั้ง
- วิทยุชุมชน					
- วารสาร					
- ป้ายประชาสัมพันธ์					
- บอร์ดประชาสัมพันธ์					
- เสียงตามสาย					
- แผ่นพับ/โปสเตอร์					
- ละครรณรงค์					

2. นักเรียนต้องการให้มีข่าวสารรณรงค์ของโครงการธนาคารขยะผ่านทางสื่อใด

- ( ) วิทยุชุมชน ( ) วารสาร
 ( ) ป้ายประชาสัมพันธ์ ( ) เสียงตามสาย
 ( ) แผ่นพับ/โปสเตอร์ ( ) ละครรณรงค์
 ( ) อื่น ๆ _____

3. นักเรียนได้นำข่าวสารรณรงค์โครงการธนาคารขยะไปใช้ประโยชน์ในการแยกขยะหรือไม่

- ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่เพราะ _____

4. นักเรียนต้องการให้มีการนำเสนอเนื้อหา ข่าวสารอะไรบ้างในการรณรงค์โครงการธนาคารขยะ

- ( ) วิธีการแยกขยะประเภทต่าง ๆ อย่างชัดเจน
 ( ) วิธีการแยกประเภทวัสดุรีไซเคิลเพื่อขายได้ราคาดี
 ( ) ข้อควรระวังในการแยกขยะประเภทต่าง ๆ
 ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ _____

ตอนที่ 3 จิตสำนึกในการคัดแยกขยะ

นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. ขยะถือเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ไม่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน					
2. เห็นด้วยหรือไม่กับการที่ต้องมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง					
3. การคัดแยกขยะก่อนทิ้งเป็นสิ่งที่ยุ่งยาก					
4. การแยกประเภทขยะก่อนทิ้งจะสามารถช่วยลดปัญหาขยะล้นเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด					
5. การณรงค์ให้มีการแยกประเภทขยะจากสื่อบุคคล เช่น ครู./อาจารย์ เป็นเรื่องที่สามารถปฏิบัติตามได้ง่าย					
6. การสร้างจิตสำนึกเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคัดแยกขยะ สามารถแก้ปัญหาขยะมูลฝอยได้ในระยะยาว					
7. ถึงเวลาที่เราจำเป็นต้องทำซึ่งจะทำให้ทุกคนทำการแยกขยะและเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ					
8. วิธีการคัดแยกขยะ และโครงการธนาคารขยะควรจัดให้เป็นเนื้อหาในการเรียนการสอน นอกเหนือจากวิชาเรียนปกติ					
9. การคัดแยกขยะก่อนทิ้งและการเข้าร่วมโครงการธนาคารขยะจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไปในอนาคต					

10.	รัฐบาลควรเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาขยะเป็นอันดับแรกและมีการจัดสรรงบประมาณมาใช้ในการรณรงค์โครงการรณรงค์ขยะอย่างต่อเนื่อง					
11.	เห็นด้วยหรือไม่ ถ้ามีมาตรการทางกฎหมายให้ทุกบ้านคัดแยกขยะก่อนทิ้ง					
12.	โครงการรณรงค์ขยะเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการรณรงค์สิ่งแวดล้อม					
13.	การรณรงค์ของโครงการรณรงค์ขยะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและมีประสิทธิภาพสูงสุดในการกำจัดขยะให้หมดไปจากสังคมเมือง					

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

การมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ		เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย
1.	นักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาขยะในโรงเรียน					
2.	นักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมการคัดแยกขยะ กับโครงการรณรงค์ขยะที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้น					
3.	นักเรียนเคยเสนอความคิดเห็น เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมการคัดแยกขยะ					
4.	นักเรียนเคยช่วยอาจารย์และผู้รับผิดชอบโครงการในการเผยแพร่ข่าวสารรณรงค์เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ					

5.	นักเรียนทำการคัดแยกขยะและนำไปขายให้กับโครงการธนาคารขยะ					
6..	นักเรียนเคยปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนเกี่ยวกับกิจกรรมการคัดแยกขยะของโครงการธนาคารขยะ					
7.	นักเรียนเคยปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครอบครัวเกี่ยวกับกิจกรรมการคัดแยกขยะของโครงการธนาคารขยะ					
8.	นักเรียนเคยแนะนำให้ครอบครัวทำการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง					
9.	นักเรียนเคยให้คำปรึกษาและแนะนำวิธีการคัดแยกขยะให้กับบุคคลอื่น ๆ					
10.	นักเรียนเคยชักชวนให้เพื่อน ๆ เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะ					
11.	นักเรียนเคยค้นหา ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการขยะตามแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับใช้กับกิจกรรมของโครงการธนาคารขยะ					
12.	นักเรียนมักช่วยเผยแพร่ข่าวสาร และให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะและโครงการธนาคารขยะไปยังบุคคลใกล้ชิดและบุคคลอื่น ๆ ในสังคม					

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสารวชิราพรรณ เลิศมงคลโรจน์ เกิดเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2525 สำเร็จการศึกษาปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ เกียรตินิยมอันดับ 1 จากคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ในปีการศึกษา 2546 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2550

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย